



**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inqquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Dispvt. I. De origine intellectionis humanæ pro statu præsente.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)



PHARVS SCIENTIARVM. TRACTATVS I.

De origine, & natura intellectionis
humanæ.

DVAS tanum disputationes habebit hic Tractatus. In quarum prima, quæstione secunda, per quasdam hypotheses tota Philosophia sensuum externorum, & internorum succinctè tradetur. Ut inde appareat, quomodo omnis nostra intellectio à sensibus sumit exordium. In secunda autem de natura nostra intellectionis; atque adeò apprehensionis simplicis, iudicij, & discursus. Déque modo, quo cuncta pro statu praesente per species rerum sensibilium intelligimus, differetur.

DISPUTATIO PRIMA.

De origine intellectionis humanae
pro statu praesente.

Nhac disputatione de principiis praesertim physicis tam remotis, quam proximis, a quibus suam dicit originem humana intellectio, sermo erit.

QVÆSTIO PRIMA.

Per quid iacet intellectus humanus ad producendam intellectionem?

Humanum intellectum appello eam hominis facultatem, qua intelligendi, & ratiocinandi principium est. Intellectus autem humana dicitur ipsa operatio, sive actus intelligendi. De cuius virtusque existentia nemo, qui ratione polleat,

Pharus Scientiarum Tom. I.

dubitare potest. Cum sit certissimum tam inter Catholicos, quam inter Ethnicos Philosophos intellectum humanum potentiam quandam esse animæ rationalis; intellectu autem, aut talis potentie.

Quanquam autem aliqui ex Gracis Philosophis hallucinati posuerint intellectum nostrum potentiam materialem, sive corpoream, atque passuum esse influxum recipientem ab intellectu quodam agente, quem substantiam separataem esse putabant, aut inferiorum Deo, aut ab ipso Deo indistinctam. Certissimum tamen, & prorsus indubitabile est, esse illum potentiam animæ nostræ rationalis, omnino spiritualem, & incorpoream. Id, quod docuit Arist. lib. 3. de Anim. cap. 3. & cum eo omnes Peripatetici, praesertim Catholicæ. Deduciturque plane ex dogmate Catholicæ, quo credimus animam rationalem hominis spiritualem esse, ut habetur ex Concilio Lateran. sub Innocentio III. in cap. Firmiter. de summa Trinitate, & fide catholicâ, & in alio Concilio Later. sub Leone 10. eff. 8. conitatque ex multis Scripturæ locis, & ex multis Patribus apud Conimbr. lib. 2. de Anim. cap. 1. q. 1. art. 6. & apud Soar. lib. 1. de Anim. cap. 9. De quo videri possunt Albert. lib. 3. de Anim.

A tract.

Pharus Scientiarum.

tract. 2. cap. 4. Soar. lib. 4. de Anim. cap. 8. Rub. Tract. de intellectu possib. q. 1. & alij Recentiores.

3. Vtrum autem potentia intellectu realiter distinguitur ab anima, vel secus, sub controvergia est. Affirmant Thomistæ communiter, quos referunt, & sequuntur Conimb. lib. 2. de Anim. cap. 3. q. 4. Soar. disp. 18. Metaph. sec. 3. Tole. lib. 2. de Anim. cap. 4. quest. 9. Valent. tom. 1. disp. 6. quest. 3. 2. punct. 2. Rub. lib. 2. de Anim. tract. de potentia anima quest. 1. & Vazq. 1. 2. disp. 14. cap. 3. viiuerat. putantes potentias vitæ tam materiales, quām spirituales realiter ab anima, atque à substantia animalis esse distinctas; effèque accidentia quædam, seu proprias passiones ipsius animæ, vel substantiæ; Nominales vero, & Scotistæ omnes cum Scoto in 2. disp. 16. quest. vñicā. Pet. Hurt. disp. 4. de Anim. sec. 4. Arriag. disp. 3. de Anim. sec. 3. sub. 4. Ouid. cont. 3. de Anim. punc. 2. Franch. Alph. disp. 6. de Anim. sect. 2. & alij Recentiores communiter docent nullam potentiam vitalem esse substantię superadditam; sed prorsus esse ab illa indistinctam realiter: atque ita potentias, quæ propriæ sunt solius animæ, vt intellectus, & voluntas, cum anima identificari: Cum composite autem, quæ sunt compositi. Alij vero tertiam sententiam medianam sequentes, potentias spirituales faciunt idem cum anima; materiales autem superadditas esse dicunt. Ego etiæ sententiam primam probabilem putem, magis tamen in secundam inclino, eo potissimum argumento ductus, quod non sunt multiplicandæ de facto entitatis sine necessitate; neque necessitas appetit ponendi eiusmodi potentias substantię superadditas. Et quod pro hac sententiæ aperte videntur stare August. tom. 1. lib. 10. Confess. cap. 14. tom. 9. tract. 1. 5. in Ioan. tom. 10. serm. 3. de temp. & clavis. tom. 3. lib. de Spiritu, & anima cap. 3. & 13. Si tamen hic liber est eius. Idor. lib. 11. Ethy. cap. 1. & Bern. serm. 11. in Cant. de quo plura apud Authores citatos.

4. Addo cum doctribus secundis sententiæ, est intellectus, & voluntas realiter distinguenter ab anima, fore nihilominus vt substantia animæ cum illis immediate debet concurrere ad operationes intelligendi, & volendi (quo potissimum fundamentum sententiæ oppositæ arbitrantis, substantiam immediatæ operacionum non est, infirmatur) quoniam alioquin neque operationes liberæ voluntatis essent imputabiles animæ, neque principium volituum; sed intellectuum dumtaxat cognoscere obiectum amandum: subindeque volituum in incognitum ferretur per suum amorem, quod vtrumque est absurdum. Addunt preterea Recentiores ne per rationem quidem nostram distinguere formaliter potentiam intellectuam ab anima; idemque censent de voluntia, & reliquis; eo quod nulla est necessitas distinguendi per rationem potentiam à substantia cum qua realiter idem est. Falluntur tamen citra dubium, vt constabit ex dicendis disp. 2. q. 4. Vbi ostendemus omnem actum sive primum, sive secundum necessariò distinguere per rationem à subiecto, cuius est actus, necessitate quidem, non tam ex rebus ipsis nata, quām ex nostro modo cognoscendi pro præsenti statu.

5. Iam cum apud omnes sit conspicuum intellectum nostrum non per se ipsum; sed per actum intelligendi sibi superadditum, sibique accrescentem intelligere; quandoquidem modo intelligens, modo non intelligens est, vt experientia monstrat.

Tum huiusmodi actum in ipso intellectu residence, aut intime ipsi annexum esse, vt etiam experientia est notum. Circa influxum tamen intellectus in talem actum diffidium quondam fuit. Nam quidam putarunt omnem potentiam cognoscitum ad cognoscendum mere passiū se habere, neque vnum concursum effectuum praefare, censes alij cognitionem in sola passione, seu receptione speciei imprese confidere; speciem autem ab obiecto potentie imprimi sive immediate, vt accidit sensibus externis, sive mediata, vt accidit intellectui, & sensui interno. Alij intellectum speciatim ab alio principio recipere intellectuam ipsam, nempe ab actu phantasiaz, aut ab alia potentia dicta intellectu agente; cum tamen ea non intelligat, sed quæ recipit intellectuam. Prioris opinionis fuerunt Venetus, Nyphus, Gotfridus, Caetanus, & alij; Posterioris, Almaynus, Durandus, Ocham, Gabriel, & Alliacensis apud Conimb. lib. 2. de Anim. cap. 6. q. 1. Rub. ibid. q. 1. & tract. de actu intell. possib. q. 2. & Soar. lib. 3. de Anim. cap. 3. & 4. Vera tamen, & iam ab omnibus recepta sententia est, intellectum humanum effectuè ad intellectuam concurrere; Pariterque de aliis potentia creatis tum cognoscituis, tum etiam appetituis cendum esse. Sic S. Th. 1. p. q. 27. art. 1. & ibi eius interpres Conimb. Soar. & Rub. locis citatis, & apud eos alij plures, & omnes Recentiores.

Et quidem, quid nulla cognitione in sola receptione speciei imprese possit confidere, est manifestum; quia sèpè tam in sensibus externis, quam in intellectu sunt tales species receptæ, quin reflueret cognitione, vt experientia monstrat in dormientibus, aut alio distractis. Vniuersaliter autem, quid nulla potentia cognoscitua recipiat cognitionem ab alio principio constat primò; quia effectio cognitionis vitalis est, atque adeo à principio vitali necessariò prodire debet: Quale est non potest nisi sit intrinsecum viuenti. Ponere autem intra viuentis duo vitalia principia; aliud factuum cognitionis; aliud cognoscituum in sententia probabiliori non distinguente potentias vitales à substantia viuentis impossibile est. Absolutè autem superuacaneum, & à ratione alienum; quia nullum aptius ad producendam cognitionem potest excoigitari principium, quām ipsa potentia cognoscitua. Secundo, quia voluntas nostra non potest non causare effectuè suum amorem liberum, cum libertas necessariò exposcat actiuitatem in principio libere operante, vt dicendum alibi. Tum eam de facto non se habere mere passiū in Trident. sess. 6. can. 4. definitur. Ergo idem dicendum de intellectu, & de alia quavis potentia cognoscitua; quia eadem est ratio, quod ad rem attinet de potentia appetitua, ac de cognoscitua. Nec refutatur Arist. dum lib. 2. de Anim. cap. 5. docet, sentum esse potentiam passuum. Et lib. 3. cap. 4. intelligere esse quoddam pati. Nam, vt expendit noster Aquilonius lib. 1. sive Optica propos. 7. iis tantum vult sensum, & intellectum speciem ab obiecto pati, aut sane pati etiam à se ipsis obiecti cognitionem: Quo eorum actio non excluditur. Porro intellectum recipere in se etiam intellectuam, vt potentiam passuum eius, nemo est, qui dubitet; quia nec potest operari independenter à subiecto, vt est commune omni causæ creatæ, nec aptius aliud subiectum, quām ipsum potest excoigitari ad talem recipiendam operationem; imo repugnat aliud in sententia non distinguente realiter

ter ab anima potentias spirituales eius, qualis necessariò esse debet potentia receptiva intellectus, utpote actus spiritualis. Quo iure idem censent omnes de voluntate. De aliis vero actibus cognitionis, & appetitus materialibus certum est etiam, aut in potentis ipsis, aut salte in organo corporeo, cui tales insunt potentiae recipi ob proportionalem rationem.

7 His ita stabilitis accedens iam ad scopum preuentis quæstionis, suppono, ut certum intellectum non determinari a se ipso ad producendam intellectuonem. Nam, cum non sit potentia libera, sed naturalis, & necessaria in suis operationibus, si nihil alio a se distinet, & denud adueniente indigeret, ut in suis prodiat actus, semper esset in intellectuone continua eorum, que intelligere potest. Quod planè absurdum est. Deinde, quia intellectus plura successiva potest cognoscere; iesus vero omnia simul necessarium omnino est, ut aliquid successiu accedat quo nunc ad hoc obiectum, nunc ad aliud cognoscendum determinetur, sive id sit species impressa, sive aliud quidpiam. Quod hic suscipimus examinandum. Dicitur autem species impressa in vniuersitate forma accidentalis, que vel ab obiecto derivata, vel aliunde comparata, sive prouisa vim habet determinandi, iuuadique potentiam cognoscitum ad elicendam cognitionem talis obiecti. Quia etiam species intentionalis absolute vocari solet. Tametsi hoc nomen speciei item exprefsa commune sit.

8 Igitur varia in hac re fuerunt antiquorum sententiae. Nam Plato, quemadmodum omnia corpora ad diuinæ ideae imaginem facta esse putauit; & eamdem similitudinem eius in se, quoad eorum natura pateretur, gerere, ita mentem nostram utpote a Deo etiam natam impressas illorum formas in se, non rerum ipsarum participatione, sed prima idea habere docet; per quas cuncta intelligat. Ita que initium omnis intellectus, & scientia in animi ponit ideis naturæ inditis ab initio. Sensus vero ad ideas illas, seu formas, speciebus excitandas conferre; quippe, que corporis gravitate confopitae sunt, & magna ex parte obliteratae. Hinc in Menone, Phænone, aliisque in locis omnem scientiam nostram appellat, velut prioris vita recordationem. Putabat enim animas hominum priusquam in corpora immergerentur, extitisse, & vixisse, sibi congenitas habuisse omnium rerum ideas, sive notiones. Auticena autem lib. 6. *Natur. part. 5. cap. 6.* & 7. species etiam, seu formas intelligibiles ponit in anima inditas à natura; quibus ad intelligentum iuuentur. Distert vero à Platone, quod putat huiusmodi species successu temporis, infundi ab intelligentiis separatis; atque etiam transacta intellectio perire. At Plato ab initio creationis anima inditas, & semper permanentes ponebat. Arist. vero, & cum eo omnes Peripatetici, & plerique ferè alij Philosophi existimant omnem omnino nostri intellectus cognitionem à cognitione sensuum ortum habere; neque esse aliquid in mente nostra insitum à natura præter intelligentiū vim, quo posse ad intelligentium iuvari. Eam enim initio esse in se, cuiusdam rudi tabulae, in quā nihil depictum sit; donec sensuum ministerio acceptis sensibilium rerum formis, seu speciebus, paulatim sibi depingit ceterarum rerum imagines, ita habet Arist. lib. 3. de *Anim. tex. 14.* & sepe alibi. Vnde subdit tex. 39. *Et ob hoc qui non sensit aliquid, nihil utique addiscit,* neque intelligit. Aristotelem sequuntur omnes Philosophi nostrates, atque Theologi cum S. Th. 1. p.

Pharus Scientiarum. Tom. I.

q. 84. art. 3. & 4. qui oppositam sententiam damnat tanquam errorem in Philosophia. Quam nihilominus ex parte amplexus est. Sebastianus Faxius Philosopher non ignobilis nostri saeculi in lib. de demonstratione n. 4. vbi docet. Neque omnia intelligi a nobis per formas, seu species sensibilium rerum à sensibus suppeditatas, ut Arist. statuit, neque omnia per formas, seu ideas inditas à natura, ut voluit Plato; sed pleraque priori modo, posteriori autem quendam, nimirum, que notissima sunt, & ad notiones communes spectant, ut totum esse maius sua pars, bonum esse appetendum, &c.

Inter eos tamen, qui cum Arist. fatentur cuncta per species sensibilium rerum per sensus haustas à nostro intellectu cognosci, adhuc supereft dissidium quoddam. Aliqui enim dixerunt intellectum nostrum non per species sibi impressas iuvari ad intelligentum, ut ad sentiendum sensus iuantur; sed immediate per ipsum actum, sive speciem expressam sensus nostri corpori interni, sive Phantasiæ, quem actum, aut speciem Phantasma vocare solet (tametsi valde impropriæ, ut dicimus postea) ita ex antiquioribus Peripateticis Themistius, Theophrastus, & Auempace. Ex Theologis autem Henric. Duran. Bachon. & alij apud Conimb. lib. 3. de *Anim. cap. 5. q. 3. art. 1.* & Rub. tract. de *intell. pess. q. 2.* Cum quibus sentit ex parte Oviedo contr. 5. de *Anim. punct. 3.* dum ait ad intelligentium obiectum sensatum non per speciem impressam; sed per sensationem internam eius iuvari immediate intellectum. Reliqui tamen scholastici vno ore asseuerant intellectum nostrum per species sibi immediate impressas cuncta intelligere. Quæ quidem species à rebus dumtaxat sensibilibus, atque ab externis, internisque sensibus suam originem dicunt. Atque adeò præter ea, quæ sensus capiunt, reliqua omnia obiecta per species alienas à nostro intellectu cognosci; hoc est per species proprias sensibilium rerum; vel, quæ ab speciebus omnium sensibilium originem trahunt. Ita Alex. Albert. Bonavent. Richard. Schot. & alij, quos referunt, & sequuntur Conimb. & Rub. suprà S. Th. 1. p. q. 55. art. 1. & tæpè alibi; & reliqui omnes Theologi, atque Philosophi prisci, ac moderni.

Propositio 1.

Intellectus noster nullas habet species à natura sibi congenitas, ut dicebat Plato. Neque pro tempore ab intelligentiis, aut à Deo infusas, ut putabat Auticena. Sed quæcumque cognoscit per species sibi acquisitas ministerio sensuum cognoscit.

Hæc propositio iam cœtra omne dubium est constans inter omnes Philosophos, & Theologos. Nec de ea videtur inter Catholicos dubitari posse, ob conseruam, quam habet cum principiis fidei. Probari autem potest primum; quia, quæcumque à nobis intelliguntur, aut sunt obiecta sensibilia; aut ad instar sensibilium apparent, ut experientia constat: ergo nihil nobis representatur per species infusas; sed cuncta per sensibilia species. Si enim darentur species infusæ, saltem comparatione obiectorum, quæ per sensus non intrant, ea utique non adeò obiectur, & instar sensibilium rerum, sed ut in se sunt apparent: deberent enim tales species citræ omne dubium propriæ, esse quia alienæ frustrâ infunderentur quando, tam copiosum earum prouentum

A 2 nobis

nobis sensus suppeditant. Constat autem propriorum specierum proprium esse representare, ut in se sunt singula obiecta, quorum sunt propriae.

11 Secundò, vel dantur species infusa, aut indita intensibilium rerum duntaxat; vel etiam præterea sensibilium. Si primum. Ergo, qui cœcus natus est, nullum omnino conceptum formare poterit de colore, aut lumine, quod planè contrà experientiam est. Cum constet cœcum à nativitate perinde agerre de coloribus, eosque concipere, atque res alias, quarum species non accepti per sensus. Si autem secundum dicatur, nempè omnium omnino obiectu dari species infusa: sequitur cœcum à nativitate tam proprium conceptum de coloribus habitum, quam alij, qui intuentur colores. Quod etiam est contrà experientiam, cum constet eiusmodi cœcum instar aliorum sensibilium colores apprehendere.

12 Tertiò, si anima haberet species infusa, independenter à sensibus operari posset, & intelligere, quod etiam constat fallum esse. Nec satis est, si respondet sensuum operationes necessarias esse, vel ut excitentur species congenitæ, ut volebat Plato: vel ut anima conuertatur ad intelligentiam agentem, & infundentem species, ut Auicena putabat. Quoniam sensiones materiales non videntur habere proportionem ad excitandas species infusa rerum adeo alienarum ab accidentibus sensibilibus, ut sunt quædam, quæ homo noscit. Nec videtur conuenienter dici posse aut species naturaliter inditas, ut eas posuit Plato, naturaliter etiam posse frustrari omni effectu, si forsitan sensus non operentur, aut intelligentiam, seu Deum expectaturum sensus operationes, ut species infunderet, iuxta Auicenam Philosophiam: quandoquidem tales operationes cum plerisque obiectis cognoscendis proportionem non habent. Tum, ut plurimum nulla esset ratio, cur hec potius quæ alias species aut excitanda essent, aut infundenda.

13 Quartò denique si per species infusa beneficio sensuum aut excitatas, aut denudò infusa cognosceremus, nullo nobis opus esset discursu intellectus, sed satis esset curare multa, & varia sentire, ut multæ nobis, & variae species intellectuales excitarentur, aut darentur, quæ semel excitatae, vel datae, mox propriorum obiectorum iudicium singula procrearent. Quo etiam fieret, ut nulla in nobis dubitatio, formido, aut error esse posset; Quæ omnia planè sunt absurdæ: & contrà experientiam.

14 Ex quibus confat contra Foxium, ne aliquorum quidem obiectorum esse in nobis species inditas à natura; sed omnes notiones communes, quantumvis ex sint clare, virtute nostri intellectus, atque inuamine specierum sensibilium in nobis cogniti, ut ex dicendis in cursu patebit amplius.

15 Nec solum obiecta naturalia, seu naturaliter cognoscibilia cognoscit homo pro statu præsenti per species rerum sensibilium; sed etiam supernaturalia, seu, quæ sub cognitionem supernaturalem cadunt. Itaque ad nullam supernaturalem cognitionem earum, quibus à Deo iuxta ordinariam prouidentiam donamus, quales sunt actus fidei, actus prudentiæ infusa, & reliqua huiusmodi sanctæ cogitationes, infunditur nobis ab ipso species supernaturalis; sed per easdem species materialis oriundas à sensibus, per quas naturales, dictos etiam supernaturales actus cognitionis concipimus. Ita sentiunt omnes Theologi communiter, quos referit, & sequitur Ripalda nostra tom. 1. de ente supern. disp. 54. sec. 1. Val. q. 1. 2. disp. 79. n. 47. Salas 1. 2. tract. 10.

disp. 3. n. 18. Coninc. 2. 2. disp. 1. 6. n. 1. 5. Turrian. 2. 2. disp. 3. 8. dub. 5. Molin. in concor. q. 14. art. 13. disp. 8. & seqq. Ant. Perez. in Laurea Salmani. certam. 6. scholast. n. 3. Egid. de Praesentat. lib. 11. de Bear. q. 5. ar. 2. n. 21. & q. 8. ar. 6. q. 2. n. 1. 3. Soart. lib. 2. de Attrib. c. 15. n. 6. & lib. 6. de grat. c. 14. n. 10. 13. & 14. & alij vnamiter afflentes, aut supponentes actus prædictos in nobis dependenter à Phantasmatibus, ab speciebusque subinde obiectorum sensibilium prosgnici. Etenim, ut intellectus noster eiusmodi actus supernaturales concipiatur, speciebus supernaturalibus nequaque egat; nam ut ipse naturalis cum sit à Deo potest eleuari, vel per habitum infusum, vel per auxilium extrinsecum sibi indebitum ad tales actus elicendos, ita pariter species alienæ naturales, ut illum ad id muneric adiuvent, eleuari possint. Aliundéque experientia competitum est non aliter apparere nobis obiecta per actus supernaturales, quam per naturales; imo nos nequimus discernere, quinam sint naturales, & quinam supernaturales, quamvis sint similis est utrumque modus representandi obiecta. Id solum experimur, & scimus per omnes nos similis modo ad instar sensibilium rerum cuncta cognoscere. Quod argumento est manifesto tam actus supernaturales, quam naturales in intellectu nostro per species alienas sensibus haustas generari. Quod insuper alia facta argumenta proportione seruat probant. Accedit, quod si ad actus supernaturales species nobis infunderentur à Deo; ea utique in Baptismo simul cum habitu fidei, alijque donis permanentibus ad actus supernaturales necessariis infunderentur, ut bene ponderat Ripalda. Quo fieret, ut homines externæ, & naturali instructione Ecclesiæ ad credendum fidei diuinæ non indigerent, quin imo independenter à Phantasia, & conseqüenter ab omni etiam dilpositione corporeæ viu rationis expedito pollerent in omni atate ad exercendos omnes supernaturales actus, ad quos haberent species infusa. Quod utrumque est absurdum. Accedit præterea, quod, qui in scientiis naturalibus versati sunt, melius, quam rudes concipiunt mysteria supernaturalia, dum circa illa per fidem, aut alios actus supernaturales versat, quod etiā nō oblitus arguit eiusmodi actus per species naturales ab obiectis naturalibus oriundas peragi.

Addo illustrationes supernaturales extraordinarias; quales interdum habent contemplatiu etiam usque ad raptum, & ecstasim per species itidem naturales solere fieri, quia huiusmodi illustrationes rarissimæ, aut ferè nunquam sunt independenter à Phantasmatibus, mediæ videlicet notitia, seu scientia per se infusa, qualem solum confat habuisse Christum D. aut etiam B. Virginem. Imò quoties in ecstasim rapiunt, id ex vehemēte attentione sensus materialis interni nascitur, ut latè docet Soart. 2. de Relig. lib. 2. c. 17. Omnis autem operatio nostri intellectus à Phantasmatibus dependens ei ipsa per species alienas rerum sensibilium transfiguratur, ut ex dicendis in seqq. apparebit.

Propositio 2.

Omnis intellectio nostræ ab specie intelligibili, ut vocat, ipsi intellectu impressa promanat, nō verò ab actu, seu specie Phantasia (quod abusivè Phantasma appellant) immediate concurrent cum intellectu.

Hæc propositio est contrà Duran. & alios relatios n. 9. Quam, ut probem, suppono id, quod experientia ipsa videtur demonstrari, & nemo negare potest, inferiūque ex professo ostenditur, dati videlicet in nobis memoriam intellectuam, seu rationalem

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. I. 5

tionalem, quā recordamur eorum, quā prius intelleximus. Vnde duplex ad rem genus intellectōnis circa obiectū quoduis sensibile in nobis distinguendum est. Alia enim est primaria, quā primō intellectus noster in eiusmodi obiectū incidit. Alia secundaria, & memorativa; quā obiectū semel iam cognitum rursus verlamus. Ad cognitionem autem secundariam obiectū sensibilis cognitionem insensibilis obiectū reducimus; quia hec, ut constabit ex dendis plerumque, aut semper habeat per speciem in memoria affermatam. Atque ita comparatione speciei secundaria est, etiam h̄c fit primaria comparatione obiectū; de quo iterum redibit sermo q. 3. hypoth. 3. Igitur propositio nostra pro vtrāque cognitione tribuit speciem intellectū.

18 Et quidem de cognitione memoratiā certissimum esse videtur non ab actu Phantasia prouenire immediatē; sed ab specie impressa intellectū, cumdemque iuante ad operandum. Prīmō, quā ex sensione interna, vt fatentur omnes, relinquitur in memoriā sensitiā species impressa, quā iterum sentiri possit idem obiectū: ergo potiori iure ex cognitione intellectū primariā relinquitur in memoriā rationali species impressa, quā iterum intellectus possit idem obiectū intelligere. Alioquin nulla in nobis esset memoria intellectū præteriorum contra suppositionem factam. Secundō, quia concors est omnium Theologorum, Philosopherumque sententia animam rationalem, cum separatur à corpore, ferre secum species rerum, quas hic cognovit, vt earum meminisse possit in eo statu separationis. Igitur eiusmodi etiam species meminit in statu presenti eorum, quā prius intellexit.

19 Iam verò , quod non solum ad cognitiones memoratiuas , & secundarias, sed etiam ad primarias dentur species impressas , atque inherentes intellectui probari potest. Primo , quia vniuersaliter loquendo vno obiecti cum potentia cognitiva necessaria est ad cognitionem , vt omnes fermè Philosophi , Theologique confitentur , teste Soar. lib. 3. de Anim. cap. 1. n. 4. Huiusmodi autem vno respectu intellectus nisi per species obiectorum ipsi intellectui inherentes , congruè non potest fieri. Ob id enim Arist. lib. 2. de Anim. cap. 12. & lib. 3. cap. 1. alias 4. dixit oportere vt intellectus fieret quodammodo ipsa intelligibilia per receptionem formarum , seu speciem eorum , vt illa posset intelligere. Quod etiam docet S. Thom. i. p. q. 12. art. 2. & q. 14. art. 2. Et quidem cum potentia reliqua cognoscitiva hominis ad omnes suos actus iuuentur per species intrinsecas sibi inherentes , prout ostendemus q. sequente , non est cur intellectus vel ad primarias intellectiones iuuentur actu Phantasie extrinseco sibi : maximè cum ad memoratiuas , & secundarias species impressas acquirat , vt statutum est. Videtur enim non parum confitaneum , vt ad vrasque operationes similibus adiuuent principiis : cum operationes ipsa similes sint. Secundò , si actus Phantasia ad primariam obiecti intellectiōnem , simul cum intellectu immediate concurreteret , haberet viue virtutem ad concurrendum semper : cumque semper adsit in nobis eiusmodi actus , quando intellectus intelligit idem obiectum , vt dicendum est infra , q. 3. fieret , vt species talis obiecti reseruata in memoria superflua esset , proindeque non reseruaretur contra doctrinam statutam. Ne ergo talis species , quæ sanc̄ reseruari semper dicenda est , superflua sit , dicen-

Pharus Scient. Tom. I.

dum necessario videtur actum Phantasiæ non habere virtutem ad causandam, per se intellectiōnem; sed tantum speciem impressam, à quâ sit intellectio.

Ex dictis igitur concluditur omnem intellectio-
nem nostram pro hoc statu, atque omnem speciem
impressam intellectu, cuius virtute fit, a sensibili-
um rerum speciebus suam originem capere. Ita
quidem, & quemadmodum sensus externi sensui
interno subministrant species, quibus ipse eadem
objecita sentire possit, vt exponemus sequente.
Ita etiam sensus interius species intellectu suppe-
ditat, vt eadem objecita sensata intelligere valeat.
Intellectus autem virtute, quam habet sublimiori
eorum sensibilius objectorum speciebus vultur
ad cognoscenda reliqua non sensata, vt explicabi-
mus *inferius* diff. 2.9.3.

De potentia tamen Dei absoluta bene potest intellectus humanus absque illo obiecti concursu, siue per speciem, siue per actum Phantasiae praestito intellectionem elicere. Quia non est cur Deus talem concursum suppleret nequeat, ut contra Egidium de Present. lib. 8. de Beat. p. 2. q. 4. docent communiter Doctores. De quo suo loco latius agemus, cum sermo sit de visione Dei. Videantur interim Molina 1. p. q. 1.2. art. 5. diff. 1. Valent ibid. pun. 3. Vazquez diff. 4.6. cap. 2. Arrub. diff. 2.0. Herice. diff. 4.7. cap. 2. Alarc. Tract. 1. diff. 3. c. 4. Soar. lib. 2. de Attrib. cap. 1.6. Salas 1.2. tract. 2. diff. 5. sect. 4. Et apud eos alij plures docentes in simili Beatum immediate adiutum a Deo speciali concursu posse sine specie impresa, & sine lumine gloriae visionem intuituam elicere, quam videat ipsum Deum.

QVÆSTIO II.

Quorum am obiectorum species, & quonam
modo per sensus nostros deriuentur
ad intellectum?

Habere homines quinque omnino sensus externos, Vistum videlicet, Auditum, Odoratum, Gustum, & Tactum, proſus indubitatum est. Tradiderunt id Plato in *Theateto*, Arist. lib. 3. de *Anim. cap. 1.* & cum eis vniuersi interpres, tam recentes, quam prisci. S.Thom. 1. p. 9. 7. 8. art. 3. & cum eo reliqui Theologi. Aug. lib. 2. de *Gen. ad litt. cap. 2.* & lib. de *quant. Anima cap. 23.* Hieron. in *Psal. 141.* Greg. *Homil. 17. in Ezech.* Damafc. lib. 2. *fidei cap. 18.* Nyſen. *Orat. 6. in Cant.* & cum eis alij Patres. Ipalque experientia manifestissime demonstrat. Per quam etiam constat aperi-
tum Vistum in oculis, Auditum in auribus, Odora-
tum in naribus, Gustum in lingua, & palato,
Tactum denique in toto corpore, tantum in pro-
priis organis residere. Organum quippe appellatur
ea pars corporis, in qua sensus corporeus residet.
Vocamus Vistum facultatem videnti, Auditum
facultatem audiendi, & reliquos pariter. Nec
minus certum, & exploratum est apud omnes, esse
in nobis, quemadmodum in brutis est, prater istos
quinque sensus externos, internum alium magis
vniuersalem, qui externorum sensationes, earum-
que obiecta percipit, & discernit, aliaque insuper
circa illa munera exercet prot & experientia iti-
demclare notificat, & ex dicendis in decursu cla-
rius noteat.

Igitur cum per huiusmodi sensus species intel- 23
A 3 le etui

lectui nostro subministrantur ad intelligendum vniuersa, que intelligit, ut superiori quæst. statutum est; ut luculentius ictiatur, quo pacto id fiat, & quenam, qualesque sint tales species, opera prestitum erit hypothæses aliquot præmittere de natura, proprietatibus, obiectisque dictorum sensuum, collectas scilicet summatis, quantum ad prælens institutum visum fuerit expedire; ex iis, que à me superiori calamo sunt scripta *Tract. de sensu, & sensibili.*

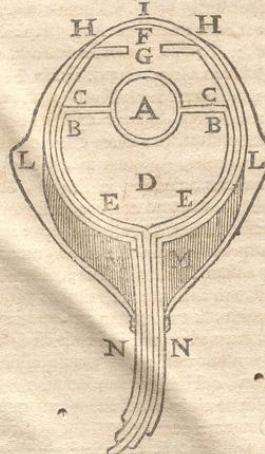
Hypotheses de sensibus externis in particulari.

Hypothesis Prima.

24. Visio in tunica retina celebratur; in eademque subinde residet facultas, seu potentia visiva.

Ita tenent Recentiores doctissimi atque in re quidem ad Mathesim spectante peritissimi, quibus ego plus deferò in hac parte, quam reliquis, contra Avicen. & alios ponentes visionem in iunctura neruorum opticorum, apud Auctores mox referrendos; contra Recentiores quosdam attribuentes vim cernendi spiritui animali. Contra Rub. lib. 2. de Anim. tract. de sen. vis. q. 8. Arrag. diff. 5. n. 42. Quidam. cont. 4. pun. 1. num. 3. & alios Recentiores arbitrantes cum Galeno sedem propriam visionis esse humorum Crystallinum. Et contra Tolet. lib. 2. de Anim. q. 17. & Aguilonium lib. 1. Opticorum proposit. 17. censentes præcipuum organum visus esse tunicam aranam secundum eam partem anteriorem, quæ humorum Crystallinum obvoluit. Pro quorum omnium intelligentia structuram, seu compositionem oculi humani explorare necesse est; & quidem accurate, quia ab eius exacta notitia, non parum dependet reæ Philosophiæ huius sensus.

25. Igitur omisssis partibus externis, quibus velut vallatur oculus, ut sunt palpebrae, cilia, supercilia, &c. oculum ipsum tribus humoribus, & quinque tunicis compactum esse uno ore faciunt omnes. Qui enim leptem tunicas numerant, in re non dissentunt; sed duas carum quinque in quatuor partes diuidentes, hoc solum nomine numerum augent. Hac, ut facilius apprehendantur, spectanda est depicta figura, que sectionem oculi per medium dilectæ à parte internâ repræsentat.



In quæ A humor quidem est, qui *Crystallinus*, seu *Glacialis* vocatur; atque circuncircum comple-

xus, obvolutusque, & conclusus à membranâ illâ, seu tunica, à quâ ipsum A circumdata est, quæ adiectis particulis B. C. dicitur *Aranea*, estque valde tenuis, & pellucida. Figura autem Crystallini humoris à parte extimâ lenticularis est, à parte interiori magis globosa. Totum spatum D. humoris alio plenum est, qui dicitur *Vitreus*. Tunica autem, quæ immediatè circumvoluit vitreus humor B. E. *retina*. Cum aranæaque continuatur in B. ut patet. Totum spatum C. F. plenum est tertio humor, qui dicitur *aqueus*, seu *albugineus*; tunica autem supra retinam cadens, cuius extrema pertingunt utique ad G. dicitur *vnea*, ut quæ vna acino, detraæto pedunculo, similis est. Foramen autem G., per quod humor aqueus continuatur, dicitur *pupilla*; (nametsi ab aliquibus pupilla, perperam tamen nuncupetur ea pars oculi, ybi visio celebratur, quæ apud ipsos est Crystalloidis, sive humor Crystallinus.) Tunica verò, quæ immediatè congettæ vucam, dicitur *Cornea*; eo quod perdura fit, & transparens. Ultima tunica L. quæ finitur in H, *adnata*, *alba*, *adherens*, seu *coniuncta* solet vocari: quæ quidem à Pericranio porrigitur, ut oculum foveat. In spatis autem M, pinguedo quædam ocluditur. Omnes autem tunicae, ut figura exhibet, néruium quædam compingunt N, quæ néruius *opticus* appellatur.

En oculi miram architecturam, circa quam alia quædam notata sunt. Primo Crystallinum humor, qui (ut diximus) non est exactè sphericus, non esse in centro oculi positum sed magis vergere in partem anteriorem. Secundò, tunica vueam intus nigrum esse; exterius verò sive subvridem, quandoque glaucam, interdum cæsiam, aut alterius coloris, ut in singulorum hominum oculis cernimus; Cum tamen tunica adhata semper sit alba, & densa, ut etiam experimur. Tertiò foramen vnea, sive pupillam constringi solere, & dilatari, non pro arbitrio; sed cum necessitas impellit; ut scilicet contractione parum vehementioris luminis oculus admittat, dilatatione verò plurimum debilius. Quartò néruios opticos utriusque oculi à cerebro descendere; qui cum ab iuncti exant in medio itinere coniunguntur per contactum dumtaxat, amplioresque effecti inde discendent à communis congressu, non se se decussatim interficiant, sed proprio cuiusque retento tramite priori, seu dextro, seu sinistro. Quintò néruios opticos perforatos esse, ut per eorum foramina, sive poros spiritus animales à cerebro defluant ad oculos. Qui quidem spiritus lucidi sunt naturâ suâ; sunt namque quasi è generi ignis; flammæque ignis elementaris quodammodo respondent. Ob id perpetuo motu per fuos poros deflagent. Aluntur autem, sustinenturque à quadam substantiâ simili oleo, que spiritus, innatique caloris fundamentum est; vocaturque à medicis humidum prægenium, vulgo humidum radicale. Sextò, septem præterea mucus in singulis oculis numerari, quorum virtute oculi ipsi variis mouent motibus, ut experimur. In totius autem oculi seu motu, seu quiete situs omnium partium adeò stabilis perseverat, ut axis opticus, qui omnia centra tunicarum, & humorum rectè pertransit fixus, constansque persistat, nérui dumtaxat optico, qui propè canalis partem, quæ in cœcum traicitur, flexibilis est, circumacto. Atque ita oculi inter se sunt sociati, ut uno moto, alterum pariter moueri necesse sit. Quorum sane uniformitas in motu summa utilitas est ad functiones cernendi. Septimò. In oculo humano nullum videri

videri lumen esse à naturâ insitum, quo ad viden-
dum homo iuuari posset, vt animalia quædam iuu-
ari videntur: dum noctu suam alimoniam, aut
aliud quidpiam querunt, & consequuntur. Quo-
rum oculorum splendor ab spiritibus animalibus
videatur proinanari. Octauo denique humores oculi
omni colore expertes esse, ne cuncta infecta appa-
reant eo colore, quo dicti humores tingerentur na-
tura suâ. Hæc omnia, quæ de strûcturâ oculi summa-
rie collegimus, non aliunde, quâm ex Anatomie, siue
incisione, vel etiam ex experientiâ constare posunt,
inde autem confitare testantur Anatomici, & Phy-
siçi, vt videre estupas Aguilon. lib. i. *Opticæ à pro-
posito. 1. usque ad 22. vbi argumentum hoc fusè, &*
accuratè pertractat.

27. Igitur visionem in tunica retinâ fieri, ibidem-
que subinde redire facultatem videndi ex ipsâ
strûcturâ oculi non obscurè colligitur, iuxta quam
non potest non in tunica retinâ depingi imago
obiecti per crystalloidem træcta, & ad breuissi-
mum spatiū redacta. Vbi autem imago obiecti
depingitur, ibi dicendum est citrâ dubium cele-
brari visionem. Vt enim dioptra, siue vitrum
conuexum omnes species, radiove fulcitos ita
confringit, vt eos in puncto determinato, aut sanè
in spatio breuissimo post træctum colligat; prout
experimus, dum radii solaribus eiusmodi vitrum
opponimus; ita etiam id ipsum præstat humor cry-
stallinus, qui dioptra quadam naturalis est oculo
confringens, coniungensque in retinâ radios per
pupillam traductos, redigenque eo pacto ad breue
retina spatiū totam magni obiecti figuram; per-
inde atque in opposita papyro radij, speciesve
magni obiecti intrantes per fenestræ foramen virtute
dioptræ vitræ, siue crystallina ad breue spa-
tiū rediguntur; totamque inibi formam obiecti,
siue figuram referunt; vt sepe experti sumus; &
vnuquisque, cum sibi libuerit, facile poterit ex-
periri.

28. Hinc autem nascitur, vt ex proportione conue-
xitatis humoris crystallini cum distantia interiecta
vsi que ad retinam pensetur perspicacia videntis, aut
hebeto. Cùm enim crystalloidis minus conuexus
est, quâm oportet ad coniungendum in retinâ radios siue species obiecti, defectus accidit in visu:
quo defectu laborant senes, in quibus atas longa-
gia aut aliquid absumpit humoris crystallini,
aut Araneam, in quâ concluditur relaxavit. Quo
fit, vt huiusmodi defectus conuexis perspiciliis re-
paretur; eo, quod conuexus additum conuexo
supplet conuixitatem, vt experientia monstrat.
Dux namque dioptra, quædam quilibet duos
habet gradus conuexitatis, si coniungantur, idem
præstat, quod attinet ad colligendas species, ac
præstat vna, qua haberet quatuor gradus. Quan-
do vero humor crystallinus plus est globosus, siue
conuexus, quâm oportet, etiam accidit defectus
in visu; quia ex vi nimis conuexitatis perspicæ
species, antequâm opus erat, collecta, iterum
iam plusquam oportet dispersa perueniunt ad
retinam (constat enim radios per dioptram træ-
ctos postquam ad certam distantiam in vnum
coèunt; iterum deinceps diuariari.) Defectus
autem huiusmodi proprius est iuuenium, qui nimis
globosum crystalloidem sortiti sunt; atque ideo isti
perspiciliis concauis adiuuantur. Certum enim est
concauam additum conuexo conuixitatem tem-
perare.

29. Quæ cum ita sint, vel hoc maxime argumento
videatur cuinq[ue] visionem non aliibi, quâm in tunica

retinâ celebrari. Accedit verò, quod posita visione
hoc pacto omnes experientia à Perspectivâ perita
apprimè seruantur. Tum locus determinatus ima-
giæ obiective apparenti tribuitur. Quo tota nitit
ur ats adiuuandi visum, vt ex dicendis apparebit.
Adde, argumenta physica, quibus probatur visio-
nem non debere fieri in aliquo ex humoribus, vt
pote, quia non sunt vitales; debere autem fieri in
neruo optico, aut in aliquâ parte eius: quod sensu
omniâ à nervis prouenire videatur, maximè
habere locum in nostrâ opinione; cum in tam præ-
cipuâ parte, tamque coniunctâ neruo optico visio-
nem collocemus. Quibus satis probata videtur hy-
pothesis data.

Hypothesis 2.

Obiecta propria visus dumtaxat sunt color, & 30
lux: obiecta autem eius communia, esti plura nu-
merentur, ad vnam tandem praesentiam localem
obiecti proprij reuocantur.

Obiectum sensus vniuersi appellatur id, quod
sensu percipitur. Diuini autem solet in primis in
obiectum per accidens, & per se. Obiectum per
accidens, quod etiam materiale vocatur, quodque in
rigore sensu non capit, substantia rei sensibilis
est, quæ etenim solum sentiri dicitur, quatenus
aliquid accidens ipsi inhærens sentitur. Obiectum
per se, siue formale est accidens, quod vere per
sensationem attingitur. Hoc autem rursus duplex
est; aliud proprium, aliud commune. Proprium
est accidens, quod solo eo sensu ex externis, cuius
obiectum proprium dicitur, percipi potest, vt co-
lor comparatione visus; sonus comparatione audi-
tus, &c. Commune, quod pluribus sensibus ex-
ternis, aut omnibus illis est perceptibile. Ut praes-
entia, magnitudo, numerus, &c. Dicuntur autem
hæc obiecta communia, non, quod eadem secun-
dum numerum, aut etiam secundum speciem in-
firiam per plures, aut per omnes sensus externos
sensibilia sint; sed, quodque per illos sentiuntur
in genus proximum praesentia, magnitudinis, nu-
meri, &c. conpirant. Vnusquisque enim sensus
dumtaxat percipit praesentiam, magnitudinem,
numerum, &c. proprietatum obiectorum, quæ haud
dubie specie distinguntur. Quis enim dicat praesentiam
coloris, & lucis, quam solum percipit visus,
& praesentiam soni, quam solum percipit auditus,
& praesentiam odoris, quam olfactus, &c. eiusdem
speciei infima esse?

Igitur obiecta propria visus esse omnino colo-
rem, & lucem in confessu apud omnes est, & ex-
perientia manifestum. Constat enim colorem, &
lucem in solidum, sub visum, non item sub ali-
quem alium ex sensibus externis cadere.

Obiecta verò communia visui, & aliis externis 32
sensibus quinque numerantur ab Arist. lib. 2. de
Anim. cap. 6. nempe motus, quietis, numerus figura,
& magnitudo. Alij vñque ad decem & novem nu-
merant. Aguilon. lib. i. *Opticæ proposito. 29.* nouem
recent, Quantitatem, figuram, locum, distantiam,
continuitatem, discretionem, situm, motum, quietem,
sub quorum deinde singulis plures species compre-
hendi, ipsis speciebus singillatim numeratis, ostendit.

Ego, vt rem hanc exactè definiam ex iis, quæ
in propriis locis traduntur de naturâ huiusmodi
sensibilium communium, Suppono primò, praesen-
tiam rerum corporearum accidens quoddam esse à
rebus quidem ipsis distinctum realiter, secus ab
earum extensione. Quippe nihil aliud est in rebus

extensas esse quām esse collocatas in spatio extenso per pātentiam extensam. Vnde, neque in quantitate molis duplex accidens debet admitti; quorum alterum sit ex ensio, alterum praesentia extensa, sive circumscriptio, ut communiter docent Recentiores contra antiquiores quosdam. Suppono secundū, distantiam corporum, & aliarum rerum physice, & à parte rei nihil esse aliud præter praesentias rerum talis naturæ, ut inter vimam, & alteram aliud quidpiam extensum locari queat. Eoque maior, aut minor distantia erit, quod illud extensum locabile maius, aut minus fuerit. Suppono tertio, figuram esse extream lineam, aut superficiem, sive aut alter extensam aream aliquam; aut spatum solidum intra se concludentem. Vnde figura duo dicit, extensionem videlicet talem lineam, aut superficiem, & priuationem vterioris quantitatis, seu extensionis Situs autem nihil aliud est, quām talis extensio rei in loco aut absolute lumpa, aut re pectiue ad aliud. Suppono quartū numerum physice, & à parte rei nihilo distingui ab ipsis rebus numerabilibus, locus autem si sit intrinsecus, ipsissima est rei locatae praesentia; si extrinsecus, est superficies extensa ambiens rem locatam tali extensione. Motus autem successio est præsentiarum. Quies perlungit in eadem praesentia. Vnde motus præter præsentiam, quæ adeit, connotat iam præteritas. Quies vero connotat durationem eiusdem præsentiae pro tempore præterito. Continuitas à re ipsa continua non differt physice. Discretio autem perinde se habet ac numerus. Quantitas vero in præsentia idem est, ac extensio.

34. Ex his concludo, si in prædictis accidentibus id præcisè spectetur, quod positivum est, & magis directum, seclusis negationibus, & connotatis, ea omnia in vimam extentionem localem, sive præsentiam extensam conuenire. Atque hanc solam esse in rigore sensibile commune per visum perceptibile. Verum quia ratione præsentiae, quām Vetus potissimum attingit, cetera omnia accidentia commemorata visu etiam quodammodo percipiuntur. Ideo ea non inepitè communia Vetus sensibilia vocantur.

35. Sunt tamen præterea alia quādam obiecta Vetus, quæ media solent appellari: quod stricte, neque ad classem propriorum, neque ad communium pertinere videantur. Hæc sunt transparentia, opacitas, umbra, tenebra, similitudo, dissimilitudo, pulchritudo, deformitas. Ex quibus quedam inter sensibilia communia censentur ab aliquibus. Quibus contradicit Aguil. lib. 1. propos. 29. Sed dissensio est de nomine, & paruī momenti. Quo autem pacto hæc, & alia sensibilia per Vetus percipiuntur, postmodum explicabimus sigillatim.

Hypothesis 3.

36. Vetus speciebus intentionalibus decisis ab obiecto iuatur ad videndum.
Ita tenent Coniub. lib. 2. de Anim. cap. 6. quest. 2. Rub. cap. 5. & 6. quest. 3. Soar. lib. 1. de Anim. cap. 1. Aguil. lib. 1. Optic. proposit. 65. Pet. Hurt. disp. 12. de Anim. scilicet 1. Ouid. Cont. 13. de Anim. pun. 1. & reliqui omnes. Recentiores contrā quosdam tales species negantes apud Coniub. Rub. Aguil. & alios. Probatique primò ex Aug. lib. 9. de Trinit. cap. 2. li. dicente, ab obiecto, & potentia pari notitiam. Ab obiecto namque Vetus longè à potentia diffito nequit visio, nisi media specie progigni. Secundò, quia ut vetus alias indifferens determina-

tur ad videndum hoc obiectum, potius quām aliud specie sibi impressa indiger. Ab obiecto enim distante, neque moueri immediatè, neque determinari potest, vt satis ex se cōstat. Tertiò, quia vno obiecti cum potentia necessaria est ad cognitionē, vt dicebamus supra n. 19. Obiectum autem Vetus procul existens nisi media specie potentia vniū non potest. Quādā species, quia videmus in speculo hominem stantem à tergo. Quod vtique fieri non posset, nisi humanum illud corpus aliquid ex se ad speculum transmitteret: quod inibi repercutsum ad nostros oculos reflecteretur. Quintò, quia interpositis perspiciliis alter apparent nobis obiecta, sive eis sublati; quod non potest aliunde prouenire, nisi, quia accidens aliquod per medium ipsatum diffusum, à quo visio ipsa dependet, in trajectu vitri alteratur. Sextò, quia si medium spatiū obiectum, aut opacum sit, obiectum prorsus non videtur. Ob id nimur, quia obiectus, aut opacitas impediunt species, ne ad potentiam pertingant. Septimò, quia obiecta Vetus nisi in debita distantiā videri non possunt, eoque clarius videntur, quod minus sunt remota, obiectus vero quo remotiora, cuius eventus ex profecto est cauta, quod species ab obiecto profusa certam habent spatiā, sive terminum, quam prætergredi nequeunt; intra illum autem, quod longius prouenit, magis languescunt. Tandem fallacias omnes visus, de quibus infra agetur, non posse accidere ab aliis speciebus, ex inibi dicendis confitabit.

Ex his apparent species Vetus ab obiecto decisas in ipsis oculis recipi; de quo nemo est iam, qui dubitet. Quoniam species ibi debet inesse, vbi ipsa visio celebratur, quæ ab specie dependet; atque etiam vbi residerat facultas videndi, quæ specie iuuant in sua functione; visionem autem celebrari intra oculos, atque ibi etiam esse facultatem visionis ex tota Vetus Philosophiā, eiusque symmetria manifestè est compertum.

38. Vetus autem predictas species decisas à luce, & colore, quæ sunt obiecta propria vetus eiusdem naturæ sint cum ipsis obiectis, vel inversæ, ad rem non interest examinare. Ego pro certo habeo cum Aguil. lib. 1. Optic. proposit. 46. & sepe alibi, colorē adiutum lumine alium colorē procreare, qui simul cum ipso lumine diffunditur per medium, vt multa demonstrant experientia. Quo posito cœlē dicendum cum ipso Aguil. & aliis, præter lumen, & colorē emisitum alias species ab eis distinctas, diuerſasque secundum naturam omnino esse reiicias, tanquam superfluas. Quia color emisitus, & lumen, quæ à corporibus luminosis, & coloratis per medium usque ad oculos diffunduntur, accidentia sunt satis idonea, quibus tribuantur omnia munia, quæ speciesibus intentionalibus alterius rationis solent attribui, vt in tract. de sensu, & sensibili multis ostendi. Ita igitur accidentia censenda sunt species proprie potentiæ vnuæ.

Hypothesis 4.

39. Species Vetus à partibus intentionis obiecti indiuisibiliter promanant. A partibus vero extensio eius transuersè potius diuisibiliter. Priorsque subinde indiuisibiliter. Postiores vero diuisibili ter repreäsentant.

Sermo est de obiecto proprio Vetus, à quo dumtaxat promanant Vetus species iuxta dicenda postmodum. Suppono autem cum communī huiusmodi obiectum duplex genus partium habere, sicut & alias

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. II. 9

& alias qualitates; nempe intentionis, & extensionis. Partes intentionis dicuntur illæ, quibus qualitas aut magis, aut minus intensa, sive perfecta redditur in eadem parte subiecti, cui inheret. Partes vero extensionis, quibus qualitas distinctis partibus subiecti extensi correspondet. Vnde omnes partes intentionis eidem omnino, partes vero extensionis distinctis locis, sive spatiis correspondentes necessitate sunt.

40 Deinde etiam cum communi suppono, species visus, dum ab obiecto deciduntur per medium extensum lineis semper rectis protendit: Quod enim eiusmodi species per medium extensum diaphanumque protendantur a corpore luminoso, vel colorato, vnde nascuntur, usque ad oculos, aliudque quodvis corpus opacum; quod tandem perueniunt; certo certius est; quia agens naturale non potest agere in distans, nisi agendo in propinquum, atque adeo deriundo suam actionem per medium ad extremum. Quod autem talis specierum protensio per lineas duntaxat rectas ductas a principali agente usque ad extremum sphaerae actiuitatis eius fiat; experientia demonstrat. Qui enim existens intra cubiculum obiecta externa conatur cernere per fenestram apertam, ea tantum videre potest, quæ est in regione in recta linea foris posita sunt. Tum si teneat latus fenestra recipiat, nil proflus videt, tametsi specierum radij per fenestram ingredientes proprie ipsos hominis oculos itinere recto perfraneant. Cuius nulla alia causa esse potest, nisi quia huiusmodi radij directe semper protendantur, nec se ferius latera fundunt, aut inflectuntur. Ratio autem a priori ea esse potest, quia causa naturalis, quo ceterius, validiusque effectum asequatur, breuissimis lineis intendit suam vim, & conatur: ex autem lineis rectis sunt. Videatur Agilon. lib. 5. Optic. propof. 2.

41 Et quoniam accidens ab agente, vnde oritur ad subiectum usque remotum non tendit per motum localem, ut est Philosophorum dogma; sed per nouas productiones aliis, atque aliis partis extensa, donec omnes partes corporis intermedij tali accidente affecta sint; neccesum planè est, ut ex partibus specierum per eamdem lineam rectam extensionis, quæ priores sunt adiuvant agens principale ad producendum vltiores. Quomodo autem adiuvant alibi expono. Videatur Soar. disp. 8. Metap. 8. Pet. Hurt. disp. 9. Physica §. 76. & alij. Existimbo autem species visus per medium transparens disformiter secundum omnes suas partes etiam proportionales vniiformiterque secundum proportionem geometricam propagari: donec tandem in extremo Sphera puncto se fiant. De quibus fusco loco a me probatis, non opus est amplius dicere imprepresentarum.

42 Præterea suppono tunc effectum aliquem diuisibiliter promanare ab omnibus partibus sua cause, quando earum cuiuslibet respondet in effectu pars propria, que ab ea dumtaxat parte causa, & non a reliquis producitur. Tunc autem diuisibiliter, quando totus effectus, & quelibet pars eius ab omnibus, & singulis partibus causa simul, eademque actione concurrentibus procedit; similiter species diuisibiliter representant obiectum, quando singulae specieis singulis partibus obiecti diuisim correspondent. Diuisibiliter vero quando nulla est pars obiecti, quæ toti speciei ex aequo non correspondat: neque aliqua est pars speciei, quæ toti non respondeat obiecto.

43 Igitur species visus a partibus intentionis obie-

cti diuisibiliter promanare, sententia est communis. Probatur autem sic. Omnes partes intentionis obiecti concurrunt ad productionem speciei, nulla prorsus excepta; quia omnes sunt aequæ operatæ, aequæ applicatae, & aequæ expeditæ; neque adeo a ratio, cur hæ concurrant, & non illæ. Ergo concurrunt diuisibiliter. Probo consequentiam; quia si diuisibiliter concurrerent, tot essent partes intentionis in effectu productæ, quot sunt in causa producente: cum cuiuslibet seorsim accepta pars effectus correspondet; id autem est absurdum. Fieret enim, ut effectus propter passi distantiam nunquam deacreberet; neque usquam sphaera actiuitatis agentis absolueretur; quod repugnat experientia, & rationi. Etenim, si in prima parte subiecti tot essent partes, quot in agente, quia ab eo procedunt diuisibiliter. In secunda propter eamdem rationem tot etiam essent, quot in primâ, & sic deinceps sine termino. Ex quo patet aliud, quod dicimus in hypothesi. Partes scilicet intentionis obiecti per speciem visus diuisibiliter representari. Cum enim quodvis obiectum proprium visus per speciem a se productam representetur, si tota intentionis obiectum diuisibiliter concurrat ad productionem speciei; tota itidem per speciem productam diuisibiliter representabitur.

Quod autem a partibus obiecti transuersè positis diuisibiliter species visus producatur, communis est sententia Doctorum, quam contra Cominib. & Tolet. tenent. Rub. tral. de obiect. atque spec. sens. q. 8. Pet. Hurt. disp. 1. 2. de Anima. sec. 5. Ariag. disp. 6. sec. 7. & alij Recentiores. Probatur autem primò, quia dum sumus intra cubiculum eam duntaxat partem parietis oppositi per fenestram conspicimus, quæ est regione directe posita est: cum tamè in ipso fenestra ingressu, & extra in toto medio totius parietis sunt species, hæ non procedunt a pariete diuisibiliter; si immixta procederent species, quæ pertingunt ad visum totius obiecti, semen essent, ipsumque totum representarent, quandoquidem emanarent ab illo medius speciebus a toto obiecto procedentibus. Secundò, quia si species ab obiecto extenso diuisibiliter nascantur, sequeretur partes obiecti produl positas aequæ clare videri ac viciniores visui; nam species omnium partium obiecti aequæ essent intentionis in oculis. Deinde fieret, ut eadem obiecti pars immota clarius appareret, dum similis alia obiecti partes denuò detectæ viderentur, quam dum videbatur sola: et quod partes denuò apparentes iuantes ad productionem speciei directe partis intensiore illam redderent; quæ planè sunt contra experientiam. Tertiò, quia ex opposita sententia fieret, ut dum paulatim aperiretur obiectum aliquod, infinitæ actiones totales, quibus fierent species sibi succederent. Quod quando commodè potest, vitandum est. Quartò, quia sèpè partes eiusdem obiecti sunt diuerse rationis, ut quando partim est album, partim est nigrum. Impossibile autem est tunc eas ad eamdem speciem diuisim concurrere, præterim in mea sententia non distinguente speciem coloris a colore emissio. Quintò, quia si species procederent diuisibiliter a partibus extensionis obiecti, eas utique diuisibiliter etiam representarent, nam species obiectum a quo procedit, & cuius subinde proprium est semen, representativa est; sed partes extensionis obiecti representari visui diuisibiliter, non videtur probabile. Tum quia ne Aduersarij quidem id concedent. Tum maximè, quia multa experimenta, & multæ rationes in eis

elis fundatæ apertè demonstrant oppositum, vt ex tota Philosophiâ visus, aliorumque sensuum in sequentibus exhibenda conspicuum fiet. Quibus integræ data hypothesis satis manet probata. Quod autem aliqua obiecta ob temuuntur seorsim sumpta non cernantur; bene tamè cum aliis coniuncta non inde nascitur, quod se adiuvant ad producendam speciem; sed aliunde, vt videbimus *hypothesi* 8. Nulla quippe est pars extensionis obiecti, quantumvis minima, qua non valeat per se seorsim camdem omnino producere speciem sui, quam in confortio aliarum producit, & ad eamdem distantiam. In quo nihil est absurdum, vt etiam ex dicendis ibi patebit.

45 Loquutus autem sum in præsenti hypothesis de partibus extensionis obiecti tranuerse positis; id est, quarum nulla est ante, vel post alteram in eadem linea rectâ per quam actio protenditur. Nam de partibus directè in tali linea positis, res hac non adeo est explorata, nec tanti ad nostrum institutum eam explorare interest. Quare id in suum locum remitto.

Hypothesis 5.

46 Sensibilia communia non per speciem peculiarem distinguitur ab specie proprij sensibilis; sed per eamdem speciem proprij sensibilis cognoscuntur à Visu.

Ita tenent Rub. *lib. 2. de Anim. cap. 6. quæst. 1. 1.* cum S.Thom. Barn. Ferra. Tolet. & aliis à se relat. Fonseca *lib. 2. metaph. cap. 2. quæst. 2. sçct. 5. Petr. Hurt. disq. 12. de Anim. §. 80.* & alij contra Scot. Henr. Aegyd. Iand. apud Rub. & alios Recentiores. Addit tamen Rub. speciem sensibilis proprij, vt repræsentet commune, ab eo quodammodo produci, & modis variis. Quod, quia ratione fit verum ex dicendis conatur: Modo probatur absolute hypothesis; quia visus sæpe cernit obiectum in loco, ubi non est, quod occidit, cum radij specierum reflectuntur, aut refranguntur. Ergo visus sæpe attingit præsentem obiectum, cuius nullam habet peculiarem speciem. Patet consequentia; quia præsentia, que à ipsa non est, nequit à se emittere speciem. Deinde sèpè apparet solet obiectum maius, quam sit, sèpissime autem minus; ergo quantitas, seu extensio obiecti non per speciem propriam videtur; alias appareret sicut est. Et quidem si sensibilium communium darentur species propriæ, nulla accidere posset fallacia in sensibus circa illa; sicut neque accidit circa propria, vt *infra hypot. 2. 1. ex Arift.* ostendemus: species enim propriæ non possunt non repræsentare obiectum, cuius sunt propriæ, ut confat.

47 Igitur præsentia coloris, & lucis eorumque magnitudo, figura, &c. ea tenus Visu cernuntur, & discernuntur, quatenus species propria coloris, aut lucis variæ in sensibilio diffinita variis in locis, variisque modis valet suum obiectum repræsentare. Cum enim in partea, retinae species imprimitur, obiectum apparent ad laudem. E contra vero si species in dextera retinae depingantur, obiectum apparent ad dexteram, directè autem, & è regione positum aspicitur obiectum, quando in medio retinae species eius sedem habet. Vniuersaliter enim in eo loco apparent obiectum, aut quaevis omnino particula eius, à quo recta linea per pupillæ meatus ingressa, & in crystalloide perfracta dirigi potest in eam retinae partem, ubi talis obiectum, aut particula species inest, & visio celebratur. Quæ

mira struæ oculi proprietas est. Ex quâ rursus efficitur, vt penes varietatem partium unicae retinae in quibus visiones obiectorum sunt, penes eorum discretionem, continuatatem, magnitudinem, paritatem, &c. Variè etiam obiectum, sub variisque communibus sensibilibus appareat, vt ex dicendis singillatim *hypothesi* 6, plenius constabit.

Hypothesis 6

48 Omnia sensibilia communia commemorata *supra hypot. 2.* aliqua ratione percipiuntur per Visum. Ex sensibilibus vero mediis *ibid. recensit.* quædam per se, quædam per accidens visione dignocuntur.

Discurramus per singula. Primo enim visibilium rerum præsentia sub aliquid eadit, quatenus lux, aut color in hoc aut illo loco aspiciuntur. Quod adeo verum est, vt sanè nesciam, quo iure id non nulli negauerint apud Atriag. *disp. 4. de Anim. sçct. 1. sub. 6.* Etenim, quâm certum est mihi me videre colorem, tam certum est, me eum hic potius, quâm alibi intueri: ergo non tantum video colorum; sed illum in tali loco esse, quod est videre eius præsentiam. Nec refert non posse me discernere, an talis præsentia sit accidens superadditum rei præsentij; neque quia tantum etiam ignoro de ipso colore. Quod ex imperfectione ciuii modi cognitionum prouenire censendum est.

Secundo cum recentioribus doctissimis in re perspectivâ censeno contra. Aguil distantiam, quâ obiectum à visu plus, aut minus abducitur, non locum ab utroque oculo, sed ab altero tantum perceptibilem esse. Quod sanè, si bene advertatur ipsa notificat experientia. Putat Aguil. quodvis obiectum per unum tantum radium specierum, quem vocant opticum, videri, per eum videlicet, qui rectâ ductus ab obiecto in centro crystalloidis terminatur. De quo radio latè tractat *ro lib. 2.* Inde autem *lib. 3. prop. 1.* probare contendit distantiam uno oculo per se definiri non posse. Non tamen bene; nam, vt à relatis Recentioribus didi, obiectum non per unicum radium, sed per omnes videtur, quotquot per meatum pupillæ in retinam transmitti possunt. Itaque dum à quovis puncto obiecti, sive particula diffunduntur species circumstans, radij omnes, quos pupilla foramen capit in oculum introducti, in crystalloidem impingunt, atque ibi contracti, in puncto iterum, sive particula retinae colliguntur. Quo duo formantur coni, sive pyramides, quorum eadem est basis, medium videlicet planum ipsius crystalloidis: vertex autem primi, & externi coni est punctum, sive particula obiecti, vnde radij nascuntur: secundi autem, & interni vertex in ipsa retina aut certè paulo ante ipsum terminatur vt ibi decussati radij rursus diuiciati in ipsum impingant.

50 Ea autem est visus natura à peritissimis perspectivis deprehensa sedula obseruatione, vt obiectum apparent in eo loco semper, ad quem pertinet vertex coni externi, radiorum seruata semper proportione, & consonantia, quam conus externus, & internus inter se servant. Iuxta quam in visione directâ semper contingit, vt locus verus, & proprius obiecti visibilis, & locus, quo pertinet vertex praedicti coni externi vnius, & id est. Atque adeo visione directâ semper apparent obiecta in ipso loco vbi est. In visione autem, quæ per reflexionem, aut refractionem specierum sit, plerumque est diuersus locus obiecti verus, à loco quem dictus vertex tangere solet. Atque idcirco variis in locis apparentibus, seu

seu fictitiis videtur obiectum pro varietate refractionum, aut refractionum, quæ multa quidem est iuxta multam corporum differentiam, in quibus fit reflexio, aut refractione. Vniversitatem, quo magis di-
ducti intromittuntur radii per pupillam, eo pro-
prio appareat obiectum, quia ut sic brevior est lon-
gitudine coni extermi, siue veri, siue imaginarij: quo
vero minus diducti intromittuntur radii, eo lon-
gioris obiectum cernitur. Ex quibus regulam habes
generalem ad dignoscendum vniuersitatem, quisnam sit
locus, ubi semper appetit imago, seu obiectum vi-
sibile. De qua regula utpote cui vniuersa nititur
perspectiva fusioni calamo egi tractat de sensu. & sensu
refutans interim nostri Aguilonij Philosophiam,
quod attinet ad dictum locum imaginis.

¹ Tertiò de modo, quo per visum dignoscitur mag-
nitudine, quantitas, seu extensio obiecti visibilis; alia
etiam Aguilonij ac nostra Philosophia est. Putat
enim ipse illam dignoscere ex quantitate anguli ver-
ticalis pyramidis, quam optican vocat; queque
conficitur ex radibus ab obiecto extenso diffusis, at-
que in centro humoris crystallini concurrentibus:
Opinatur quippe Aguil. per eos solos radios in ar-
anea superficie conuexa visionem fieri, qui in ipso
centro crystalloidis terminantur: iuxta quam
positionem necesse est, ut quodus obiecti pun-
ctum per unum tantum radium cernatur. Nos ve-
ro, qui censemus visionem cuiusvis puncti obiecti
per omnes radios ipsius puncti, quos pupilla capit
non in aranea tunica; sed in retina fieri modo ex-
plicato; omnino dicendum putamus, penes quanti-
tatem partis retinae, in quam conspirant radii integri obiecti, in qua visio eius efficitur, ipsius obiecti
quantitatem, seu magnitudinem dignoscere. Et
quia, quo magis distat obiectum, minor pars reti-
nae speciebus eius potest intingi; maior autem, quo
propinquius est; ideo obiectum remotius minus,
quam propinquum appetit. Inde autem nascitur,
quod obiectum procul possum in minore parte
retinae, quam si prope esset, depingatur: quia radii
singularium partium, siue punctorum eius, qui con-
fluent in pupillam meatum decussati in itinere eo
amplius post trajectum diuariantur intra oculum,
quale obiectum ipsi meati propinquius est, ut considerant innotescet; namque proprium
est vniuersi radiorum cuiusvis corporis extensi in-
trocentum per exiguum foramen.

² Oportet tamen animaduertere eam dumtaxat obiecti quantitatem visu per se discerni, que ex
aequo visu obiecta est, in ea videlicet positione,
vel situ, unde maximam, quam potest retina par-
tem suis specierum radiis adimpler. Si enim corpus
extensem oblique visu proponatur, ita ut partes
vnius extremi propè existant, remotius autem re-
liquæ: tum quidem tota corporis quantitas vi-
su per se non discernetur, sed apparebit longè minor
iuxta quantitatem minorem portionis retinae,
quam ex ea positione suis speciebus potest moue-
re. Quasi per accidens tamen, seu potius ope poten-
tia altioris extensio oblique obiecta solet dignosci
ob inaequalem partium distantiam, que nisi in ma-
iore extensione, quam per se appetit, extare non
posset. Tum, quod partes remotiores remissius mo-
ueant visum, quam propinquiores. Quod emen-
ti solent Pictores in parli intensione colorum, ut,
quod in exiguo spatio depictum est, valde exten-
sum oblique videatur. In quo potissimum tota pars
perspectiva specialis posita est.

³ Ex hac etiam visus natura suboritur ars altera
agendi visibilia, quoad apparentiam. Vnde & tu-

bi optici, & alia instrumenta proficiscuntur; quibus
efficitur, ut species obiecti, quæ naturaliter par-
vulam retinæ partem opplere poterant, extensæ,
& diuinctæ maiorem repleant: quo fit, ut earum ob-
iectum maius appareat.

Quarto, distantia transuersa, quæ inter unum, &
alterum corpus visu obiectum intercipitur, cate-
nus visu ipso discernitur, quatenus eorum corpo-
rum simulacra in distinctis retinae partibus ab se
inuicem etiam distibus depinguntur. Quod fit, ut
penes distantiam, quam visiones intra oculum ha-
bent, distantia quoque obiectorum metienda sit,
perinde ac per visionis magnitudinem magnitu-
do obiecti pensatur. Vnde consequenter efficitur
ut continuitas, & unitas obiecti apparentis ex con-
tinuitate, & unitate visionis pendaat. Ea enim Vi-
sui apparent continuata, seu contigua, quæ per vi-
siones continuatas, seu contiguas cernuntur. Quæ
autem apparent simul in eodem loco, seu spatio in-
flar vnius apparent visu; quia ex yis talis visionis
discerni nequit, an sunt plura. Sicut est contra plura
videntur, quæ in pluribus locis apparent per vi-
siones plures in pluribus retinae partibus efformatas.
Atque ex his liquet, quo pacto visus discernat
discretiōem, seu numerum, secundum positum
reale, quod dicit. Deinde, quomodo nō cat conti-
nuitatem, & unitatem. Tum locum, siue praesentiam
rei aspectabilis aut etiam locum extrinsecum,
quo res visibilis comprehenditur.

Quinto, Figura etiam per se percipitur visu se-
cundum positum, seu materiale, quod includit,
quatenus ea ex aduerso obiecta per speciem sui in
ipsa retina depingitur. Quo vero pacto visu digno-
scatur figura, quæ non ex aequo prospectu ob-
iectum cernuntur, vel quia non sunt planæ, sed solidæ, vel
quia obliquè propinatae cernuntur, ex Aguil. disci-
potest lib. 3. Optic. à prop. 15. usque ad 25. vnde ad
prop. 39. de cognitione loci, ac situs, de-
que eorum differentias diffusè agit. Verum ex bre-
ui à nobis indicatis facilè quisque potest deducere,
quo pacto ad cognitionem situs prædictarum
que figurarum plerumque sit opus functione altioris
potentia, quam visus.

Sexto denique motus quatuor fere modis oculi
discernitur, lenti etiam adiuuante interiore. Pri-
mo, ex motione oculorum naturaliter insequen-
tium obiectum: quæ motio sensu percipitur com-
muni. Secundo, quiescente visu motus obiecti dis-
cernitur ex diuersa eius praesentia distinctis mo-
mentis sensibilis temporis deprehensa. Tertiò ex
loci ipsius obiecti mutatione continua. Quartò ex
parte organi successu affecta. Ita Aguil. qui plura
addit usque ad prop. 54. Ex quib. patet visum non
se solo; sed iuuamine sensus communis motu cog-
noscere. Est enim opus reminiscētia præterita praes-
entia ad cognoscendum corpus moueri; qua etiam
opus est ad dignoscendā quietē, quatenus hac dicit
peruerantiam in eadem praesentia. Itaque, ut mo-
tus aliquius obiecti noſcat, aut debet moueri or-
ganum visus inuariata visione; aut si quiescat organum,
debet variari visus.

Ex quibus omnibus liquidò constat, quod supra
inferebamus: quidquid per se cognoscitur visu ex
sensibilibus communibus in solam praesentiam ex-
tentam coloris, & lucis refundi. Deinde etiam col-
ligitur speciem ab obiecto visu imprimam indiffe-
rentem esse natura sua ad representandum colo-
rem, aut lucem, cuius species est, sub hac, aut sub il-
la praesentia, sub hac, aut sub illa extensione ma-
gna, vel parua. Determinatur autem à parte sen-
tientiæ.

siterij, cui imprimitur, aut potius à potentia visua in ea parte residente, ut simul cum ipsa potentia visionem causer, per quam obiectum in hoc loco, potius quam in alio; sub tantaque extensione certatur. De quo plura dicemus *infra hypoth. 21.*

58 Restat ut de obiectis etiam mediis commemoratis *suprā* dicamus. E quibus transparentis, & opacitas oculis per se non videntur: sumpta tamen à visu occasione facile dignoscuntur à superiori interna potentia. Transparentis quidem ex rebus trans corpus interiectum apparentibus, quadam argumentatione colliguntur; opacitas autem ex asperitus prohibitione. Umbra autem, quae relata ad intensius lumen circumflans dicitur talis; & tenebra, quae in absolute priuatione lucis consistunt, quoad carentiam lucis, quam dicunt, visu potius cerni non possunt. Nihilominus, qui cernit oculis lucem remisam iuxta aliam intensorem, illam comparatione huius umbras diuidit potentia interna. Qui vero apertis oculis nihil lucis aliebū intuerit, esse inibi tenebras ex sui visionis priuatione discernit quādam interna argumentatione. Similitudo, & dissimilitudo visus extremitis similibus, aut dissimilibus videtur, quoad physicum, quod dicit, ut potest, quod cum ipsis extremitis prius est idem. Pulchritudo in rebus visibilibus nihil aliud esse videtur, quam grata quedam, & iucunda proportio eorum, quam sub alpectum cadunt. Turpitude autem eorum, sive deformitas asymmetria est, inordinataque dispositio offendit oculis pariens. Unde dicendum videtur pulchritudinem hanc, sive deformitatem perinde oculis cerni quoad physicum, quod dicit, ac cernitur figura, & situs. Tandem existentia obiecti visibilis, quod id, quod dicit cum ipso obiecto identificatum, visu dicenda est capi, ut constat. Duratio etiam praeflens ipsius obiecti quoad physicum, quod dicit, visu percipitur haud dubie non minus, quam eius presentia; quandoque quidem per visionem non minus clarè comprehendimus rem visam in tempore presente durare, sive ei correspondere, quam comprehendimus eam in talibus locis vobis, sive ei correspondentem esse. Unde, si duratio est accidentis superadditum rei duranti, ut ego opinor, & quae ac presentia est accidentis superadditum rei presenti. Duratio utique rei sensibilis aquae ac praeflentia inter sensibilia communia omnibus sensibus censenda est; ut potest, quae perinde ac praeflentia ab omnibus citra dubium aquae atque a visu est perceptibilis.

Hypothesis 7.

59 Distantia iusta obiecti ad perfectam visionem ea est unde euibrati radij specierum obiecti videnti, atque perfracti in crystalloide, quam aptissimè coniunguntur in retina, ubi patratur visus.

60 Supponit hypothesis obiectum ad certam distantiam claritatis, distinctiūque videri, quam si propius sit positum, aut remotius, ut experientia monstrat; atque adeo ad perfectam visionem determinatam distantiam obiecti requiri, quam ultra, citraque perfectio visionis tabescit. Ut ergo ostendatur eiusmodi distantiam esse, quam ipsa hypothesis asserat.

61 Supponendum est primò maiorem visionis claritatem ex quatuor causis pronenire posse comparatione eiudem potentie visuæ. Primò ex maiore intentione specierum. Secundò ex maiore copia earum. Tertiò ex maiore coniunctione. Quartò ex maiore affluentia spirituum animalium. Cuncta

enim hæc iuuant potentiam ad perfectius videntem.

Secundò supponendum est, eam esse naturam figuræ humoris crystallini, & vniuersim cuiusvis dioptræ crystallinæ, sive vitri conuxi, vbi franguntur species, seu radij luminis, vel coloris; ut in ea radiorum fractione certam proportionem obseruet attentâ vitri, seu dioptræ coniuxitate; atque etiam distantia obiecti, unde euibrantur radij. Id, quod apud perspectivos satis perspectum est. Imprimis enim dioptræ magis globula, exteris partibus, magis infringit radios per se traiectos; atque adeo proprius post se coniungit illos, quam, quæ minus globosa est, ut experientia constat. Deinde inter angulos, quos cum dioptrâ faciunt radij in eam incidentes, & angulos, quos faciunt cum eadem radij iam traiecti, & refracti (quorum priores anguli incidentia; & posteriores vero anguli refractionis vocantur) ea proportio ferè seruat, ut, quod maior est angulus incidentia, eo fit minor angulus refractionis, & è conuerto. Vniuersaliter enim in singulis dioptris angulus integer coalefecens ex angulo incidentia; & ex angulo refractionis semper est equalis, sive prope, sive procul obiectum sit. Ex quo sequitur primò, quo obiectum est propinquius dioptræ, eo angulum refractionis esse obtusiorum, sive maiorem; quia eo angulus incidentia acutior, sive minor est, & vice versa. Secundo sequitur adeo prope dioptram posse esse obiectum, ut traiecti radij post dioptram non coniungantur; sed, aut incident paralleliter, ididicuntur amplius. Tertiò, sequitur dioptram certum exigere interullum, ut radios ab obiecto sulcet posse se coniungere possit, & congregare; ipsamque coniunctionem radiorum ad certam tunc post dioptram distantiam fieri quidem, ut si dioptræ, inde versus obiectum admoueat, iam radij traiecti idicunt incipient, & diuariari, sive verò è contraria plus remoueantur ab ipso obiecto, radij perfectius coniungi incipient, & proprius dioptram; seu ad distantiam minorem. Quæ omnia facile quicque experiri posse modò admouendo lucerna, modò remouendo ab illa dioptram. Denique alia est huiusmodi refractionis proprietas, ut iam aliæ notauit; quod radij refracti postquam in certa distantia post dioptram coniuncti sunt, iterum deinceps incipiunt diuariari; ut experientia etiam constat.

Tertiò supponendum est virtutem esse innatam oculis nostris comprimenti, & dilatandi tunicam araneam, seu burlam illam, vbi concluditur humor crystallinus, quo efficitur, ut humor ipse figuram variet; modòque sit magis globosus, modo autem minus, prout aranea magis constringitur, aut laxatur. Praefatur autem id, quoties oculus ad diversas distantias aciem visus intendit. Porro in iis eventibus aliquam ex arbitrio a nobis fieri mutationem intra oculum ipsum experientia compertum est. Quod autem ea, quam experimur, mutatione sit diæta compressio & dilatatio crystallini humoris, tum à visus experientiis in praesenti materia traditur; cum ex harmonia eorum, quæ mox dicemus coniicietur.

Quæ, cùm ita sint, iam hypothesis nostra, aliorumque experimentorum rationes, & causa apotissimæ in promptu sunt. Ex eo enim obiectum nimis propinquum oculis confusus cernitur, eoque magis confusè appetit, & sub quantitate maiore, quo magis oculis adiungitur: quia species in crystalloide diuariat, & sive dispersæ, in retina depictæ, minus vivide, & sub extensione maiore valent

lent obiectum repræsentare. Cum verò obiectum in distantia iusta locatur, species virtute crystalloidis breuius ipatiū retina rediguntur. Quò sit, vt & clariū, & sub minore extensione obiectum cernatur. Si autem obiectum ultra distantiam iustum paulatim remouetur ex eo, & minus clare, & sub minore extensione incipit apparere; quia species eius, & minus intensa, & in minore copia intrant per pupillæ meatum, & post trajectum crystalloidem in minore parte retina depinguntur. Quæ omnia tum ex structurâ oculi, tum ex superiori dictis facile constat. Iam verò proptereà clariū apparet illud obiectum, in quod visus acies infigitur, siue id sit propinquius, siue remotius: quia virtute oculi innata humor crystallinus aut conglobatur magis, aut complanatur prout oportet attenta obiecti distantia, vt radij eius aptius coniungantur in retina. Quæ mira proprietas oculorū est, vt possint ad omnes distantias aciem visus intendare.

65 Ex quibus omnibus liquidò constat, iusta obiecti distantiam ad perfectam visionem esse illam, è qua, posita crystalloidis compositione, vel figura, aut naturali, & ordinariā, aut aduentuaria motu oculorum, species ab obiecto evibrata aptissimè coniunguntur in tunica retina. Quibus & præsens hypothesis probata, & tota nostra oculorum Philo-
phia confirmata manet; & reiecta. Aguil. quod ad rem attingit sententia, afferentis lib. 1. propof. 8: iustum distantiam obiecti ad perfectam visionem esse illud punctum, in quo concurvantur axes optici cum nervis opticis angulos rectos efficiunt. Quod, quā à veritate exulet, fūs offendit suo loco.

Quod si rogas, cur ad eam iustum distantiam in unico tantum puncto, aut sane in exigua particula obiecti ita oculorum acies figatur, vt talis dumtaxat particula clare, reliqua verò, quæ ad latus sunt, confusius conficiantur, vt experimur. Respondeo, quia axis opticus, qui totum oculum medium penetrat, atque in extremo neruū opici, quod medium est retina, terminatur, in uno tantum punto obiecti defigit potest. Et quoniam id, quod magis directe suo specierum radio ad medium retina, ad nervum opticum pertinet, quæ parte deflunt spiritus animales ad fouendam visionem, maiorem eundem spirituum sibi vendicat affluentiam, maioremque idcirco participat visionis claritatem in punctum obiecti, unde axis opticus dicit originem alienæ particulae circumstantes, quæ ad talem partem retina mittunt species, in eaque celebratur eorum visio, non possunt non clariū videri, quā aliae partes, quæ cernuntur e partibus ipsius retinae minus præcipuis, minūsque efficacibus ad videndum.

66 Ex quo sequitur primò, quod magis distant partes obiecti ab eo puncto, vnde oritur axis opticus, è confusius videri, vt experientia monstrat; quia eorum visiones etiam distant magis à nervo opticō; ob idque minore fouentur spirituum copia.

67 Secundò sequitur illud punctum clariū videri ab utroque oculo, in quod concurrunt axes amborum oculorum. Nam, vt supra etiam notabamus, illa indiuidua societas, quæ in musculis oculis mouentibus ineft, non patitur, vt eorum axes optici in diuersa puncta figantur. Alioquin obiectum à duobus oculis visum in duplice loco appareret: vti apparet, quando altero oculorum compresso, axium societas perturbatur.

Hypothesis 8

68 Ad producendam visionem determinata quan-
Pharus Scient. Tom. I.

titas, tum potentia, tum organi, tum speciei necessaria est, ita vt minor non sit sufficiens, eaque tam intensio vbi datur, quam extensio. Vnde ex parte obiecti minima existunt visibilia, quibus minor in eadem distantia, & respectu eiusdem potest visibilia non sunt. Ex parte autem oculi minima etiam dantur particulari visuæ tunicae retinae, quibus minores non sunt visuæ.

Pro explicatione, & probatione huius hypoth. suppono primò ex doctrina tradenda infra disp. 2. quæst. 1. Impossibile omnino esse, quod decur visio, quantumvis minima in subiecto, siue organo, cuius actus videndi est suapte natura; & quod tale organum per ilam non redditus videns, sentiensque obiectum, cum nihil sit aliud, organum esse videns, sentiensque obiectum, quam habere in se, aut sibi annexum actum videndi. Ex quo pater contra nonnullos opinantes oppositum, quoties obiectum aliquod ob paruitatem non videtur, id nasci non posse ex eo, quod eius visio verè producēta in oculis non redditus organum videns præminia sua temuit. Sed, quod re verā in tali casu visio talis obiecti in oculis producēta non est.

Suppono secundò: Et si quodvis punctum, aut quævis pars medijs, vnde ad omnes partes obiecti via recta transparens atque expedita est, omnium obiecti partium, punctorumque suscipit species; eo ipso, quod singulæ partes, punctaque obiecti circumquaque in sphæram agunt, vti fatentur omnes, non tamen ita rem se habere in punctis, & partibus eius organi, vbi potentia videndi inest, in quo plerisque Recentiorum deceptos video. Nam, cum species obiectorum introeant in oculum per exiguum pupillæ foramen, necessarium planè est, vt vnaquæque pars oculi interior eius tantum partis obiecti suscipiat species, quæ è regione posita radios suos in formam cuiusdam coni, siue pyramidis collectos per angustum, pupillæ meatum introducere potest. Quò sit, vt diuersæ partes tunicae retinae vbi visio peragitur, diuersarum partium obiecti suscipiant species; sive obiectum totum in ipsa retina depingatur, vt superius dictum: non tamen ita distinctè depingitur, vt omnibus omnino, & singulis obiecti partibus diuersæ partes retinae correspondant, sed ita, vt plures partes obiecti in eamdem partem retinae coeant, vbi veluti penetrantur carum species. Quod beneficio crystalloidis efficitur, vt ingens obiectum in exiguo retinae spatio depingi possit. Nam quemadmodum radij luminis per dioptriam vitream tracieū virtute fractionis colliguntur, vt experientia monstrat, & complicantur in exiguo subiecto, vbi veluti penetrati maiorem quamdam efficiunt intensiōem. Ita etiam idem radij, aut quævis alia species tracieū per humorem crystallinum, qui dioptra natura oculi est, in retina complicantur; ita vt in eadem retinae particula, aut etiam indiuisibili puncto multarum particularum obiecti penetrantur species ibique quamdam conficiant intensiōem, sicut minus propriam, propria enim intensio speciei impressa ea cendifenda est, cuius partes eidem principio respondent; nam, quævis obiecti pars speciem cauſat intensam propriam intensiōem: quæ magis, aut minus intensa prodit penes virtutem, & distantiam præcipui agentis.

Tertio suppono, non solum visum, sed alios quoque sensus externos certam speciem in intensiōem expostulare, vt sensationem cauſare valeat, maioremque, aut minorem, iuxta debiliorem, aut magis robustam, magisve perfectam virtutem potentis sensitiua. Ob id enim surdastri moderatam vocem

non audiunt, quam audiunt alij; audiunt tamen intensiorem; & qui hebetiore viu; tactu, aut olfactu polent, aliqua obiecta non sentiunt, que ex eadem distantia persentient alij: cum tamen sentiant alia intensiora: quia nimur hebetiores potentia intensiorem speciem postulant, vt possint in actu prodire: Vnde colligitur quamlibet etiam potentiam, quantumvis perfecta tam remissa specie affici posse, vt ea iuvari non valeat ad producendam sensationem. Sicut e contrario, tam exiguum posse esse partem sensiteri, & potentia ipsi correspondentis, vt non valeant sensatione cauare, quidquid sit de intensione speciei, quod etiam experientia monstrat, dum aliqua que Visu discernuntur, Gustu, vel Tactu praeterea tenuitate discerni nequeunt, quin posse id attribui defectui intensiois speciei, quandoquidem coniuncta cum aliis non aucta specie quoad intensiorem sentirentur: vt ex Philosophia eorum sensuum a nobis infra tradenda plane constabit.

Ex quo infero contra nonnullos quoties obiectum praeterea nimia tenuitate seorsim propositum non videtur, videndum, si coniungatur cum aliis, id non nasci ex eo, quod illud per se seorsim speciem est se non emitat; sed, quod species ab illo impressa remissior est, quam vt potentia ad producendam visionem iuare valeat. Quod confat, quia sepe obiectum, quod seorsim propositum ab aliquo non videtur, ab alio perspicacioris visus videtur ex eadem distatia: aspectum obiecta, que ob paruitatem seorsim a nemine videntur oculo naturali, adhibito tubo optico, aut alio instrumento videntur. Quod argumento evidente est, quando latent non ex defectu speciei a se emisi, sed ex defectu visionis nasci a tali specie non valentis proigni. Vnde etiam concluditur, quamlibet obiecti extensi partem, quantumvis minimam per se seorsim ab aliis producere propriam speciem; atque adeo partes speciei a partibus obiecti extensis, transversaque consideratis diuisibiliter procedere, vt *supra* n. 4. possumus.

72 Ex iis tum probatio hypothesis data, tum ratio quorumlibet experimentorum elicetur. Dico itaque obiectum paruum solitari propositum, vt siue latens praeterea nimia duabus de causis posse non videri. Prima, quia species eius impressa in ea parte tunicae retinae, cui tale obiectum correspondet, intensioem habet minorem minimam requisita ad excitandam, seu causandam simul cum potentia Visionem. Secunda, quia licet species talis obiecti sufficientem intensioem habeat; particula tamen tunicae retinae, cui illa imprimitur, particularque potentia visus in ipsa residens, minor est minima requisita ad causandam simul cum tali specie visionem ipsam. Quando vero si dicto obiecto minori minimo visibili adiungitur aliud aquale, videtur utrumque quia, quod ex utroque coalescit, iam est visibile, vt experientia monstrat. Id duabus etiam de causis potest accidere. Prima, quia utriusque species in eamdem partem retinae concurrentes iuxta dicta n. 6. 9. maiorem intensioem, licet minus propriam conficiunt; quo suppletur defectus intensiois requisita ad gigrandam visionem. Secunda, quia amborum obiectorum species maiorem particulam retinae occupantes, vt possint iuxta doctrinam traditam n. 5. 2. quam occupabat species unius, maiori etiam particulae potentiae respondent; suppleturque defectus extensionis partis cum retinae, tum potentiae visus ad generandam visionem naturaliter requisita. Et quoniam obiectorum plurium species neque possunt in eamdem partem tunicae retinae coire, neque eamdem eiusdem par-

tem continuatam, vt requiritur, sufficiere, ni talia obiecta loco coniuncta sint; vt patet ex dictis; ideo plura obiecta minuta dista loco non videntur, cum tamen videantur coniuncta.

Hinc deprehendes primo, cur obiectum variis, 73 iisque minutissimis coloribus distinctum ita apparet solet eminus, vt non diuersis coloribus; sed unico ex illis commixto affectum videatur, vt in vesti Franciscanorum cernerem licet, que cum ex filis albis, & nigris contexta sit, eminus fusca apparet. Inde enim hoc nascitur, quia duas quoque, aut plures partes diuersorum colorum in eamdem retinae partem impingunt suas species, que in eodem subiecto iuncta, & commixta perinde representant obiecta iuncta, quorum species sunt, ac si commixta essent in se, representant namque illa in eodem loco, vt constat ex dictis *supr. hypoth. 6.*

Secundò deprehendes cur obiectum e minoris 74 quantitatibus apparat, quo longius ab oculis recedit, tantumque potest recedere, vt profrus dispareat. Prioris enim causa est, quod, quo remotius est obiectum, eò in minori parte retinae pingitur iuxta dicta n. 5. 2. constat autem ex dictis *hypoth. 6. citata*, quod minor est pars retinae vbi Visus sit, eo minorem esse quantitatem apparentem obiecti. Posterioris autem causa est, vel, quia tandem pingitur obiectum in parte retinae minori minima visu, vel, quia tandem intensio speciei ab eo impressa minor est minima requisita ad causandam visionem, iuxta doctrinam paulo ante statutam.

Tertiò deprehendes, cur obiectum parvulum, 75 quod in debita distantiā videntur, si nimium applicatur oculis, profrus dispareat. Nempe, quia licet in eo casu intensioem illud per pupillam immittat species, quia magis è propinquuo operatur: at in retina, vbi patrat Visus, species ipsa remissior, quam oportet, euadit, adeo vt intensio eius minor sit minima requisita, quod in trajectu crystalloidis radij speciei diuariantur eò magis quo obiectum magis oculis admouetur. Ut ex his omnibus plane peripicias, quam bene cuncta experimenta cohaerent cum nostra de Visu Philosophia. Efficax profectò argumentum veritatis eius.

Ex quā postrem planè colligitur obiectum indiuisibile, aut in spatio indiuisibili collocatum, aut per speciem, aut per potentiam, aut per visionem indiuisibilem nequitquam posse oculis cerni, saltem loquendo naturaliter. Vtrum autem supernaturaliter possit, non interest modò examinare.

Hypothesis 9.

De organo auditu perinde fere, ac de organo 77 visus, seruata quodam proportione, sive analogia videtur mihi philosophandum.

Non adeo est explorata Philosophia Auditus, quā Vetus; nec adeo ad nostram refert illam examinare. Ob id breui ab hoc sensu me expedita. Suppono autem potentiam audituā in auribus residere, in quib; præterea qua externe conspicuntur, measus quidam est tortuosus, anfractuique cochlearis per similis, qui tandem in amplam quandam definit curvitudinem, velut orbicularem, quam obtegit, concluditque tenuissima quædā, atque pellucida membrana, tympanum, aut myringa vocata. Stabilitur autem membrana hæc duobus officulis, quorum alterum incudis duobus pediculis innixa, alterum mallooli figuram refert. Conimb. & Rub. addunt tertium officulum, tamet. Vefalus diligens anatomicus duos tantum relatos numeret libro *primo* de

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. II. 15

de fabric. c. 8. Intra membranam autem dictam, seu tympanum congenitus quidam aëris, sive substantia aërea seruari dicitur eo quasi vallo cohibita, ne diffundat, aut dissipetur. Quamvis Vessel, *supr. & Valuerde lib. 1. c. 3.*, huiusmodi substantiam aëream per Anatomam hucusque non fuisse comprehensam testentur, ut Soar refert; fors, quia, animali mortuo, mox dissipatur. Postremo, ut oculi in nervos opticos desinunt, sic tympanum Auditus nervo cuiusdam affixum est in cerebro descendente, per quem spiritus animales ad tympanum deueniuntur. Hac integræ organi Auditus struæta est.

78 Omissis autem variis sententiis de propriâ, & speciali sede potentia auditiva, quæ apud Conimb. lib. 2. de *Anim. c. 8. q. 4. Rub. q. 6. Soar. lib. 3. de Ani. c. 2. 2. Pet. Hurt. diff. 17. de Anim. sec. 3.* Quied. *cont. 4. de Anim. p. 1.* & apud alios videri possunt; existimato potentia audiendi in cauâ internâque superficie illius membranæ, sive tympani residere, quâ parte nervo demissâ ex cerebro coniuncta est. Quemadmodum enim tunica retina est fides viuis secundum cauam superficiem humorem vitreum oculi complectentem, ut *suprà* statuimus, ita pariter membrana dicta secundum cauam superficiem substantiam illam aëream concludentem, sedes Auditus videtur esse. Primo quidem, ut penes diuersitatem partis internæ talis membranæ, quæ speciebus soni per innatum aërem træctis affecta fuerit, in diuersis locis sonus ipse sentiatur, ut de *Visu* philosophatum est. Secundo quia ea pars tympani aptissima omnium videtur, cui insit facultas audiendi, ut de sensitiero *Visu* *Hypo. 1.* dicebamus.

Hypothesis 10.

79 Obiectum proprium Auditus sonus sonus est. Ex sensibiliis autem communibus, aut etiam mediis aliqua percipit Auditus. Et sonum quidem per propriam ipsius speciem percipit. Cætera vero non per speciem ipsorum propriam; sed per eamdem soni.

Porò solum sonum esse obiectum proprium Auditus, nemo est, qui dubiter. De presentia tamen eius, ad quam reuocantur omnia obiecta auditus communia iuxta doctrinam statutam *Hypo. 2.* nonnulli Recentiores negant percipi per Auditum. Quorum sententiam ego censeo contraria experientiam esse. Quia planè constat per Auditum deprendi è quoniam latere proueniat sonus, utrum ad dexteram, vel ad sinistram concitetur. Quod ipsum est presentiam soni percipi per Auditum. Quia ratione autem presentiam, ita distantiæ transuersam duorum, aut plurium auditibilium percipere solet Auditus, neconu eiusdem auditibilis extentionem. Numerus etiam, seu multitudine auditibilium; tum eorum diffimilitudo; aut similitudo, consonantia, aut dissonantia, sive proportio harmonica, aut immensio Auditus bene discernuntur. Motum etiam, & quietem auditibilum capit Auditus, non tamen sine inuagine potentie interioris, ut de *Visu* dicebamus. Quæ etiam ope egere videtur ad percipiendam distantiæ, quæ a se distat audibile; Hæc enim etenim videtur dignæ, quatenus ex maiore, vel minore inveniōne speciei, & auditibilis oriundæ ab illa, habita etiam ratione differentie soni, superior potentia deducit hunc propè, vel procul esse. Figura vero obiecti auditibilis per Auditum discerni, nequit, utpote ad cuius cognitionem exactior notitia præstantiæ talis obiecti requirebatur, quæ per auditum capi potest.

Pharus Scient. Tom. I.

Iam verò, quod auditio fiat medio aliquo ad aures delato, audituque coniuncto extra dissidium est, & probant argumenta facta in simili pro visione *Hypo. 3.* An verò id sit ipsomet sensus primigenius, qui auditur, latus ad aures visque locali motu vel potius species ab ipso producta, non adeo est constans. Nam primum affirmant Averina, &c. quidam alij: Tametsi reliqui Philosophi affirmant secundum; ut videre licet apud Conimb. lib. 2. de *Anim. q. 2. art. 2. Rub. q. 4. Hurt. diff. 17. sec. 3. Arriag. diff. 4. sec. 1.* & alios. Vtrum vero eiusmodi species sono, qui auditur, productæ, immisæque ad aures visque per continuatam productionem, sit etiam sonus, vel qualitas alterius naturæ, adhuc est controversus. Primum affirmant aliquis secundum plerique. Ego de fono, quod ad rem attinet, quemadmodum de colore philosophandum censeo. Atq; ita primò arbitror sonum productum soni esse, sicut colore esse productum coloris *Hypo. 3.* arbitratus sum. Vnde consequenter secundo censeo aliam speciem soni præter sonum ipsum productum, & per medium, visque ad aures diffusum ad generanda auditionem necessariam non esse. Itaq; opinor, ut color primigenius & naturalis mea sententia colorum alium emisitum (qui intentionalis dici potest) proginus, per quem ad visum visque delatum tanquam per propriam speciem visio peragitur, non quidem ipsius coloris emisitum, sed primigenij, vnde ille oritur pariter sonus primigenium alterum sonum emisitum ad aures visque productione diffundere, per quem tanquam per propriam speciem ipse sonus primigenius auditur. Verū, quia ad praesens institutum non interest, utrum species soni sit sonus, vel qualitas alterius naturæ; idcirco longius examen huius puncti ad proprium locum libens remitto. Vbi de modo etiam, quo species soni producuntur, fundunturque per medium, donec sensitiero auris attingunt, ex professo tractatur.

Quod autem praesentia soni non per peculiarem speciem, sed per eandem ipsius soni innocentia, mihi suadeo primò, quia valde imperfecte innocentia: locum enim determinatum obiecti auditibilis non adeo exactè capit auditus, ac visus capit locum determinatum obiecti visibilis; si autem per peculiarem & propriam speciem praesentia soni percipetur, perfectius haud dubie, exactiusque percipetur. Secundo, quia quoties per reflexionem auditur sonus primigenius, ut saepe fit, alibi auditur, quam sit re vera: ergo percipitur ab auditu praesentia soni, quæ re ipsa non est: ergo ea non per speciem propriam sii, sed per speciem soni percipitur; ut argumentabatur in simili de praesentia obiecti visibilis *Hypo. 4.* Igitur praesentia soni etenim Auditus percipi existimamus, quatenus species ipsius soni sic, vel aliter disponitur in sensitiero. De Auditu enim fere ut de *Visu* videtur nobis philosophandum. Atq; sicut visibile obiectum in diuersis locis appetit penes diuersitatem partium tunice retinæ, vbi peragitur *Visu* eius, prout in *dictâ Hypoth. 4.* explicatum est; ita etiam sonus in diuersis locis auditur iuxta diuersas partes membranæ cauæ, seu cymbali, in quibus species imprimuntur: imprimuntur autem species in partibus diuersis penes diuersum modum, quem seruant introcendi per aures attento loco, vnde recta mitteuntur. Quoniam vero non adeo exactè, & aquabilius diriguntur per organum species auditus, quam species visus: tum, quia, via, qua species auditur ad sensitrium accedunt, implexa valde est, & difficilis; tum quia non solum per eam viam apertam, sed per ipsas partes solidas non nihil etiam

penetrat specierum, utpote, quibus non omnino imperia lunt corpora solidisideo Auditus non ita exadē, clare, & distincte, præsentiam sui obiecti dilernit, quam dilernit Visus preuentiam sui. Ex quo patet, quā ratione per speciem etiam soni percipiat Auditus alia sensibilia communia, quā percipit realiter indistincta à præsentia. Quod autem per eam speciem soni dignoscat cetera obiecta, quasi media cum sono ipso realiter identificata, ut honorū similitudinē, harmoniā, &c. indubitate est.

Hypothesis II.

82 Odoratrix facultas in carunculis mammillaribus residere dicenda est.

Conimb. lib. 2. de Anim. c. 9. q. 4. ex Anatomicis organum Olfactus delibentes afferunt in superiore narium extremitate duo tabernacula eminere mammillarū similitudine, quā ob id carūculæ mammillares, seu pupillares dicuntur. His autem subiicitur os quoddam bipartitum, quod etiā multis foraminibus pateat, duos tamen meatus habet insignes, duabus nasi ianuis correspondentes: quod quidem os eo, quod cibarium, aut lpongiam refert, os spongiosum dici confueuit. Ambabus hisce partibus osis spongiosi respondent bini nasi meatus, qui in suā origine diuiduntur; & duo quidē ad fauces flexuoso ductu, duo autē ad nasum ipsum septo quodā cartilagineo intercurrent tendunt. Quibus portata est quād tunica ex anguis continuata cum ea quae ad lingua, asperam arteriā, & palatum extēditur, eadē compositione, quā moliores nerui. Audit Soar. lib. 3. de Ani. c. 2. & Rub. tr. de sens. Olf. q. 3. supradictas carunculas extrema esse duorū neruorum, qui per duos canales ad cerebrum ascendunt, ut ad duos ventriculos, sive cellulas, quae in anteriore parte cerebri sunt. Ante carunculas verò opercula, quadam sunt ex carne spongiosa conformata, quae constricta cūm sit, respiratione dilatatur, ut ex Arist. lib. 3. de Anim. tr. tu 100. notat Tol. q. 26.

83 Igitur in dictis carunculis mammillaribus potentiam olfaciendi locum habere, sententia est communis, quam tenet Conimb. Tolet. & Rub. suprà. Arriag. disp. 4. de Ani. Quid. cont. 4. sec. 1. & alij Recent. (a quibus non dissentit Soar.) contra Auen. Gal. & alios ponentes dictam potentiam in ventriculis cerebri, contra Comment. & Magne. ponentes eam in neruī cerebri descendētibus; & contra Valles. lib. 1. contr. c. 2. 4. extendentem illam per totam viam respirationis, ut ad interna vīcera. Probatum autem nostra, & communis sententia. Primo, quia dictæ carunculae aptissima sunt pars totius organi, cui insit potentia olfaciendi; neque apparet ad quod aliud munus fuerint à naturā insituta. Secundo, quia inibi omnino iuxta experientiam sentacio, odorandi celebrari videtur. Tertio, quia tales carunculae extrema sunt neruorum, qui ē cerebro descendēt, quemadmodum partes illæ, vbi facultates videndi, & audiendi residere docimus, extrema sunt similiūm neruorum ipsiſ correspondētum. In illis ergo censenda est pariter, & ob proportionales rationes residere facultas odorandi, ut pluribus comprobatum est Tract. de sensa & sensibili.

Hypothesis 12.

84 Obiectū propriū Olfactus odor dumtaxat est. Qui qui ē odoris est productus, per quē, & mediū, & Olfactum immutat, quin alia species interueniant.

Vnde, quæ sensibilia communia sentit olfactus, per ipsummet sentit odorem.

Prior pars hypothēsis cunctis est nota. Quod autem odor qualitas quādam sit, non verò subtilia subtilis, ut nonnulli putantur, certum iam est inter Philosophos. De quo videri possunt Conimb. lib. 2. de Ani. c. 9. q. 1. Tolet. q. 2. 5. Rub. tr. de Olfac. q. 1. Soar. lib. 3. de Anim. c. 2. 3. & alij.

85

Secundam partem hypothēsis tenet Arriag. disp. 4. de Ani. sec. 1. subsec. 3. cum aliis contra multis opofitum variè opinantes. De quo videri possunt Autōres nuper relati. Ego illam mihi suadeo; primō, quia eodem pacto de lumine, colore, & sono philosophatus sum, atque de obiectis Gustus, & tactus etiam philosophabor fatis appositi. Viderut autem contentaneum omnia obiecta externorum sensuum in eo conspirare, ut per aliquid à se productū simile sibi, & medium, & potentiam immitent, non verò per species diuerſa rationis. Secundō, quia odorem odoris esse productūum experientia monstrat, sive enim à rebus odoriferis & medium, & res aliae odore afficiuntur, quin id exhalationibus adiunctis ipsū odorem veſtibulis possit attribui. Tertiō, quia odor, qui Olfactū sentit in ipso sensitio, non in loco distantiori sentiri videatur, ut experimur: ergo est re verā in sensitio; tum, quia nulla appetit cauſa fallacie, ratione cuius sētetur odor, vbi non est: tū, quia non sētetur odor, qui Olfactū nostrum constitutū, ut semper falteretur in omni sensitio. Quod si sensitio ipso inest odor, quem Olfactus sentit, conficitur planè ibi ab odore primigenio productū esse; Neq; enim eō vīque sēpē exhalationibus deferuntur, ut ex multis experimentis conuincitur, & tenet Arriag. sec. 12. Probl. q. 10. Quin imo etiā quando odor vīque ad organum olfactus exhalationibus veſtibatur, ut sēpe contingit, odor, qui inhāret exhalationib; non est, qui sentitur; sed alter ab illo in ipso sensitio productus, quia potentia non videtur posse iuuari naturaliter ad generandā sensatio, nisi per id, quod est receptū in ipso sensitio; ad sensitio autem ipse odor, qui sentitur, concurrit cūm potentia, ut ex experientia cōmemorata deducitur. Ex qua etiā apparet in eo odore à lumine, colore, & sono discriminari, quād lumen, color, & sonus inhārens sensitio non sentitur, sed alius per ipsum tanquam species. At per Olfactū ipfem odor ei inhārens, nō alius sentiri videtur. Vnde species odoris stricta non datur; quia strictè loquendo, specie appellamus dumtaxat id, quod potentiam iuuat ad cognitionem nō sui, sed alterius cuiuspiam cuius est tēmen.

Ex his pro parte postrema hypothēsis constat, sōlā præsentiam odoris inhārentis sensitio percipi per olfactum. Hanc autem percipi per illum virtute ipsius odoris, tanquam specie, ex dictis circa Vīsum, & Auditum colliguntur; quia, quod in illis sensibus præfatae valent species proprii sensibilis, in hoc haud dubiè valet præstare odor, qui cum sit proprium sensibile, munera simul exercet propria species. Vnde distantiam, & locum rei odoriferæ per se non percipit Olfactus; percipi tamen potest per superiorē potentiam, capto argomento ab olfactio, ne, ut si ea sit multum, aut parum intensa; si versis hinc, inde naribus augatur, aut minuatur, &c. Olfactus quippe differentias odorum bene discernit. Quo etiam pacto, fortasse percipi interdum poterunt aliqua ex reliquis communibus sensibilibus. Nam illa per se vix, aut nè vix quidem discernit Olfactus; quia eorum discretio dependet ex diversitate positionis, quibus species proprii sensibilis disponuntur

Disp.I. De origine intell.&c. Quæst.II.

17

disponuntur in sensiterio; ut ex dictis *suprà* circa Viliū, & Auditum compertum est, quæ diuersitas in praesenti vix videtur posse evenire.

Hypothesis 13.

87 Sensiterium gustus linguam esse, & palatum in confessu apud omnes est.

Id, quod satis experientia demonstrat. Residet autem gustus potissimum in quibusdam nervis, qui descendentes à cerebro, (perinde ac reliqui sensoriis) per linguam palatumque extenduntur, & velut rami quidam, aut instar radicum arboris serpunt: Qui quidem nervi spongiosi carne obtenguntur ad ebibendos humores apta, quibus maxime fuerunt hic sensus, iuuaturque ad sentiendum. Doctrina est Arist. lib. 1. de hist. Anim. cap. 11. & lib. 2. de part. anim. cap. 1. Galeni lib. de vsu part. cap. 2. in quā omnes Philofophi, Medicique conspirant, ut videre est apud Vall. lib. 2. contr. c. 14. Toler. lib. 2. de Anim. c. 10. Conimb. ibid. Soar. lib. 3. de Anim. c. 27. Rub. tract. de sensu Gustus q. 2. & alios.

Hypothesis 14.

88 Obiectum proprium Gustus sapor duntaxat est. Qui quidem saporis est productius, per quem immedietè sensum immutat, nullā aliā specie interueniente. Vnde virtute ipsius saporis percipit etiam Gustus sua sensibilia communia.

Prior pars Hypothesis indubitata est. Eam enim qualitatem vocamus vniuersè saporem, quam per solum gustum percipimus: sunt autem multæ species saporis, ut experientia noscimus, de quibus latè differunt Medici præter Arist. lib. 2. de Anim. c. 10. & Plinius lib. 15. cap. 27.

89 Quod sapor saporis fit productius, sententia est Arist. lib. 2. de Anim. sextu 126. vbi saporem inter qualitates actiue censem; idemque statim docet etiam de odore, & sono. Probarique potest primò à simili aliarum sensibilium qualitatibus, quas esse productius similium in superioribus statuimus. Secundò ab experientia: constat enim res amaras alias, quas tangunt, suā amaritudine afficere. Terterò, quia sapor, quem percipit Gustus, in ipso sensiterio residet, ibi enim citra dubium illum sensimus, nec est, cur sensus falli dicatur, ut philosophabamur de odore: ergo ibi à sapore rerum sapidarum producitur. Vnde tandem conficitur saporem organo inherentem per se ipsum adiuvare potentiam ad causandam sui sensationem, quin alia species sit necessaria. Vt dicebamus de odore, postmodumque de qualitatibus tangibiliibus dicemus.

90 Vnde tandem concluditur, Gustum per se, solam praesentiam saporis in proprio organo residentis sentire, non item praesentiam saporis primigenij, unde ille nascitur; idque virtute ipsius saporis organi, quin alia interueniat species; vti etiam dicebamus de Olfactu, & de Tactu dicimus statim. Percipit autem præterea Gustus fere reliqua sensibilia communia, quæ Tactus; de quibus postmodum, quia valde Tactui assimilatur. Ob idque quidam tactus dicitur; imo sunt, qui putent Gustum à tactu non differre.

Hypothesis 15.

91 Sensus tactus per totum corpus animalis diffusus, non solum in nervis, sed in carne etiam, & cetera residet. Ad eius autem obiectum proprium plures pertinent qualitates.

Pharus Scientiarum. Tom. I.

Priorem partem hypothesis satis demonstrat experientia. Eamque tenent Comimb. lib. 2. de Anim. c. 11. q. 1. Rub. tr. de sensu tactus q. 1. Soar. lib. 3. de Anim. c. 27. & alij Recentiores communiter cum S. Th. & Arist. contra Fernel. Vessal. Albert. Egid: & alios ponentes sensum tactus in solis nervis; ofib[us] etiam aliqualem sensum tactus, licet stupidum concedunt aliqui. Plerique tamen negant. Dentes autem inter partes sensitivas numerat absolute Albert. lib. 2. de Anim. tr. 3. referens pro se Galen. contentique Arist. sec. 34. Probl. q. 2. & 3.

Pro secundâ autem parte hypothesis statuendum in primis est, ut apud omnes certum, ad obiectum proprium tactus spectare quatuor primas qualitates, nempe calorem, frigus, humiditatem, & siccitatem. Quod satis, superque demonstrat experientia:

Deinde, cum certum etiam sit per tactum deprehendi, quidnam sit durum, quid molle, quid aperiu, quid laue; dubitari tamen potest: an ista corporum affectiones ad obiectum proprium tactus pertineant. Ego opinor non pertinere: Nam licet putem duritatem corporum, & molitatem esse qualitates quasdam corporibus superadditas; quia non apparet ad quid aliud genus entis reduci possint. Arbitror tamen eas non per se, sed per accidens tactu percipi functione superioris potentiae: deprehenditur enim durities ratione compressionis, quam patiuntur partes organi corpus durum tangentes. Mollitiae vero ratione figura successiva causata ab organo in corpore molli, atque etiam ratione motus ipsius organi. Quod est eas non sentiri per se, & consequenter nec pertinere ad obiectum proprium tactus. Quomodo autem compressionis motuque organi, & corporis figura tactu capiantur, *hypoth. 17.* exponetur. De aperititate vero, & levitate, censeo spectare ad sensibilitatem tactus communia, quia non distinguuntur à praesentia corporum, sive extensione, vel figura. Corpus namque durum ex eo est asperum, quia partes eius extrema non & quilibet extensae sunt, sed quædam exuberantes, quædam depresso; laue autem corpus est, in quo nulla particula extrema superficie prominet super reliquias sibi proximas, sed omnes æquiter extenduntur.

De impulsu multi dicunt esse obiectum proprium tactus. Addunt alij gravitatem corporum, & levitatem. Ego censeo nihil horum tactu per se sentiri: alioquin per manum admotam lateri corporis immotu ipsius gravitatem, aut levitatem, necnon impulsu impressum ab alio superposito sentiremus, contra experientiam. Deprehendunt igitur hec qualitates altiori potentia ex compressione, vel motu, quæ causant in partibus organi, ut dicebamus de duritate.

Circa eas vero tactus sensiones, quæ dolorem afferunt, aut voluptatem difficultas est; quodnam obiectum proprium habeant. Nonnulli putant obiectum proprium tactus dolentis esse dissolutionem cotinui. Alij esse intemperiem primarum qualitatum. Cum his sentit Vall. lib. 4. contr. c. 5. Ego vero cum Soar. lib. 5. de Ani. c. 5. necessariò adfruendam censeo pro dolore qualitatem doloriferam, sive molestam; pro voluptate autem qualitatem voluptuosa, sive iucundans ad proprium obiectum tactus spectantem; quia nihil est aliud excogitabile, quod talium sensorum proprium obiectum sit. Non enim est, dum partes organi diuiduntur, ipsa carentia continuitatis, aut instrumentum diuidens, aut carentia praesentiarum, quam tales partes ante habeant, ut constat: neque est mortis, aut instrumenti, aut

B 3 ipsarum

ipsum partium; quia transacto tali motu, permanet dolor; nec sunt praesentiae disiunctae, quae permanent post divisionem, quia ante illas incipit dolor, & ipsis perseverantibus absuntur. Nec potest esse aut in eo casu, aut in reliquo sola intemperie primarum qualitatum; quia sive sentitur dolor tali intemperie non sentitur: sive e contrario, sentitur intemperie sine dolore; sive transacta intemperie dolorem causante, dolor permanet: sive tam subito incipit, & definit dolor, ut ille intemperie qualitatibus habentis contrarium, successuque proinde prouenientis, & definitis tribu non possit. Relinquitur igitur obiectum proprium doloris qualitatem specialem, atque doloriferam esse, quae ex variis causis digni potest; & consequenter obiectum proprium voluptatis alteram esse qualitatem voluptuosa. Dolor autem ipse, & voluntas tensiones tactus sunt, prima per se ingrata animali; secunda, iucunda. Vtraque autem dicta qualitas in variis super species diuidi poterit iuxta differentias dolorum, & voluntatum, quas experimur. Ex quibus patet, quae sunt qualitates ad proprium obiectum tactus spectantes.

Hypothesis 16.

• 96 Ex dumtaxat qualitates tactu per se sentiuntur, quae inhaerent ipsi sensitio, non item quae sunt in alio subiecto.

Feror in hanc sententiam, licet minus communem multis, & mihi efficacibus argumentis. Videntur autem stare pro illa Tolet. lib. 3. de Anim. q. 2. & Vall. lib. 2. controu. c. penult. contra Conimb. lib. 2. de Anim. cap. 11. Soar. lib. 3. de Anim. cap. 26. Rub. tract. de sen. tact. q. 5. & plorosque Recentiores sequentes oppositum cum aliis.

97 Probatur autem primum, quia qualitas dolorifera, & iucunda in ipso sensitio inhaerent, per quod sentiuntur: ergo idem dicendum de reliquis. Secundo, quia situs, & motus partium organi plane sentiuntur tactu; non possunt autem sentiri cum sint ex sensibiliis communibus, nisi qualitates inhaerentes in ipso organo sentiuntur, ut ex dictis Hypoth. 5. colligitur, & ex dicendis in seqq. apparebit. Tertio quia manus admota rei intense calida non statim sentit totum eius calorem, sed paulatim, quo passu ipsa calet; igitur non calorem talis rei, sed, quem ipsa paulatim suscipit, sentit per se. Quartu, quia calor, quem sentit manus adiuncta rei calida, non in re, sed in manu ipsa sentitur: ergo ibi inest; nam hic non est locus fallaciae. Quinto, quia sive numero sentiunt membrana calorem sibi inhaerentem, aut frigus, ut patet in febricitantibus, & algentibus. Sentimus etiam, si aduertamus manus, pedes, aut alias partes corporis frigidae sint, aut calidae. Sexto, membrum calidum calorem aequum, vel minus intensum subiecti externi non sentit, ut docet Arist. lib. 2. de Anim. textu 118. demonstratque experientia, & sententur omnes: sentiret autem citra dubium, si esset ille sensibilis, quia non est, cur non immutaretur ab illo intentionali- ter, et si non posset physice, eo quod simile nequit agere in simile. Cum itaque ab illa physica organi mutatione sensatio non contingat, argumento est eam ipsam qualitatem, quam organum accipit, per se sentiri, non extrinsecam, a qua illa fit. Septimo si qualitas subiecti extranea sensibilis per tactum est, aut concurrit ipsa ad sensationem per se immediate, ut opinantur Pet. Hurt. disp. 12. de Anim. sec. 1. Arring. disp. 4. sec. 1. sub. 5. & alii Re-

centiores. Aut per speciem a se decisam, & organo impressam, ut opinantur Conimb. sup. q. 3. Rub. q. 3. & Soar. Primum dici non potest, quia qualitas inhaerens subiecto extraneo nequit suam actionem porrigit, ut debet, vsque ad profundiores partes organi, vbi sensatio fit, nisi iuuetur effectu produceto in prioribus: sensatione autem ipsa iuvari nequit, ut potest, quae & minimum exigit extensionis organi ad sui existentiam, ut est commune omni sensioni externae, & sensationis eiusdem rationis non est producendo, sicut nec reliqua. Secundum autem si dicatur; sequitur obiectum loco diffusum per tactum bene posse sentiri aequa ac per visum, & auditum, quod est contra experientiam. Octauo, Cum febricitans ardenti manu frigidum corpus apprehendit, refrigerium capit, & voluntatem: propterea sane, quod obiectum, quod tunc temporis tactu percipit, conueniens est sibi, & contentaneum, ut potest temperans nimium calorem febris; Id autem solum prestat frigus in organo receptum, vbi ille nimius calor inest. Nonde, cum res virtualiter tantum calida organo tactus imponitur, calor in ipso sentitur, ut experientia constat, bucca enim acceditur, dum piper mandatur, stomachus haud in calore incalet, vlera, quibusdam applicatis medicamentis, ardent. At tunc non sentit tactus calorem rei applicatus, ut potest, quae non est formaliter calida, saltem in tanto gradu ergo dumtaxat sentit calorem organi. Decimode, cum membrum aliquod violenter comprimitur, aut contunditur, non solum dolorem sentit, sed etiam calorem ex ictu, aut compressione: sed obiectum doloris sentitur in eadem parte, vbi inest: ergo & calor itidem. Undecimo, sensu tactus eo potissimum fine datus est animalibus, ut novitas sibi, & commoditas qualitates diuidare possent, quae illas excutere, vitaque possent, & has amplecti: sed tales sunt formaliter, quae in membris inhaerent, ut potest, quae naturale temperamentum aut labefactant, aut reficiunt: ergo istarum potissimum est Tactus sensitus, atque adeo per se. Duodecimo tandem Olfactus, & Gustus dumtaxat sentiunt qualitates sensitio inhaerentes, ut in superioribus statuimus: ergo idem potiori iudeicendum est de Tactu. Sufficient hanc. Per quae facile erit cuique diluere argumenta aduersantia.

Ex quibus colligitur primo in sensibus Olfactus, 98 Gustus, & Tactus stricte loquendo non dari species impressas, quia ipsa obiecta, quae sentiuntur, concurrunt per se ad sensationem; nihil tamen prohibet talia obiecta species vocari latiori quadam acceptatione: Quo pacto ea tum in superioribus, tum in frequentibus nomine speciei late usurpat solemus comprehendere, quoties dicimus, aut supponimus omnem potentiam cognoscitum speciebus ad cognoscendum iuvari. Secundum colligitur, qualitates inhaerentes rebus extrinsecis, quae tangibles appellantur, per accidens tantum sentiri per sensum Tactus, sive percipi, functione scilicet interueniente altioris potentiae, quae per immutationem physicam organi Tactus, quam ipse Tactus sentit, causas extinsecas talis immutacionis discernit.

Rogas; cur ergo non sumus in continua, manu- 99 festaque sensatione qualitatum, quas in corpore habemus? Respondeo, quia ab affectis non fit passio, ut fert commune pronunciatum, quod etiam in aliis sensibus habet locum, praesertim in Olfactu. Itaque, quamvis Tactus, cu primum qualitas in sensitio recipitur, iuvidetur senti illa, paulatim tamen ea sensatio languescit, donec interit tandem defectu cursus Dei ad eam requisihi, qui per lapsu tempo- ris

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. II. 19

ris fit indebitus, vt sèpe aliàs. Quod maxime evenit, quando talis qualitas aut parùm, aut nihil abscedit à mensurâ intensionis, quâm naturale temperamento organi poscit; quando enim à tali mensurâ deficit, diutius sentitur utrumque fatus contentaneè ad finem hujus sensus. Oportuit enim, cum primum animal suscepit qualitatem, eam sentire, vt vel exeat, si sit noxia, vel amplectatur, si proficia. Postquam verò veluti refedit in organo, si dissonat temperamento, adhuc oportet eam sentire, vt procuretur expulso; secùs si temperamento sit consona.

Hypothesis 17.

100 Omnia sensibilia communia exactius, perfectiusque per tactum, quâm per alios sensus, si visum excipias, capiuntur. Pro quibus capiendis nulla peculiaris species impressa in hoc sensu; sicut neque in reliquis, datur.

Posterior pars huius hypothesis ex dictis in simili circà alios sensus est nota; quia vt in illis, ita & in tactu per eadem principia percipiuntur propriæ sensibilia, & communia, quæ iporum proprietariorum sunt affectiones. Pro explicatione autem prioris supponendum ex dictis est, duplex genus sensibilium communium per tactum percipi: alterum eorum, quæ sunt affectiones obiecti proprii tactu per se sensibilis, quod mea sententia ipsius organo inhaeret: alterum eorum, quæ sunt affectiones obiecti tangibilis externi, quod mea etiam sententia per accidens solum, & ope altioris potentia tactu percipitur. Ex quibus subinde priora per se, posteriora verò per accidentia dignoscuntur per tactum. Neque enim per aliquem sensum potest esse per se sensibile obiectum commune, quando proprium, cuius est affectio, non per se, sed solum per accidens est per talem sensum sensibile, vt est notissimum.

101 Igitur, quod ad priora attinet, in primis benè discernit tactus præsentiam proprii sensibilis, quatenus illud in tali, vel tali parte corporis sentit ubi inest. Experiens etiam constat per tactum percipi solum, quem habent partes corporis quoniam verò situs a præsentia rei situate physice non distinguitur, vt aliàs dixi, & sensus solum potest per se percipere præsentiam sensibilis proprii; arbitror situm, quem per se tactus sentit, dumtaxat esse situm aliquius qualitatis per se sensibilis, aut ex primis, aut ex genere earum, quas molestas, aut iucundas vocavimus: Quarum aliqua semper videatur membrorum situm comitari, aut certè comitari dicenda est, vt aliquis situs per se sit semper tactu sensibilis ex quo per accidens ope altioris potentia situs etiam quantitatis, aut etiam substantia membrorum percipi valeat. Deinde tactus obiecti proprii percipit magnitudinem, vel paruitatem, extensum, quatenus illud per partem magnam, vel parvam organi sentit, vt de visu philosophati sumus. Pariter percipit multitudinem hujusmodi objectorum, eorumque interceptam distantiam, quatenus percipit illa multis in partibus, atque inter se distantibus organi. Distantiam verò aliquam obiecti ab organo nequit percipere, quia nullibi, præterquam in organo ipso, potest illud sentire. Percipit præterea motum obiecti proprii, quatenus illud in diuersis partibus organi successivè affectis sentit, vt patet, quod qualitas dolorifica velut discutitur per membra corporis. Motus autem partium proprii organi etenim tactu percipi-

pitur, quatenus percipiuntur plures earundem partium situs successivè variati. Ad percipiendum verò istos motus altioris potentiae memoratiæ iuam opus est: nam motus non est cognoscibilis sine recordatione præteriorum, vt alias jam est dictum suprà. Compressio autem partium organi, quam etiam tactus sentit, à motu, & situ earum non differt. Denique figura etiam commémorati obiecti, similiter percipit tactus, & si quæ sunt alia sensibilia communia. Quod autem propriorum sensibilium similitudinem, dissimilitudinem, intensionem, & remissionem discernat, sicut & alii sensus, non est dubitabile.

Iam verò, quod attinet ad sensibilia communia 102 obiecti tangibilis externi, quæ per accidens cum obiecto ipso diximus tactu deprehendi, in primis benè discernit per tactum talis obiecti magnitudo idque bifariam; nempe, aut iuxta magnitudinem portionis organi ab obiecto ipso immutata, aut per successivam eiusdem obiecti contrectationem. Figura etiam externi tangibilis eiusdem duobus modis solet per tactum exactè notificari, maximè quando illud est corpus solidum, & durum; eo, quod per compressionem organi, quam durescere corporis causat, melius figura discernitur. Ad figuram autem corporis tangibilis spectat eius levitudo, sive lenitudo, & asperitas: quæ tactu etiam percipiuntur, vt suprà notauimus. Eisdem itidem duobus modis percipitur per tactum externorum tangibilium numerus, seu multitudo, unitas, locus, sive præsentia, & alia id genus.

Hypotheses de sensibus externis in communi.

Hypothesis 18.

Singulis obiectis propriis cuiuslibet sensus exteri 103 ni singula correspondet species impressæ, adeo, vt per speciem unius nihil aliud præter ipsum, & ea sensibilia communia, quæ propria sunt ipsius affectiones, sentiri valeat.

Accipio speciem impressam latè, prout comprehendit quodvis principium determinans, adiuvansque sensum externum ad producendum sensationem, sive illud sit species propria, vt est in visu, & auditu, sive sit ipsum obiectum, quod sentitur, vt in Olfactu, Gustu, & Tactu, iuxta doctrinam in superioribus statutam. Itaque dico speciem impressam oculis ab hoc individuo colore, dumtaxat habere virtutem ad causandam simul cum potentia visionem huius coloris individui, quin possit concurrere ad visionem alterius aut specificè, aut numerice distincti ab hoc: simul tamen esse causatiuam visionis omnium præsentiarum huius eidem colori possibilium, omniumque subinde sensibilium communium eius, quæ mea sententia non distinguuntur à præsentia. Tantumdemque censeo de singulis singulorum sensuum obiectis.

Primum probatur primò; quia certum est esse 104 possibilem speciem impressam eiusdem dumtaxat obiecti individui causatiuam sensum, à quo physice nascitur, sive cum quo physice est idem; igitur, quæ de facto datur, talis natura censenda est, nam amplior virtus non est illi sine fundamento, quale non datur, ascribenda secundò, quia cum ynum quodque sensibile proprium sit causatiuum sensum sui, vel mediâ specie impressa, vel per se ipsum, vt experientia constat, superflue haberet

20 II Pharus Scientiarum.

vnum virtus causandi sensionem alterius, quia non est excoigitabilis casus, in quo talis virtus natura-
 liter aut necessaria esset aut utilis: ergo de facto il-
 lam non habet. Tertio, quia certum est ab uno
 sensibili proprio sensionem alterius diuersi speci-
 ficè caulari non posse; alioquin per speciem albe-
 dinis nigredinem possemus videre; saporque amar-
 us sensionem gignaret dulcedinis, cunctaque pas-
 sim confundentur in sensibus contra experien-
 tiā, & rationem: ergo ab uno sensibili proprio nec
 sēlio alterius solo numero differentis potest caulari.
 De utrisque namque, quod ad rem attinet, eadem
 ratio est. Quartò, quia si species vnius sensibiliis
 proprij ad alterius etiam proprij sensionem posse
 concurrere, ea utique indifferens esset, sicut poten-
 tia sensitiua ad plura sensibilia representanda;
 egeretque subinde alio determinatio, quo ad hu-
 ius potius, quam alterius sensionem gignendam
 determinaretur; tale autem determinatiuum non
 datur, nisi recurratur ad Deum, aut ad extrinse-
 cam obiecti praesentiam, ad quorum neutrum potest
 recurrir, ergo: Etiam si, vel à Deo, vel ab ex-
 trinsecā obiecti praesentia fuit eam determina-
 tionem expectare, satius esset omni negatā specie
 impressa, eam pro sola potentia sensitiua expe-
 ctare; ita, quod hæc sola sine specie esset omnium
 suorum obiectorum sensitiua, determinareturque
 ad hoc potius sentiendum, quam aliud, aut à Deo,
 aut à praesentia obiecti. Quod tamen & à Philo-
 sophiā est alienum, & contra omnes, & contra
 doctrinam demonstratam *hypoth. 3.* pro adstren-
 dis speciebus visu, quæ etiam alijs sensibus, ser-
 uata proportione, communis est. Quinto, quia
 secundum conflat, speciem vnius sensibiliis proprij
 alterius sensionem vñquam causasse, cauifat au-
 tem aliquando citrā omnem dubium, si naturalem
 virtutem haberet causandi, quia nulla est virtus
 naturalis, quæ in aliquo indiuiduo totius specie
 interdum non reducatur ad actum. Sexto toto tem-
 pore, quo existit species vnius sensibiliis proprij
 impressa sensitiario, naturaliter est illi debitus con-
 cursus ad causandam sensionem eiusdem sensibiliis,
 vt conflat: Ergo numquam potest deberi illi
 concursus ad causandam sensionem alterius. Pa-
 tet consequentia, quia ad causandas simul plures
 sensiones, & aliorum sensibiliis propriorum num-
 quam ei debetur concursus, alioquin non
 numquam saltem per vnius sensibiliis proprij spe-
 ciem, & ipsum, & simul alia nobis noteferent;
 quod est contra experientiam. Ad causandam au-
 tem sensionem sensibiliis alieni, & non sui, nequit
 speciei deberi concursus aliquando, si semper de-
 betur, vt est certum, ad causandam sensionem sui.
 Quod si numquam potest naturaliter esse de-
 bita specie vnius proprij sensibiliis, causatio sensionis
 alterius, conficitur planè ad tales causan-
 dam sensionem, illam nullam virtutem naturalem
 habere. Mitte plura, qui hæc ad persuadendum
 intentum videntur sufficere. Quemadmodum au-
 tem singulis proprijs sensibiliis singulæ species
 correspondit, ita singulis partibus extensionis
 vniuersitatis singulæ partes speciei debent cor-
 respondere ob eadem rationes; supposito, quod
 ab eiusmodi partibus diuisibiliter causatur species,
 vt in superioribus est statutum.

105 Quod autem species vniuersitatisque proprijs sensibiliis
 sit causativa sensionis omnium praesentiarum, om-
 niisque subinde sensibiliū communium eius, quæ per
 vnumquemque sensum perceptibilia sunt, ex do-
 ctrinā traxit pro visu *hypoth. 4.* & *5.* Deindeque

pro alijs sensibus repetita *hypoth. 1. 1. 3.* & *16.* com-
 perum est; ibi enim statuimus, & ab illis percipi
 praesentiam, aliaque sensibilia communia, & non
 per peculiarem ipsorum speciem, sed per eandem
 propriorum sensibiliū percipi. Quomodo autem
 species proprijs sensibiliis determinat per partem
 sensitiarij, cui imprimitur, ad representandum il-
 lud per sensionem à se causatam sub hoc potius,
 quam sub alijs sensibili communis; *et idem in locis*
 explicimus.

Ex his sequitur primò, nullum sensibile com-
 mune posse sine proprio sentiri, quia species pro-
 prij representatiū communis non potest non, &
 propriū representare; existimo autem sensibile
 propriū, & commune per eandem sensionem
 indiuisum sentiri; quæ eo ipso, quod suæ natura
 est actus, quæ talis pars sensitiarij, seu potius talis
 pars potentie ipsi respondens percipit sensibile
 propriū, est quoque actus, quo percipit sensibile
 commune correspondens eidem parti sensitiarij, & potentie, iuxta modum, quem sensus ha-
 bent percipiendi sensibilia communia, prout in *icitatis*
hypothesibus exppositum est. Quomodo autem ne-
 que sensibile propriū aliquo communis potest
 sentiri, conficit ex dictis circa visum *hypoth. 8.*
 dicendisque vniuersitatis *hypoth. 22.* vbi statuimus
 sensibile propriū, nisi sub certa quādam quanti-
 tate, seu extensione sentiri non posse.

Secundò sequitur, eti sensibile commune quo-
 dammodo per speciem alienam dici possit sentiri,
 quatenus species, per quam sentitur, non à se ipso,
 sed à sensibili proprio nascitur, aut est idem cum
 illo: attamen absolute loquendo per propriam spe-
 ciem sentiri dicendum est, quatenus sentitur per
 illam in se ipso immediate, & sicut est in se. Quo
 iure, quacumque obiecta cognoscunt Angeli, &
 anima separata intuitu, per species proprias di-
 cuntur absolute cognosci; tametsi tales species non
 ab obiectis ipsis nascantur, sed infundantur à Deo,
 vt communis sententia fert: vniuersaliter enim ea
 dicitur species propria obiecti, per quam illud in
 se immediate, & vti est in se cognoscitur vnde-
 cumque talis species suam ducat originem; cum ta-
 men species aliena loquendo absolute ea appellatur,
 per quam obiectum instar alterius, & alter,
 quam in se est concipiatur, & consequenter in sub-
 stituto alieno, iuxta doctrinam tradendam à nobis
infra disp. 2. q. 3.

Hypothesis 19.

Sensus externi, si vnum Auditus excipias, na-
 turaliter sentire nequeunt proprium sensibile
 actualliter non existens.

Sententia est communis, quam tenent Molina
 1. p. 95. art. 2. disp. 2. memb. 5. Soar. lib. 3. de *Anim.*
 cap. 12. & tom. 3. in 3. p. disp. 5. 3. sec. 4. & disp. 5. 5. sec.
 2. Rub. lib. 2. de *Anim.* tract. de obiect. atque speci.
 sens. q. 3. & omnes Recentiores contra Burida-
 num lib. 2. de *Anim.* q. 21. & 22. opinantem sensionem
 externam naturaliter posse contingere, absente prouerso obiecto, aut non existente.

Igitur, vt probem hypothesim, quod attinet ad 109
 sensum visus, suppono cum Aguil. lib. 1. *Optic.*
 propos. 5. 2. & alijs contra Valsq. 1. p. disp. 3. 8. n.
 9. & alios, species visus ita ab obiecto, à quo
 producuntur, oculisque imprimuntur, in conferua-
 ri dependere, vt eo amoto, vel corrupto, illico cor-
 rumpantur. Docuit id August. lib. 11. de *Tranit.*
 cap. 2 dicens. *species sunt velut in aqua expressum*
vestigium

vestigium, quod tandem est, donec ipsum corpus, quod imprimatur, inest; quo ablato, nullum erit. Et ratione probari potest primò; quia species visus non sunt aliud à lumine emittit, & colore, ut *hypoth. 3*; statutum est. Constat autem lumen (& conqueferentem colorem, qui, ut dictum *ibidem*, si ne ope luminis nequit diffundi) prorsus pendere à sui cauī in conferuari, ut facientur omnes: aliás ab exquisitione lumine sēsibiles aliquæ exuia, amoto, luminoso perdurarent in corporibus illuminatis, quod non cōfent experientia. Secundò, quia si species visus, sublati obiectis, aliquantipper se si-ferent naturā suā, id utique semper, & alicuius vultutis gratiā eueniunt. At non semper id eueniit, ut experientia constat: si quando autem Aduer-
sariorum opinione videtur eueniere; id dīpendio potius, quam vultutate organi, aliamque ob cauī sit; ut eis respondendo iam explicabo.

110 Opponunt enim Vaz, & alii. Qui attēntē ins-
picit cancellos, luce perfusos, statim atque oculos claudit, eosdem cancellos, quasi in tenebris videt: ergo species impressa ab illis aliquantipper perfe-
uerat ipsorum influxu cessante. Nec dici potest, in-
quit Vaz, tunc, non cancellos, sed aliud quidpiam intrā ipsos oculos existens sentit, quodquidem, id, quod apparet, sub eadem cancellorum figura, & quantitate apparet, qualem nihil intra oculum clausum habere potest.

111 Pro exactā huius experimenti, aliorumque similiū expositione, notandum est primò; sensus extē-
ternos à suis obiectis non solum intentionaliter af-
fici, sed physice etiam interdum ita immuari, ut
post eorum sensationem minus apti ad quidpiam fentiendum remaneant; quod maximē eueniit, quando sensatio est valde intenta, vel, quod in
eam animal vehementius propenderet, vel, quod ob-
iectum exquisitæ intentionis est. Ita supponit Ar-
riag. lib. de insomnijs cap. 2. & lib. 5. de generat.
animal. cap. 1. Hinc apud Philosophos statutum, & experientia compertum, sensus extētrios ab ex-
cellenti sensibili lēdi. Sed cur ita? Non quidem, quod excellens sensibile per se medijs speciebus plus iusto intensis sensiterio noceat, ut vult Tol-
et. cum Caiet lib. 5. de Anim. q. 4. Neque, quod excellens sensibile simūl cum speciebus noxiis
aliquam qualitatem sensiterio imprimat semper, ut opinantur Rub. lib. de Anim. cap. 12. Soar.
lib. 3. de Anim. cap. 2. n. 35. & alii. Sed, quod sensibile valde intensum velut rapit potentiam ad valde intensam operationem: potentia autem nimio conatu plures, quam oportet, auocat spi-
ritus animales, quorum eximius calor sensiterio nocet, ut benè docet Arriag. disp. 4. de Anim. n.
46. Etenim, cum sensus corporei spiritum ope in-
digeant ad operandum, quo impensis in opera-
tionem incumbunt, eo copiosior spiritum pro-
uentus naturaliter atrahit, itue confluit in sensiterium. Quo, & sensiterium ipsum lēdi & potentia
hebetari solet pro sensationibus sequentibus.
Atque inde etiam nascitur calor ille, que caput ac-
cendit, & dolor, qui interdum suboritur, dum nimia attentione quipiam imaginatur: Itaque
immodicus spiritum affluxus est, qui prae oculis
disponit, dum sensus in nimis intentam in-
cumbit sensationem; iuuat tamen insuper inter-
dum ad lesionem organi qualitas adueniens for-
fecit, ut calor nimis solis intenta, diuturne
inspectione inspecti, aut influenti aduersa eclypsis
& regione visi, aut quid simile.

112 Hinc nascitur, ut post intentum solis, aut alte-

rius obiecti obtutum, nihil fere cernamus, dum oculos ad obcuriora loca conuertimus, eo, quod ea oculū dispositio, quam, vel spirituum affluen-
tia, vel obiecti influxus progeniuit, ad percipiendā obiecta minus lucida, inepta est, donec paulatim mitescens, paulatim etiam præbet locum visio-
ni talium obiectorum.

Hinc itidem non aliunde nascitur ea cancello-
rum Phantasia, quam post intentē adspēctos can-
cellos oculis clausi subētimus. Circa quod experimentum, illud est valde notatum dignum, quod cancellorum vacua, per quæ transflapium lu-
men in oculis receptum fuit, ipsis oculis, obcur-
a apparent, cū tamē cancellorum solida luci-
diora videantur. Nimurum, quia eas organi partes,
que vacui correspōndebant, impensis lumen
habetauerit: prava autem organi affectio, eo ipso,
quod sensationem impedit, tenebrarum refert
speciem: Nam, qui non videt, in tenebris sibi esse
videatur. Quod si verò cancellorum esset species
id, quod post intentam eorum visionem reliqui-
tur in oculis, cancellorum vacua lucidiora utique
apparēt; ut pote, per quæ intensior species lu-
minis accepta est. Est itaque, quod vident in casu
posito oculi clausi, lumen inhārens ipsis palpebris
quibus clauduntur (quod quidem visibile esse li-
cet valde imperfectè ob nimiam ad sensiterium
propinquitatem multæ alia cōprobant experien-
tia) vident autem illud per speciem, ab ipso reti-
na, in quā sit visio, impressam, & actu conferu-
tam. Et quoniam partes retinae vacuis cancellorum
anteā visorum respōdentes plus hebetatae ab inten-
siore lumine anteā recepto, minus benè post vi-
dēt, quod sibi in illuminatis palpebris correspō-
det, quām alia partes, quārē respondebant solidis,
minūque à lumine mitiore alteratæ fuerant; idē
ea cancellorum figura in ipsis palpebris apparēt.
Eadem de causā, si post intentum cancellorum al-
pēctum ad obcuriorē parietem apertos oculos conuertimus; ibi etiam nobis cancelli repræsē-
tantur, atque ita quidem, ut eorum vacua, à quibus
intensius lumen acceperamus, obcuriora, lo-
lida verò, à quibus remissius, clariora, repræsē-
tentur; scilicet, quia partes retinae vacuis cor-
respondentes minus bene, quām alia, cernunt, quod
eis respondet in pariete. Quod autem cancelli in
his casibus sub eādem quantitate, & figurā, sub
quā visi fuerant, postea appareant, inde nascitur,
quia in eisdem partibus retinae repræsētantur, pen-
tēs quas semper taxatur quantitas, & figura ob-
iecti visibilis, ut sēpe in superioribus dictum est.
Ex quibus patet ad argumentum aduersariorum.
Obiterque ex hoc, & similibus experimentis de-
ducitur, quām vera sit nostra oculorum Philoso-
phia, quatenus docet obiectum visibile intrā oculos per species in tunicā retinā pingi, in quā pō-
sitione nititur bona pars eius; id quippe est proprium doctrinæ veræ, ut nihil offendat, quo non
firmetur. Falsitas autem passim offendit ad casum.

His ita suppositis, iam, quod ad visum attinet, 114
liquet hypothesis. Si enim visus, nec potest sine
specie a proprio obiecto sibi impressa quidpiam
videre, ut constat ex doctrinā datā *hypoth. 3*, nec
tali obiecto non existente, talem speciem habere
potest, ut ex modō dictis apparet; conficitur planè
sensum hunc obiectum actu non existens sentire
non posse.

De sensu autem Olfactus, Gustus, & Tactus in-
de eadem hypothesis probanda venit, quia ex vnā
parte

parte sensus isti sine aliquo concursu obiectorum praesito per se, aut per speciem, non possunt moveri ad sentiendum, ut apud omnes est in confessu, & ex dictis in superioribus satis superque constat. Ex alia vero parte obiecta propria horum trium sensuum non per speciem a te decifam; sed per se immediate concurrunt ad sensationem sui, & communium, ut *hypoth.* 11. 13. & 15. monstrauimus: Ergo absolute huiusmodi sensus in obiecta non existentia naturaliter per sensationem ferri non possunt.

¹¹⁶ Excepi autem in hypothesi sensum Auditus; quia censio eum naturaliter posse percipere obiectum iam non existens pro ea temporis mensura, quam percipit illud; imo plerumque, ut minimum de facto res ita se habet. Cum enim species soni successu ad aures utique deuechatur, seu potius propagetur, ut experientia monstrat, quando est longinquum sonum audimus post moram temporis trahaciam ab eius productione; subindeque in conseruari a suo primigenio unde suam trahunt originem, non dependant, ut ego autem, & suo loco fuisse probavi; effectu, ut obiectum, quod ille notificant, iam tum non sit in natura rerum, quando simul cum ipso auditu cauunt eius tensionem: Notificant enim haud dubie ipsum sonum primigenium, a quo nascuntur, siquidem ibi illum sentimus, vbi corporum collisione producitur, illicoque definit esse, ut experientia ostendit.

¹¹⁷ Haec dicta loquendo naturaliter: supernaturaliter enim, non est dubitandum, quin possit proprium sensibile non existens per vnumquemque sensum, vel impressa miraculose illius specie sensiterio, vel Deo per se adiuuante potentiam ad producendam sensationem loco speciei. Ut contra Gabriel. in 2. dist. 3. q. 2. docent Moli. Soar. & Rub. *supra* citati cum reliquis tam Theologis, quam Philosophis, imo de facto, cum Christus dominus sub specie pueri, at caro eius, vel sanguis in Eucharistia videtur, ut saepe miraculose accidit, visa haec revera sepe non esse in Sacramento, prout apparent, sed facta dumtaxat immutatio miraculosa in oculis intuentium, videri, diserte docet S. Th. 3. p. q. 76. art. 8. cui consentiunt Scot. in 4. dist. 10. q. 1. D. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 14. Victor. relect. de Eucharistia n. 62. Sot. in 4. dist. 10. q. 1. art. 8. & Ledeim. 1. p. q. 14. art. vlt.

Hypothesis 20.

¹¹⁸ Sensus externi quandoque falluntur; non semper.

Sermo est de fallacia minus propria, qualis dumtaxat potest sensui externo conuenire: fallacia enim, siue deceptio propriè dicta, in solo iudicio mentis reperiiri valet. Igitur sensus externos interdum; non vero semper falli, dogma est receptum inter plerosque Philosophos ex Arist. lib. 2. de *Anim.* tex. 63. & 161. vt videre est apud Comimb. ibid. cap. 6. q. 6. & Rüb. q. 15. contra Epicureos, & quosdam Recentiores omnem auferentes fallaciam a sensibus externis, easque, quas experientia monstrat sensui interno, vel intellectui adferentes. Et contra Academicos, qui vice aduersa omnem prorsus fidem a sensibus ablegarunt, quod semper illos falli putarent; in quorum sententiam, se errorem acriter inuehuncit Lucret. lib. 4. de *Natura* Testu. lib. de *Anim.* cap. 17. &c.

August. lib. 3. contra Academicos.

Porò sensus externos interdum falli experientia demonstrat: Nam siue videmus obiectum, aut etiam alio sensu sentimus in loco vbi non est: ergo percipitur per sensum praesentia obiecti non existens; quod est sensum falli percipiendo id, quod non est re vera. Patet consequentia; quia si percipere obiectum in loco, vbi est, re vera est sentire simul cum obiecto praesentiam eius in tali loco, vti facentur omnes: alioquin sensus nulla perciperet sensibilia communia. Percipere obiectum in loco, vbi non est re vera, nequit non esse quoque sentire simul cum obiecto praesentiam eius in tali loco, & consequenter sensum falli; siquidem tali praesentia vera non extat. Quod autem sensus non semper fallantur, certo certius est; primò, quia non habent a natura falli, sed ab accidente occurrente, quod autem non a natura, sed ab accidente est, non semper est. Secundò, quia, quo tempore sensus a proprio sensibili immutatur, eodem ipsum naturaliter sentiunt, specie impressa tunc naturaliter cauante sensationem; igitur in tali sensatione, vt pote representante, quod tunc existit, non possunt falli: Et quidem nequit quod posse sensus externos falli circa proprium sensibile; universaliter ostendemus *hypoth. sequente*. Tertiò, quia, vel ex concursu contentiente diuerorum sensuum, vel aliunde etiam traxto discursu per potentiam altiore manifestissime comprehendimus saepe sentiri a nobis obiectum, vbi re vera est, & sub ea quantitate, aut figurā, quam re vera habet: ergo ne circa sensibilia quidem communia falluntur semper sensus nostri. Quartò, quia si semper sensus externi fallerentur, nihil suppetaret, vnde possemus eorum fallacias corrigeri; vnde in perpetuā deceptione continuo verarum. Quo, & vita nostrae status, & totius natura ordo penitus turbaretur, imo, & ipsius prouidentiae Dei excæcetur dispositio, innumeraque subinde immania sequerentur absurdia; quæ Lucret. Tert. & Aug. *supra* prosequuntur contra Academicos.

Obiecti tamen potest primò pro Epicureis. Si ¹²⁰ sensus externi erroribus obnoxij sunt, nulla est certitudo in scientijs, nulla confititia, cum scientia maxime nitantur experimentis per sensus huius. Respondeo, si perpetuo sensus fallerentur, atque mentis aciem eluderent, nullam virtutem scientiam oriundam ab experientia possibilem fore; quod Academicci decepti persuadere contendunt; si autem numquam fallerentur, aut fallerent, vnico actu haberetur semper certissima experientia. Nunc vero medio modo resse habet: nam tametsi nonnunquam sensus labantur, plerumque tamen non errant. Quod fit, vt tum primum certa sit vbi que experientia, idoneaque, cui scientia nitatur, cum plurim actuū sensibili consentientium repetitione firmatur; maximè, si sunt diuerorum sensuum, ut saepe contingit. Addo argumentum factum nihil fauere Epicureis, quia ipsi negare nequeunt aliquas nobis fallacias obuenire circa obiecta cognoscibilia, siue autem illæ a sensibus, siue aliunde trahant originem; idem argumentum confici potest, vt patet: vnde ab omnibus est soluendum. Quomodo autem, esti operentur sensus virtute speciei naturaliter sui obiecti representativa, interdum nihilominus falli possint, ex dicendis *hypoth. sequenti* constabit.

Hypoth.

Hypothesis 21.

121 Fallacia sensuum extenorū dumtaxat accidit circa sensibile commune. Non item circa propriū abolute loquendo.

Sententia est Arist. lib. 2. de Ani. text. 63. & aliorum. Et si pro opposita stent Conim. ibid. cap. 6. 9. 6. Rub. 9. 15. Agil. lib. 4. Optic. hypoth. 1. & alij Recentiores communiter. Ait enim Philosophus. *Dico autem propriū quidem, quod non contingit altero sensu sentiri: & circa quod non contingit errare, ut Visus coloris, & Auditus soni.* Argyropilus verit. *Quod non potest alio sensu sentiri, & in quo non potest fieri error.* Nec sibi contrarius est Arist. dum text. 161. oppotuit videtur docere; non enim docet re vera, sed ponit ex sententia aduersa, quo vniuersalius concludat id, quod ibi prætendit, ut consideranti contextum perpicuum fieri.

122 Ratio à priori prioris partis data hypothesis est. Nam sensibile commune per speciem propriū percipitur indifferenter ex se ad plura, determinabilēmque per positionem, quam acquirit in sensitō, ut huius potius, quam alterius cauēt sensibilem, vti est in superioribus statutum. Cū ergo ad huiusmodi positionem variandam variæ cauæ extrinsece possint occurrere, efficitur, ut variæ quoque fallacia obueniant circā sensibile commune: ita enim, cū species visus ratione reflexionis, aut refractionis interuenient, aut alibi, aut alterius oculum depinguntur, quam recta, & naturali viā tendentes, pingenda erant in loco, vbi non est ipsa, alteriusque quantitatis, aut etiam figurae, ab ea, quam re ipsa habet, apparer obiectum: fallaciāque subinde contingit circa eius sensibilia communia. Et in cæteris pariter.

123 Posterioris autem partis hypothesis ratio etiam à priori est: quia ex una parte sensibilia propria per proprias species ad ipsa representanda omnino determinatas sentiuntur, vnde aliud quidam loco eorum per tales species representari nequit, ut constat. Ex alia vero parte, nec possunt talia sensibilia, dum non existunt per ipsas species representari, prout opus erat, ut sensus falli absolūte dicerentur. Nam, ut hypoth. 18. statutum est, reliqui sensus extermi præter Auditum naturaliter sentire nequeunt propriū sensibile, dum non existit actus: quamvis autem Auditus possit tantisper post eius corruptionem: quia tamen hæc mora, & valde exigua, & connaturalis est in hoc sensu, & semper vniuersalis, atque adeo nulli excepta deceptione potentia interioris: idcirco sufficiens non est, ut absolūte ratione illius Auditus circa propriū sensibile falli dicatur. Ob id ex industria dixi in hypoth. fallaciā sensuum circa propriū sensibile non posse accidere loquendo absolūte, ita que in aliis sensibus ab Auditu, ne vmbra quidam fallaciā potest contingere circa propriū sensibile. Auditus vero, et si possit propriū sensibile iam non existens capere, non tamen ita, ut præterea absolūte falli dicatur.

124 Quæ, cum ita sint, colligo primò, visum Iæterici, cui cuncta pallida apparent, non ideo falli, quia fictitium cernat pallorem; sed, quia venum pallorem in eo loco, & in eo subiecto cernit, vbi vere non est. Quod est errare circa sensibile commune. Docuit id disertè Arist. text. illo 63. subdens. *Visus enim non errat esse colorem, aut Auditus esse*

colorem; sed, quid sit id, quod est infectum colore, vel vbi: aut, quid sit id, quod sonat, aut vbi. Itaque, dum Iæterici, aut, qui per vitra colore aliquo tintæ propisciunt, cernunt distantiæ obiecta colore, quem non habent, infecta, haud fingunt colore, qui non sit; sed cummet, qui humoribus oculi, aut vitro interposito inhæret, & in alio loco vident, & in alio subiecto difficiunt. Quod sane exinde nascitur, quia radij, seu species obiecti per vitrum, aut per humorem oculi traiectæ ipso vitri, aut humoris innato colore inficiuntur; dum, cum speciebus vitri, aut dicti humoris permixta eisdem earum lineis feruntur, donec in retinam impingunt, vbi patratur visio. Cumque visio ipsa efficiatur ab ea specierum mixtione, quæ ex obiecto distante, & ex vitro, aut humore interposito pullulauit, non potest non natura sua repræsentare tum colorem obiecti, tum colorem vitri, aut humoris; eos tamen duos colores permixtos repræsentat, eo ipso, quod ab speciebus eorum inter se permixtis cauatur. Et quoniam pyramis optica externa, tali visiōi correspondens non terminatur in vitro, aut in humore, sed in obiecto distante, ideo necesse est, ut inibi etiam terminetur visio iuxta doctrinam traditam hypoth. 7. Atque ita in obiecto distante apparer color ex vitro colore mixtus, perinde atque si ibi esset, cum tamen re vera non sit. Vnde, si quis per vitrum pallidum cernat obiectum aliquod cæruleum, efficitur, ut ipsum obiectum appareat viride, videlicet, quod ex colore flavo, & cæruleo permixtis inter se resultat color viridis. Ex quo patet in his, & similibus euentibus fallaciā visus non circa sensibile propriū accidere, sed circa commune: quia Visus nunquam cernit colorem, qui re ipsa non sit, et si cernat eum sub aliqua praesentia, quam non habet. Neque cernere colorem non existentem quāvis sit cernere aggregatum sensibile non existens: quia mixtum illud ex variis coloribus coalescens, supra ipsos colores, qui vèr existunt, nihil addit, præter praesentiam localem, ratione cuius permisceuntur: quæ, quia non est vèr, efficitur, ut aggregatum illud collectiū sumptum non sit, non ex defectu aliquius spectantis ad sensibile propriū; sed ex defectu praesentie spectantis ad sensibile commune. Atque eodem paecto de reliquis sensibus externis, deque eorum fallaciā philosophandum est, habita ratione vniuersaliumque.

Secundò colligo cum quis probè diuidans obiectum eminè à se visum habere aliquem colorem, ignorat tamen quis color ille sit, aut etiam deceptus existimat esse colorem, qui non est; tum quidam huiusmodi fallaciā non sensus, sed intellectus esse: quia sensus nec potest discernere inter rationem genericam, & specificam sui obiecti; et, quod nequit non eodem proflus modo percipere quicquid realiter suum obiectum est, ut alibi monstrandum; nec potest tangere aliud propriū sensibile ab eo, cuius habet speciem, ut constat ex dictis.

Tertiò colligo speciem sensibilis propriū determinatam iam per talē positionem in sensitō ad repræsentandum ipsum sensibile in tali loco, sub tantaque quantitate, & sub tali situ, aut figura, aliam præterea determinacionem à causa prima oriundam (nam alia non est à quā oriatur) desiderare; quia tandem determinetur ad cauandam hanc indiuiduam sensibilem huius indiuidua praesentia, sive extensionis, sive

sue figuræ, ex pluribus possibilibus in tali loco. Credendum autem est, quoties sensus suum sensibile proprium percipit in loco, ubi est re verâ; tunc Deum suo concurru determinare speciem ad cauandam sensationem eius præsentem dicti sensibilis, quam ipsum verè habet de facto; non verò sensationem alterius ex ijs possibilibus, quas in eodem loco posset habere: quia non est, cur Deus suo concurru generali sit causa fallaciae, quam natura rerum non poscit, quando magis ipsi nature videtur consentaneum, quod ea non detur, ut in casu posito. Cum verò sensibile proprium ex sensiterij determinatione est notificandum per speciem in loco, ubi verè non est: Tunc Deus ad sensationem aliquid ex præsentij in tali loco ei possibilibus promero arbitraru determinat: quia tunc nulla ratio videtur esse, cur una præ alijs percipienda, a sensu eligatur. Et idem est de alijs communibus sensibilibus, que re ipsa, ut alijs notaui, non distinguuntur a præsentia.

127 Muler præterea de fallacijs visus in particulari, quæ circâ unumquodque sensibile commune oculis accidere solent, posse adiungi. Verè ea magis ad perspectivos, quam ad Philosopheros attinet; neque ad institutum prefens aliquid conferunt. Adeat, qui volet, nostrum Aguilon. fusè de ijs, & accuratè differentem lib. 4. *Opic. per tornum.*

Hypothesis 22.

128 Quæ diximus hypoth. 7. circâ sensum visus de minimis sensibilibus, & sensitiis, omnibus sensibus externis communia sunt.

Itaque, quilibet externus sensus certam quantitatem sensiterij requirit, in quâ fiat sensatio, ita ut in minori non possit fieri. Certam etiam extensio- nem, & intensiōem tum obiecti, tum speciei, quâ minor nequit sensationem cauare. Quod quidem, & ratione, & experientia consentaneum est, ut discurrendo per singulos sensus facile posset comprobari; sed non est necesse immorari: quia res est certa, & ex dictis hypoth. illâ 7. satis superque constans.

129 Quomodo autem, licet sensus externi quamlibet differentiam, seu dissimilitudinem suorum obiectorum necessariò percipiunt, ut potè ab ipsis indistinctam realiter: potentia tamen interiores huiusmodi differentiam non videntur discernere, nisi, cum certam quantitatem, sive certum gradum attingit; atque ita comparatione illarum minima etiam dentur talium differentiarum, inferius suo explicabitur.

Hypothesis 23.

130 Dolor, sive molestia, & voluptas, quæ per sensus externos in ipsis eorum sensiterij percipiuntur, nihil differunt ab ipsis corundem sensuum actibus, sive sensiōibus, quæ suæ naturâ, & per se molestâ aut iucundâ sunt animali sentienti.

Ita tenent Tolet. lib. 3. de Anim. q. 2. in pro- batione 4. concl. Valef. lib. 4. contr. cap 4. Vaz. te- stans de communi Medicorum tom 1. in 3. p. disp. 62. cap. 2. Oviedo contr. 4. de Anim. pnn. 3. n. 12. Card. Lugo tom de Incarn. disp. 2. 2. sec. 2. & alij contrâ Soat. lib. 5. de Anim. cap. 5. & tom. 1. in 3. p. q. 15. art. 5. in comment. art. & Rub. Tract. de sens. Tact. n. 77. censentes cum Scot. Gabr. Caiet. Duran. & Portio. apud Vaz & alios.

dolorem, qui in membris sentitur, appetitus sensitiuus esse actum: & contra Petr. Hurt. putantem molestiam, & voluptatem, quas in quinque externis sensibus experiri, actus esse totidem appetitum, quos ipse (singulare quidem cogitatio- alienaque ab omnium Philosopherum mente) configit, quæ singulis potentis cognoscitius etiam externis singula debent appetitua poten- tia correspondere. Porro dolorem, sive molestiam, & voluptatem, quæ capiuntur per sensus, actus quoddam esse vitales; non verò obiecta propriè lo- quendo, in confessu apud omnes est. (Esto non nunquam, teste Lugo, obiectum doloris dolor vocetur, tum, quia omnis dolor, & delectatio ex proprio doloris, & delectationis conceptu exercitum quoddam vitale est, atque adeo actus vitalis, ut patet in dolore, sive tristitia, & delectatione homini interiori tam sensitiuam quam rationali. Tum, quia ex diuersâ corporis dispositione sive pessime nascitur, ut de eisdem omnino invariatis obiectis modò dolorem, modò voluptatem ipsa sentiendo percipiamus. Quod est dolorem, & voluptatem, non obiecta; sed actus esse.

Igitur, quod dolor, & voluptas extérnorum sensuum non sint actus appetitus interni residentis, aut in corde, ut cum Arist. & Galeno opinatur Soat. *suprà cap. 4.* aut in cerebro, ut cum Hurt. & alijs sc̄it Oviedo. primò probatur ab experientia satis cō- picuâ. Nam dolor, quo pes mihi dolet, quando com- primitur, aut feritur, in ipso pede est, non alibi: ibi- dem enim dolorem experior, ubi experior compre- hensionem, aut iustum, compressionem autem, aut iustum manifeste experior in pede, ubi re verâ est non alibi: sed si appetitus interior residet in corde, aut in cerebro, non potest actus eius in pede esse, ut patet; quia ibi est actus naturaliter, ubi poten- tia inest. Igitur dolor, quo pes mihi dolet, nequaquam potest esse actus appetitus interni. Se- cundò probatur, quia talis dolor arbitrio voluntatis nullomodo subiectus est, ut etiam constat ex- perientia; cum tamen appetitus quoad propriis actus quadam tenui tali arbitrio subdatur, ut est certissimum. Tertiò, quia dolente membro aliquo corporis, quandoque appetitus delectatur, aut de ipso dolore, aut faltem de doloris obiecto; vel, quia tale obiectum alias est homini proficuum, vel, quia virtute voluntatis amantis dolorem, aut obiectum appetitus inducit ad delectationem: quam tamen nequirit concipere, ut pote dolori contrariam, si talis dolor ipsius appetitus actus es- set. Quartò, quia multa appetit, aut refut appetitus præcisè, quod sensibus externis delectabilia sunt, aut molesta, appetit etiam corundem sensio- nes iucundas, & gratas: ingratasque, & molestas fugit: igitur huiusmodi rerum, sensiōnumque vo- luptas, sive molestia ad obiectum pertinent appetitus; in extérnisque sensiōibus, quas ipse appetit, aut aueratur non in propriis ipsis actibus insunt. Per que etiam probatur sensuum dolorem, & voluptatem actibus appetitus interni tribui non posse; tametsi demus hunc per totum corpus animalis dispersum esse; ut quidam minus probabili- ter contrâ communem Philosopherum consensum opinati sunt. Fateor actum, quo appetitus tristitia de dolore, sive molestia sensuum extérnorum, sicut, & de quouis alio malo præsente, dolorem etiam solere appellari, sicut, & voluptatem actum quo gaudet de bono præsente; modo tamen de isto dolore, atque voluptate non agimus; sed de ijs, quæ in sensiterij ipsis extérnis experiri.

Quod

132 Quid autem eiusmodi voluptas, & dolor sensuum extermorum non sint actus aliorum appetituum, quos adstruit Hurt. singulis ipsis sensibus respondentium inde potissimum probatur, quia tales appetitus sine ulla necessitate, atque adeo sine fundamento, & contra omnium inentem, immo, & contra rationem adstrueti commentitij censendi sunt. De quo plura suo loco videatur interim Ouidio hocce appetitus impugnans *sup.* Adde eis admissis, adhuc non esse negandam extermis sensibus suam propriam iucunditatem, aut molestiam a propriis actibus indistinctam, quemad citra dubium etiam habent sensus interior, & intellectus, iuxta dicenda postea suo loco.

133 Quæ, cum ita sint, colligo planè sensus extermos præter obiecta suos quoque actus sentire, atque percipere, quâdam experimentalis notitia, non per alios reflexos; sed per ipsosmet, vti ipsorum percipiunt iucunditatem, aut molestiam. De quo vide dicenda *infra hypoth. 28.*

Hypotheses de sensu interiori.

Hypothesis 24.

134 Sensus internus materialis, sive corporeus, qui in nobis, quemadmodum & in reliquis animalibus inest, ab intellectu conditius vnicum tantum potentia est multis atque diuersis distenta munerebus.

Enim verò multas in nobis, atque in aliis etiam animalibus internas functiones experimur, quibus existentia alicuius sensus interni, sive principij eorum euidentissime innoteat. Primi enim cognoscimus nos audire, tangere, olfacere, ceteraque extermorum sensuum munia percipimus, atque inter eorum obiecta discernimus. Quod sane ab aliqua facultate interna præstatur: quam Philosophi *sensum communem* appellant: eo videlicet, quod sensuum omnium extermorum obiecta percipit, ad illumque velut ad centrum vnde ex singulis aliorum sensuum organis imagines confluant sensibilium, vt tanquam estimatur, & arbiter diuersorum sensuum obiecta discernat: cum tamen quilibet sensus particularis proprij dumtaxat sensibilis percipiat differentias. Secundò non solum sensibilia, atque sensations externas per internum sensum dignoscimus, dum præsentia sunt, sed etiam omni sensu extero quiescent, & ab operatione feriante, sensata obiecta interiori voluminis, ac circa illaphantasmam. Ut patet in dormientibus, atque etiam in vigilantibus, cuius maneris principium *Phantasia* a nonnullis vocatur: hæc tamen facultas tantum versatur circa simplicia obiecta. Præterea tamen tertio experimus actum alium, seu sensationem internam, per quam ex deobus, aut pluribus obiectis sensatis tertium quoddam componere solemus, vt cum ex monte, & auro montem quemdam aureum compingimus: virtus autem id præstans *Imaginatio* dici solet; Eamque Phantasmam vocat Arist. lib. 3. de *Anim. cap. 3.* Et quidem proprius hoc, quam præcedens *Phantasia* dicitur. Quartò extermi sensata sub noui quadam ratione conuenientis, aut disconuenientis apparere solent ad intram; quo permoueri solet appetitus sensitus animalis, vt fugiat, aut insequatur obiectum propositum, sicut quis fugere solet lupum, quem cernit, & cani intrepide adhædere. Cuius functionis facultas vocatur *Æffinatina*: extenditurque ad præsentia

Pharus Scient. Tom. I.

dumtaxat. Insuper tamen quinto aliud sentiendi officium datur circa sensata iam præterita, cuius principium appellatur *Memoria*. Constat enim potquam sensu obiectum aliquod sensu percepimus, possi iterum, eo iam absente, & nullo sensu extero operante, de eodem obiecto sensum internum cogitare, leu recordari: & in somniis quidem, quando omnes potentia exterores ab operatione feriantur, sapissimum circa obiecta sensata phantasiamur. Atque haec quidem quinque functiones non in homine solum, sed in aliis etiam animalibus inueniuntur, vt experientia monstrat. Adhuc verò alia duo munia, vt propria homini tribuuntur, quæ sensitiva facultas ex vicinia cum intellectu, quo bruta parent, participat. Cum enim intellectus discurrat, sensatrix etiam facultas suo modo discurrat, comitans illam; quod dum præstat circa præsentia, *Cogitativa* dicitur, dum circa præterita, *Reminiscencia*.

135 Igitur pro hinc septem functionibus alijs quinque sensu internos ponunt; alijs quatuor; alijs tres; alijs duos. Nos verò eidem facultati, sive potentiae physicae eas omnes adscribimus cum Soar. lib. 3. de *Anim. 30. Rub. tract. de sensibus internis q. 1. Petr. Hurt. disp. 17. de Anim. sec. 7. Ouid. contr. 4. punc. 2. Arriag. disp. 5. sec. 4. Franch. Alph. disp. 11. sec. 2. & alijs Recentioribus; immo, & cum Aris. variis in locis apud Soar. & alios. Apud quos, & apud Com. lib. 3. de *Anim. cap. 3. q. 1.* alias sententias explicatas, carumque auctores inuenies. Ratio autem potissima nostra sententia est, quia ex una parte diuersitas operationum non arguit diuersitatem facultatum, quandoquidem intellectus noster simpliciter apprehendit, iudicat, discurreat, & reminiscitur, & nihilominus vnicum tantum facultas animæ est secundum omnes Philosophos: ex alia verò parte, non sunt absque necessitate multiplicandæ potentia, seu facultates animæ. Igitur dicendum videtur omnes operationes, quas recensuimus, ab eadem animæ facultate prædiri, atque adeo sensum internum vnicum tantum esse. Quod si hoc est verum, etiam casu, quod potentia vitales sunt proprietates realiter superadditæ substantiae viventi, multò erit verius sive certius, si sint ab illa realiter indistinctæ, vt sive sententia iam inter Recentiores communior, cui ego subscripsi *suprà q. 1. n. 3.* Mitto alia argumenta, quibus singulatim ostenditur omnes recentias functiones ab eadem physica facultate nasci debere, prout apud prædictos Auctores videri potest. Ad meum enim institutum satis sunt dicta.*

136 Aduerto tamen non solum iuxta Philosophia, sed etiam iuxta Fidei principia esse certum dari in hominibus sensum internum materialem, sive corporeum ab intellectu merè spirituali conditum, cuius commemorate functiones proprij actus sint; quemadmodum certum quoque est iuxta Philosophiam, & Fidem dari in hominibus appetitum sensituum corporeum a voluntate merè spirituali distinctum. Qui quidem in suis operationibus per actus dicti sensus interni regitur; vti voluntas per actus intellectus. Ab huiusmodi quippe corporeis facultatibus nascitur lex illa rationi aduersa, de qua dicit Apost. ad Rom. 7. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mea, & captiuantem me in lege peccati, que est in membris meis.* Quemadmodum, & illa concupiscentia, & fomes, quem in renatis per Baptismum remanere definit Trident. *eff. 5. in decreto de peccato originali num. 5.*

Hypothesis 25.

137 Sensus internus in anteriori parte, & in medulla cerebri videtur residere, in ea videlicet frontis portione, quæ iupræ oculos est.

Primum enim sensum internum habere suam sedem in cerebro communis, & constans Medicorum sententia est contrâ Arift. ponentem illum in corde. Eam tenet Gale, lib. 8. de *visu partium* cap. 5. & 4. Atque etiam lib. 3. & 7. de *placitis*, sequuntur Tolet. lib. 3. de *Anim. q. 5.* Conimb. q. 2. art. 2. & lib. 1. de *ortu, & interitu*, Soar. lib. 3. de *Anim. cap. 13.* & 31. Rub. *trat. de sens. intern.* q. 7. & omnes Recentiores cum Alberto, S. Thom. & aliis. Probatum autem primò, quia, ut confat ex Anatomia, & Galenus docet, cerebrum, non verò cor est radix nerorum, per quos sensus administrantur, & idè principium fontale, & origo totius sensacionis, qui quidem nerui grossiores sunt, quæ propinquiores cerebro, & si ligentur per medium, verus cerebrum manent sensibiles, secus ab alia parte. Secundo, quia laesio capitis impedit sensationem illæsio corde. Tum laesa animali virtute veluti Phantasia, medicamenta caput; non cordi apponuntur, ut scitè notauit Galen. lib. 3. de *locis patientibus* cap. 4. Tertiò, quia imagines, & phantasmata rerum, & somnia in capite fieri experimuntur. Vnde Daniel. 2. dictum est regi Nabuchodonosor. *Somnium tuum, & visiones capitis tui huiusmodi sunt, & cap. 4. cogitationes meæ in strato meo, & visionem capitis mei, &c.* Quartò, quia ex vehementi attenione lassatur, & dolet caput; non cor. Quintò, quia cerebrum aptiorem locum, quām cor retinet in hominis structurâ, aliorūque animalium, quo possit aptius sensus internus, qui veluti centrum aliorum est, in cerebro; quām in corde morari. Tum in fulbimiori loco est, sensibilisque externis propriis, ut inde ad ipsos virtutem deriuare facile possit; sensus enim interni operatio plurimum conseruit ad externorum operationes. Nec refert dici in Euang. Matth. 9. *Vi quid cogitatis mala in cordibus vestris?* & cap. 1. *De corde enim exerceunt cogitationes mala.* Nam, ut exponit Soar. *supræ;* ibi cor pro animâ accipitur, vel pro appetitu residente in corde, saltem quoad effectus, cui cogitationes tribuuntur, quia unusquisque de iis, quæ appetit, cogitat. Porro appetitus in corde suam sedem habere sententia est Galeni, Soar. & aliorum. Tametsi Recentiores plerique illum in cerebro collocant simul cum sensu interno, censentes illum ab hoc moueri non posse, ut debet, si loco sint dissipiti: qui consequenter aiunt eas, quas in corde experimunt, commotiones ab appetitu concitatas effectus eius esse; non actus. De quo nos suo loco.

138 Antequam probem, quod superest data hypothesis noto communiter ex Anatomia tradi, in cerebro tres esse sensus, sive cellulas; vnam quidem in posteriore; duas autem alias in anteriore capitis parte. Præter quas quartam in medio capitis ponunt alij in quibus, qui plures sensus internos adstruunt, eos accommodant, ut apud prædictos Autatores videtur. Ceterum ab iis cellulis pro re præsenti nullum firmum argumentum potest deduci; quia etio illa verè subtiliter, quod non satis exploratum videtur; alij, diuersisque visibus, quam, ut sedem prebeant sensu interno, dicuntur à phantasiis Medicis destinatae à naturâ; ut videre est in Galen. lib. 8. de *visu part.* Vefsal. lib. 7. cap. 6.

Realdo Columbo lib. de *cerebro, & nervis* cap. 1. Fernel. lib. de *partium humani corporis descriptione* cap. 9. & quidem, ut notat Vefsal. ibid. nerui sensorij à cerebro descendentes in organa exterritorum sensuum in dictos sinus, sive cellulas non terminantur. Vnde Soar. & Rub. non videntur bene ponere sensum internum, quem vnicum dumtaxat esse opinantur, in duabus cellulis capitis anteriores. Tum, quia organum vnius sensus, vnicum esse debet. Inò Fernel. lib. de *natural. facult. cap. 10.* non patitur, sensus internos, esto sint plures, sive, aut loco dissipi viro pæsto. Ob id alij sub iis cavitatibus frontis collocant sensum internum: vbi alij quamdam aliam cavitatem assignant, in quam ex Anatomia referunt concurrent nervos sensorios. Vtrum autem in medulla cerebri, an in membranulis dictis sensus existat, adhuc controuersum est inter medicos. Fernel. in membranulis esse ait Galen. in medulla. Nec defuerunt, qui in spiritibus animalibus illum collocarent, sed hi communiter reiiciuntur.

In tantâ opinionum varietate, quod certius videatur, est, quod nos dicimus, residere scilicet sensum internum in medulla eius portionis frontis, quæ supra oculos est; quicquid sit de cavitatibus, quæ ibidem referuntur existere; maxime, quia in eam cerebri partem concurrent nervos sensorios per quædā foramina, communior sententia videtur, quæ tenent Conimb. *sup.* Et quidem, quicquid internæ sensacionis sub experientiam cadit, id quidem in ipsa fronte videatur experiri: ibi enim, cum primum sentitur laetitudo, defatigatio, dolor, intensus calor, &c. quæ ex nimia attentione, aut ex nimio studio solent accidere: ibi etiam rerum imagines, sive phantasmata videatur conspicari, cum vehementiori conatu ad spectra corporea Phantasmum applicamus. Ibi igitur videtur esse organum sensus, atque instrumentum internæ sensacionis. Quod quidem non potest non esse diuibile, & extensum, ut patet, cum sit corporeum, & materiale. Quam verò structuram habeat, & formam, ignotum hæc tenus esse videtur.

Hypothesis 26.

140 Sensus internus speciebus impressis iuuatur ad operandum. Quæ diuersæ nature sunt ab speciebus exterritorum. Et à sensacionibus ipsis exterritorum sensuum. Cautantur.

Prima pars hypothesis extrâ controuersiam iam est apud omnes Philosophos: Probaturique in primis illis rationibus tactis q. 1. propos. 1. & 2. & in hac q. variis in locis, quæ in vniuersum probant quamlibet potentiam cognoscitum per speciem sibi inherentem iuuari ad cognoscendum. Deinde, quia ad sensationem interiorememoratiuum diuini non est, quin sit necessaria species impressa reliqua ex sensatione primariâ euidenti obiectu, quædquidem, nisi ea relinqueretur species impressa nihil esset, quo memoria sensuia ad talentum memoratiuum sensationem posset iuuari. Ad primariam etiam internam sensationem, cum neque obiectum, neque externa sensatio, utpote, quæ loco dissitare, possint immediatè cōcurrere, quidquid minus philosophice dicat. Oviedo contr. 13. de *Anim. punc.* 2. alia citrâ dubium species est necessaria, quæ, vel per meatus, vel per nervos sensorios transmissa ipsi sensitorio, vel sensu extero imprimatur.

Vnde secunda pars hypothesis, (quam tenent 141 Soar. lib. 3. de *Anim. cap. 9.* Rub. *quest. 9.* & alij communiter) probanda videtur primum, quia diuersæ

diuersæ potentia, quales sunt internæ, & externæ, diuersa comprincipia ad suos actus videntur posstulare. Secundò, quia species exterior pendet in fieri, & esse ab obiecto secus interior. Tertiò, quia si species interna & externa essent eiusdem naturæ, interna ab externâ produceretur, quod fieri nequit, ut statim ostendam. Quartò, quia species externæ, è naturâ sunt obiectorum; species enim lucis lumen est, species coloris, color, &c. ut in superioribus probatum est. Constat autem speciem internam lucis non posse esse lumen, quod per corpora diaphana solum potest transfundiri. Tum species interna caloris calor non est, cùm non experiamur calorem in cerebro, quando manus exuritur, sine morâque ad cerebrum perueniat species caloris, cùm calor ipse successivè produci debeat propter contrarium, &c.

142 Pro tertia denique parte hypothesis stant nobis: *Fonsec.lib.1.meraph.cap.4.q.3.sec.8. Moli. 1.p.9.q.1.art.2. disp.2.Rub.lib.3.de Anim.q.9.* & alij *Recentiores communiter, inlinuâque S.Th.1.p.9.78. art.4.ad 2.contra Soar.lib.3.de Anim.c.9.* opinantem cum aliis speciem sensus interioris à quodam sensu agente etiam interiori produci, extrinsecè ad id excitante sensatione exteriore. Contra alios quodam apud Rub.censentes produci illam à sensu externo determinato per externam sensiōnem; & contrâ alios apud Soar. dicentes produci ab specie externâ impressâ sensui extero per ipsum obiectum. Itaque non abrîs causis; sed à sensatione ipsâ externâ producitur. Quod probo primò; quia species sensus interioris ab obiecto debet suam trahere originem, ut verum sit illud pronunciatum D. August. *Ab obiecto, & potentia paritur notitia, receptum ab omnibus, saltem, quod attinet ad obiectum sensibile; sed nihil est, per quod obiectum immediatè ut per effectum à se deriuatum, concurrat ad dictam speciem causandam, nisi sensatio extera; ergo. Probo minorem; quia effectus obiecti dumtaxat sunt species impressa externa, & ipsa sensatio; species autem impressa externa per se internam non cauſat; quandoquidem ipsa existente in sensu extero, si externa sensatio non fiat, species interna non cauſatur, ut patet in dormientibus, patientibus ecclâs, & similibus. Vniuersaliter enim nihil sentit sensus internus, quod prius non sentit extenus, quantumvis hic species impressa obiecti fuerit affectus. Quod si species impressa interna sine concurso externa sensatio non fiat, ut ipsa utique, tanquam à causâ adæquatâ cœnenda est fieri; quia satis superque videtur proportionata ad id muneris, neque est, cur alias concauſas illi adiungamus, ut considerant patebit. Omnes igitur, quas aduerfarij adiungunt, proſus sunt reiſcendi. Id, quod secundo inde venit probandum; quia, ut *infra hypoth. 2.9.* ostendemus, sensus internus per eamdem speciem percipit obiectum sensatum, & eius externam sensationem. Ast species sensatioñis externe ab ipsa sola nasci debet, ut conſat: ergo & species sensati obiecti, quæ realiter eadem est.*

143 Itaque in eadem temporis mensurâ, quo celebratur sensatio externa, diffunditur ab illa species impressa, utque ad cerebrum per continuatam actionem; perinde atque à luminoso in primo instanti, in quo illud incipit esse, diffunditur lumen per totam suâ actiuitatis sphâram. Medium autem potissimum, per quod talis specierum profusio fit, spiritus animalis sunt aerei naturâ suâ, seu pouis ignei; eoque sine inter alios à natura dati, ut per internas corporis cavitates, quas opplent, viam

aptam ad cerebrum sternant huiusmodi externam sensationum speciebus.

Dicit fortasse aliquis. Ad sensationem externam attentio sensus interno omnino necessaria est. Experimur enim, dum mens alio diuertitur, nimisque aliqui obiecto cogitabunda harerit, parum, aut nihil sensus externos de suis obiectis sufficierat applicatis percipere: ergo sensatio interna ad externam prærequisita est; & consequenter hæc ab illâ mediâ specie prodire nequit. Hoc argumentum contrâ omnes est, & nimium probat. Respondeo ad sensationem externam requiri sensus interni attentionem, non quidem positivam, sed negatiuam. Est dicere ad sensationem externam non requiritur abſolútè, ut sensus interior cogiter de eodem sensu externi obiecto: requiritur tamen, ut alteri obiecto per nimiam attentionem non adhæretur. Dum enim in organo interiori eximiâ attentione exercetur aliqua operatio, eximio etiam opus est spiritum animalium prouentu, quippe, qui eximie conducunt ad eiusmodi sensuum operations. Atque adeo naturaliter, quod maior est attentio sensus interni, eò plures spiritus illuc auctorantur. Quod fit, ut sensus externi, iij præsertim, qui circa alia obiecta exercendi erant, spiritibus destituti, quibus erant fouendi ad suas operations, aut nimis languide eas exerceant aut eas prorsus omittant.

145 Hæc dicta sunt de causâ speciei interioris, quæ primò sensu interno imprimitur ad elicendam primariam obiecti sensationem; supereft tamen dubitandum, an haec eadem species sit, quæ in memoriâ sensitu retinetur ad ulteriores, memoratiuâque sensationes, an verò alia distincta ad id munera producatur, & à quâ causâ?

Censeo dicendum speciem memoratiuam, quæ 146 in memoriâ sensitu asseratur, non esse eamdem cum eâ, quæ à sensatione externâ immittitur; sed aliam ab ipsâ internâ sensatione producatur. Primo, quia species memoratiuam non solum est species obiecti, sed etiam, quodammodo sensationis interna præterita, ut *hypothesis. 2.8.* probabo; qualis non est species à sensatioñe externâ inducta, ut constat: ergo alia est ab illâ, productâque à sensatione internâ. Secundò, quia sensatio interna abſolue dubio habet virtutem producendi speciem impressam in memoriâ asseruandam: quandoquidem, ut experimur per repetitas internas sensationes circa aliquid obiectum ablens, species eius interna intenditur adeo, ut clarius illud, & facilius deinceps apprehendamus; quin sensus externus idem circa illud versetur: ergo dicendum est tam speciem semper produci à sensatione internâ de facto. Tertiò, quia quævis intellectio quâvis ratione comparata speciem impressam relinquit in memoria intellectu ad iterum idem ipsum intelligendum, ut & experientia, & communis Philosophorum persuasio testantur: ergo tantumdem est dicendum de qualibet sensu internâ. Quartò, quia valde credibile, & satis consentaneum rationi est speciem internam primariam à sensatione externâ impressam, ab ipsa sensatione externâ pendere in conferuari, ut species impressa externa dependet ab obiecto; atque adeo cessante sensatione externâ, illuc desinere esse. Tamen si species secundaria à sensatione interna producita, utpote diuerla naturæ, in conferuari non dependeat à suâ causâ, quia hoc est proprium memoratiuorum specierum, quæ in memoria, seu sensitiva, seu intellectu asseruantur.

Hypothesis 27.

147 Sensus internus obiecta insensata per species insensatas non percipit.

Ita tenent Soar. lib. 3. de *Anim. cap. 9. num. 13.*
& in *Metaph. disp. 23. sec. 10. sub finem* Pet. Hurt.
disp. 17. de Anim. sec. 8. Quied. disp. 13. de Anim.
punc. 2. n. 11. Franc. Alf. disp. 12. de Anim. sec. 5. n.
68. & alij contra Rub. tract. de sensu intern. q. 10.
*Salas 1. 2. tract. 1. disp. 4. sec. 4. n. 76. Arriag. in *Phy-**
**fic. disp. 8. sec. 6. & disp. 5. de Anim. sec. 5.* & alios ab*
eis relatios censentes bruta obiecta aliqua insen-
sata per species insensatas cognoscere, vt conve-
nientiam, & disconvenientiam eorum, que sibi
proficia, vel nocia sunt, & similia; inter que numerat
Arriaga negationes, & priuationes rerum. Dicuntur quippe obiecta insensata, que per
externos sensus non percipiuntur; species autem
insensata, que ad percipiendum eiudemodi obiecta
aliunde, quam ab externis sensibus accipiuntur.

Probatur tamen nostra hypothesis primò, quia
148 non est excogitabilis cœla, quā insensata species
brutis proueniant. Asſerere enim eas infundi à
Deo, vt cœlent Salas, & Arriaga, parum philosophicum est, & multum à ratione alienum; quia neque est verisimile habere bruta aliquam speciem,
cuius nulla cauſa sit naturalis distincta à causa prima; neque est credibile cognoscere bruta res insen-
satas per species proprias infusas à Deo, quando
hac perfectio ne hominibus quidem concessa est,
vti faciunt omnes. Alioquin sapientiora in multis
eſſent bruta, quam homines, vt statim ponderabo.
Nec dici potest, quod dicit Rub. eiudemodi species
insensatas produci ab estimatiā brutorum mediis
sensatis eo frē modo, quo intellectus noster me-
diis species rerum sensibilium, acquirit sibi spe-
cies insensibilium. Quoniam hoc genus vtendi spe-
cies alienis ad cognoscendas res insensatas abque
discirru, longè à brutorum sensu alieno constare nō
potest, vt ex dicendis circā intellectum de modo isto
cognoscendi, in fr. disp. 2. q. 3. apparebit. Porro sensu
brutorum non discurrere communis est sententia
Doctorum, vt videbimus hyp. 31. Adde, si ad cognoscenda
obiecta insensata vterentur bruta discirru,
fore iuxta statim dicenda, vt perfectiores ſe pē
discirru eis eſſent concedendi, quam, qui possint in
hominibus reperi. Quod autem alij dicunt sensum
internum determinari per species propriam obiecti
sensati ad producendam in ſe species pariter
propriam obiecta insensata, cum quo sensatum con-
nexus est, longius adhuc exorbitat à ratione, vt ap-
parebit ex mox dicendis.

Secundo probatur hypothesis. Nam in multis
149 casibus instinctu potius naturæ, quam cognitione
intensatorum dicenda sunt procul dubio bruta moueri, ne sit necessarium fateri in multis illa longè
homines sapientia superare. Igitur, & in reliquis pa-
riter eadem ratione moueri censenda sunt. Etenim,
cum aues ex ventorum sensatione mouentur ad capi-
ienda tutu, & aprica loca pro tempeſtate futura,
quis dicat eas ex præcognitione tempeſtis moueri, quam nunquam eō vſque forsan experte sunt?
Et cum formicæ granorum tritici extreſam par-
tem corrodant, ne in subterraneis radicem mittant,
& nascantur: quis credit eam actionem ex præ-
cognitione nascituri tritici prouenire, aut ex cog-
nitione utilitatis talis corrosionis ad vitandam gra-
norum mutationem, & corruptionem; quam

cognitionem neque homines assequuntur? Quis
ſibi perſuadeat bruta propriam notitiam habere
virtutum herbarum, quas medici post tot ſæculo-
rum ſtudia non ſunt adepti, dum aliis ad viatum,
aliis ad medelam huius morbi, aliis ad medelam alterius,
aliis ad alios fines vntum discretione mirabiliter eis interim aliis vt noxiis, aut minis pro-
ficiuntur? In his itaque, & ſimilibus caſibus dicendum
neceſſario videtur bruta cognitione tantum exter-
ni, ſenſibilis obiecti moueri ad eas actions
appetendas, atque exequendas, vt pote ſibi conſtan-
taneas: quin vlo pacto preuident fines, ad quos ſunt viles, aut earumdem actionum vtilitatis for-
males, quod eft inſtinctu ſibi naturaliter indito
per ſuā conſeruatione moueri. Inſtinctus quippe
naturalis nihil eft aliud, quam ipsa bruti natura,
ita, vel aliter affecta. Id, quod diſſertet docet S. Th.
in lib. de Memori. & Remem. lec. 1. ſub initium in-
quiens, Inueniuntur quædam animalia quædam
prudentiam participare non ex eo, quod habeant
rationem, ſed ex eo, quod inſtinctu naturæ mouentur
per apprehensionem ſenſitivæ partis ad quædam ope-
ra facienda, ac ſi operarentur ex ratione. Quod ſi
in aliquibus caſibus id fateamur, cur in omnibus
non fatebimur? ſane, quod accidentia ſenſibilis lu-
pi ab alio lupo percepta nullum ei ingrant ter-
rorem, nec prouocent ad fugam, cum tamē id
præſent in ore, dum ab ea lenientur; non inde
prouenit, quia quis aliquid amplius cognolcat,
quam alter lupus, quia perciplens ouis id, quod ſibi
naturaliter aduerſum eft, naturali ſuo inſtinctu
mouetur ad terrorem, & fugam. Sicut enim com-
paratione etiam eiudem bruti, eadem pabuli
cognitio nunc prouocat, & allicit brutum ad appen-
tendum, & inſequendum pabulum, illudque co-
medendum, quando brutum famelicum eft; nunc
verò prouocat ad idem pabulum fastidiendum, fu-
giendumque, quando ſcilicet brutum præ nimia
pabuli repletione, aut præ aliqua exigitudine ve-
luti naufragat ſuper illo (tanti interest ad appetitum
diuerſa diſpofitio appetentis,) ita etiam ea-
dem, ſeu ſimilis cognitio eiudem obiecti ſenſibilis
diuerſo modo mouet, & ad contrarios effectus bru-
ta diuerſa iuxta diuerſitatem naturæ, inſtinctusque
brutorum. Atque ita hirundo colligens paleas ad
adſificandum, non ex cognitione vtilitatis ad eum
finem, vt affirmat Arriaga; ſed ex inſtinctu naturæ
mouetur, poſita ſolum ſenſibilium externorum co-
gnitione; mouetur autem modò potius, quam
alijs, quia modò eius natura, aliter, quam alijs di-
ſpofita eft.

Itaque appetitus brutorum non fertur in bo-
num, aut delectabile, aut vile formaliter vt bonum
150 eft, ſcilicet ſub conceptu relatio, ſeu comparatio
apprehenſum; ſed tantum conceptis ab unoquoque
bruto ſenſibilibus accidentibus rei ipſi bona-
hie, & nunc, habitu ratione complexionis, diſpoſi-
tionisque naturalis, quam de præſenti habet, ſtatim
naturali inſtinctu ad illam appetendam, & adqui-
rendam permouetur abque alia cognitione boni-
tatis relativa insensata. Pariterque conceptis ac-
cidentibus rei ſibi noxiis ad illam auerſandam, &
aufigiandam inducitur.

Ex quibus colligitur primò, commentatias eſſe
quædam ſpeciales qualitates, quas quidam Recen-
tiores comminſentur in obiectis, alias quidem
moleſtas animalib. alias iucundas, quas, inquiunt, ſen-
ſiunt bruta, aut immediate ſenſu interno, aut etiam
ſenſibus externis, cum obiecta, in quibus reſident,
aut

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. II. 29

aut appetunt, aut fugiunt. Ad quid enim est necessarium harum qualitatum commentum?

152 Secundo colligitur contra Arriag. relatum *suprà* bruta animalia non cognoscere negationes, aut priuationes rerum; neque id conuincit vila experientia. Nam, cum eiutmodi bruta ad aliquid præstandum inveniuntur, alioquin non mouenda, si aliquid, quod abest, adeserit, v. g. quando accurrit canis ad umbrā, quæ est defectus intentionis luminis solis, aut ad foramen obscurum, quando virus manus apprehendit lapidem tantæ magnitudinis, aut talis figura, quæ alias non apprehenderet, nisi haberet defectum aliarum partium, quib. coniunctis, nec tā exiguum molem, nec talem figuram haberet. In his, inquit, ex tibis bruta ex cognitione rei positiva, cognoscibilis, & defectu cognitionis eius, quod deest permoventur. Eatenus enim sensus internus, sicut & externus percipit hanc magnitudinem, aut hanc figuram quatenus percipit positum rei, & non percipit alias partes, quæ si adeserint, rē facerent alterius magnitudinis, & figura. Eatenus etiam sensus percipit foramen, aut umbram, quatenus partes obiecti, aut partes luminis circumstantes senti, nihil autem sentit in medio. Qui modus cognoscendi negationes, aut priuationes tatis, superque, vt bruta moueantur ad suas actiones (Tamen tā proprie loquendo nulla negatio, aut priuatio à brutis sentiatur) quatenus tales actiones eorum natura sunt cōlentaneæ, & conuenientes relate ad dictas negationes, sive illis suppositis. Vide, si placet Quidē. *contr. 4. de Ani. p. 5.* late impugnante Arriagam, quod punctum hoc de negationibus.

153 Tertiū colligitur neque sensum internum hominis percipere obiecta insensata per insensatas species, quia absque fundamento diceretur obiectum sensus interni hominis latius patere, quam obiectum sensus interni bruti, maximè, cum intellectui posset adscribi, si quid in hac parte peculiare experirem in nobis, quod non in brutis.

154 Quartū colligitur falsam esse sententiam Fons. *lib. 2. Metaph. c. 1. q. 2. sec. 6. & lib. 5. c. 2. 8. q. 4. sec. 4.* Conimb. *lib. 3. de Ani. c. 5. q. 5. ari. 1.* & aliorum assertentium contra communem, media specie accidentium sensatorum producere in se Phantasmam nostram speciem propriam substantiam corpoream, cui talia inuit accidentia, per quam speciem etiam intellectui communicatam ipsa substantia in se, & immediate cognoscatur: tum ab intellectu ipso, tum à phantasia, quæ phantasia determinata per speciem propriam accidentis sensati, vim habeat ad producendam in se speciem pariter propriam, cuiusvis alterius obiecti, cum quo illud connexum est. Hæc inquam sententia falla est procul dubio. Primo, quia absque fundamento tribuitur phantasia vis productiva speciei insensata, quam ne intellectus quidem valer in se producere, vt citrā dubium tenendum est. Secundū, quia iam substantia, cui inhaeret albedo à nobis visi, tā proprium conceptum formaremus, quam ipsius albedinis, quod planè est contrā experientiam. Tertiū, qui videns albedinem hostiæ, dijudicare posset, an ibi adeserit, vel non adeserit substantia, & consequenter, an hostia esset consecrata, vel securus. Quod & experientiæ, & merito fidei repugnat. Quarto, quia non sola substantia, cui inest accidentis sensatum, sed plura alia obiecta insensata, cum quo illud connexum est, cognoscerentur à nobis per proprios conceptus, quod etiam est contrā experientiam. Quintū, denique, quia, quo paēto cognoscimas substantiam spirituale adinstrar accidentis sensibilis, & alieno conceptu, eodem om-

nino cognoscimus substantiam corpoream, vt experientia manifestat bene animaduertenti: ergo non magis substantia corporeæ, quam substantia spiritualis habemus propriam speciem.

Hypothesis 28.

Nullus sensus, sive externus, sive internus cog- 155 hoscit suam sensationem propriā, & reflexā cognitione. Omnis tamen sensus tam externus, quam internus percipit aliquo modo suam sensationem, eam per se ipsam in actū exercito experiendo.

Ita docet P. Soar. *lib. 3. de Ani. c. 11.* stant autem pro prima hypothesis parte quotquot absolute negant sensus suas sensationes cognoscere. Cui vtique non sunt sensi confundari fecunda, interpretandi namque sunt de cognitione sensationis propriā, & reflexā. Pro secunda vero parte sunt, quicunque absolute pronunciant sensus omnes suas sensationes percipere, qui quidem primæ parti non sunt confundi adseri, vt pote loquentes dumtaxat de cognitione sensationis experimentalis, & minus propria. Vtrosque reperies citatos apud Soar. *suprà* Tolet. *lib. 3. de Ani. q. 3. & Rub. tral. de sens. intern. q. 4.*

Prima igitur pars hypothesis probatur. Primo, 156 quia sensus materialis non habet pro obiecto proprio proprias operationes, vt experientia constare videtur, alioquin, cur se ipsum, atque species imprefas, organumque proprium pro obiecto pariter non haberet? Secundū, quia virtus reflectendi supra proprios actus maior perfectio esse videtur, quam, vt sensibus possit competere. Vnde illud Procl. lib. de Elem. Theo. *Extensum non est ad se conuersinum.*

Secunda pars probari potest. Primo, quia quemadmodum actio se ipsa fit, & vno se ipsa vnitur aliquo paēto etiam cognitione quævis se ipsa aliqua ratione videtur cognoscere. Secundū, quia sensus, quilibet delectationem aliquam, aut molestiam experitur, dum se circa obiectum exercet, vt experientia constat: ergo suam experitum sensationem, à qua sine dubio talis delectatio realiter distincta non est, vt constat ex dictis *suprà* *hypoth. 2. 3.* Tertiū, quia intellectus suas itidem experitum experit intellections, antequam accedit notitia earum reflexa, vt *infra* ostendemus: ergo & sensus pariter suas percipient sensationes. Quartū, quia omnes experimur per sensum internum operationes eius in capite nostro elaborari: quemadmodum etiam per externas singulorum operationes in propriis organis ipsum, sed locus sensationis ignota sensatione, non innotescit, vt constat: ergo experimur per singulos sensus suas eorumdem sensationes, non per alias reflexas, vt dictum: ergo per ipsum. Quintū, quia vt signa artificialia & sūi, & signata notiōnem ingenerunt, licet diuerso modo; ita pariter naturalia, quales sunt sensationes, & virtutis, quævis cognitionis. Sextū, quia actus appetitus, & voluntatis se ipsis circa omne dubium, cadunt sub experientiam, dum si ipsis dolore, vel voluptate afficiunt eos habentem: ergo potiori iure sub eamdem cadent sensus actus sensuum, & intellectus. Vniuersaliter enim omnis actus vitalis, qui secum fert identificatam volupatem aliquam, aut molestiam, quales sunt non solum actus appetendi, sed etiam cognoscendi iuxta doctrinam statutam *hypoth. 2. 3.* necesse est, vt per se ipsum arideat, aut dispiceat potentia, atque adeo cadat sub experientiam eius.

Hypothesis 29.

58 Sensus internus sensationem externi simul cum eius obiecto percipit, non per distinctas, sed per eamdem speciem notificantem indiuisum vtrumque, obiectum quidem proprie, & perfecte, sensationem vero imperfecte, & quasi experimentali modo.

Sententia est communis, quam cum Arift. S. Th. Scot. & aliis tenent Tolet. lib. 3. de Anim. q. 3. Rub. tract. de sens. intern. q. 3. Soar. lib. 3. de Anim. c. 1. Franc. Alf. diff. 1. de Ani. sec. 3. n. 3. & alijs Recentiores contra paucos quosdam apud eisdem opinantes oppositum. Prima pars probatur plane primò; quia maior, aut minor claritas sensioñis externe aperitè cadit sub experientia sensus interioris, inde enim prouenit, ut euidenter diuidemus intellectu, num visio nostra externa clara sit, vel obscura iuxta doctrinam traditam infra; sed claritas, aut obscuritas a sensatione externa distincta non est ut ex dicendis *disp. 4.* constabit. Ergo. Secundò; quia sensus internus manifestè cognoscit presentiam externæ sensationis; percipit enim, quodvis animal oculis se videre, non pedibus; lingua se gustare, non auribus; hoc membrum, non aliud sibi dolere, &c. sed praesentia rei sine re presente non capitur a sensu ut constat. Ergo. Tertiò; quia bruta recordantur doloris inflicti aliquo iectu, cuiusvisque molestia sensu externo percepita, aut percepta delectionis; quae a sensationibus externis distincte non sunt, ut *hypoth. 2.3.* probauimus: ergo recordantur sensationis externe; atque adeo, & illam simul cum obiecto per primariam operationem sensus interni percepunt. Quarto; quia nos itidem non solù meminimus obiecta sensatis etiam recordamus nos illud sensisse, ut quilibet in se experitur. Nec id adscribendum est semper intellectui ducitur procedentiam eadem potentia, qua percipimus obiectum, videamur percipere eius sensationem: Ergo & sensus nostrus internus simul cum obiecto sensato sensationem eius apprehendit. Quinto; quia incredibile prorsus est, quod sensus externus suas sensationes percipiat, prout *hypoth. 2.4.* statuimus, & quod illa non percipiantur a sensu interiori, qui tanquam dominus, & arbitrus exterritorum datus est a natura. Sextò; denique, quia cum species impressa sensu interno a sensatione externa nascatur proximè; consentaneum rationi est, ut non solius obiecti, a quo remota dicit originem; sed ipsius quoque sensationis externa sit quodammodo semen, & virtus representativa.

59 Iam vero secunda pars hypothesis inde probanda venit. Primo; quia sensus internus idem cognoscit, quod externus, & eadem ratione, quod attinet ad claritatem, obscuritatemve cognitionis, ut experientia monstrat. Datus est namque sensus internus, ut repeatat, & repetenter colligat, quicquid per sensus externos cognitum est, quos non potest non imitari, quod attinet ad modum idem obiectum cognoscendi, seu magis, seu minus perfecte. Ob id enim quod clarior, aut obscurior erudit externa sensatio, et quoque clarior, aut obscurior erudit interna illi correspondens, ut experimur. Igitur, cum externa sensatio, tum obiectum, cuius sensatio est, proprie, & perfecte, tum seipsum minus proprie, minusque perfecte notificet, ut *hypoth. 2.8.* statutum est; consequitur, ut species ab illa impressa sensu interno faciem ipsum per sensationem internam a se causatam, & eadem ratione praesert. Secundò; quia,

vel experientia ipsa, si bene animaduertamus, constare videtur, quoties imaginatur aliquid, simul cum re imaginata eiusdem nos rei sensationem externam quodammodo quidem, imperfectius tamen, seu magis subobscure tentilcere. Igitur interna sensatio id utrumque censenda est ferre secum virtute speciei, a qua fit oriunda a sensatione externa. Tertiò; quia negari nequit sensum internum clarius, perfectiusque obiectum externum, quam externam eius sensationem percipere alias negari non posset, ut negant aliqui, percipi per sensum internum externam sensationem, scilicet negari non potest percipi sensatum obiectum. Igitur externa sensatio non per peculiarem, & propriam speciem notificatur sensu interno velut proprium eius obiectum, sed per eamdem sensibilis externi illi quadammodo sensu infinuit, ut explicatum est. Si enim per speciem propriam, & peculiarem cognosceretur, & ut obiectum propriè dictum, tam clare cognosceretur, quam externum sensibile, imò, & clarius forsan, quia immediatus. Quartò; denique, quia species memorativa eadem ratione & representat obiectum antea cognitum, & eius præteritam cognitionem, a qua producita est, quodammodo infinuit, ut dicemus infra *hypoth. 3.2.* Ergo tantudem dicendum est de specie producta ab externa sensione.

Hypothesis 30.

De sensu interno perinde ferme, atque de ¹⁶⁰ exterris philosophandum videtur, quod attinet ad modum, quem habet percipiendi sensibilia communia.

Certum est per sensum internum ea obiecta cognosci, quæ sensibilia communia dicuntur, ut sunt magnitudo, figura, locus, &c. de quibus supra *hypoth. 2.* Certum est, etiam circa huiusmodi sensibilia magnam esse, atque mirabilem vim imaginationis, sive Phantasiae. Ea enim quodvis obiectum sub quavis quantitate, sub quavis figura, & in quavis loco potest concipere. Potest illud multis in locis collocare. Potest multifariam variare eius figuram, atque situm. Potest ex variis partibus variorum obiectorum, aut etiam eiusdem infinita spectra, sive Phantasmata componere, quæ configere, prout libuerit. Quod experientia cunctis perspectuum est. Dixerim Phantasiam nostram pectorum quendam naturam esse. Ut enim pector ex paucis coloribus, quos in tabella paratos habet infinita potest compingere, non solùm vera, sed fictitiosa etiam Phantasia nostra iis, quas accepit, speciebus præter obiecta vera, vnde dicta species manarunt, infinita alia figura potest sibi formare, variatis tantum, atque conficiens sensibilibus communibus verorum obiectorum; idque faciliter summa, & mira promptitudine. Quocirca D. August. in lib. de *vera*, & falsa religione cap. 10. ita scribit. *Phantasmata porro nihil sunt aliud, quam de specie corporis corporeo sensu attracta figura. Quæ memoria mandare, ut accepta sunt, vel pariri, vel multiplicare, vel contrahere, vel diffundere, vel ordinare, vel permutare, vel quolibet modo figurare cogitando facillimum est.*

Quo vero pacto cuncta haec a Phantasia fiant, ¹⁶¹ non est haec tenus a Philosophis exploratum, imò nec tacitum, quod ego sciam; cum tamen, & scitu dignum, & eximia ad Philosophiam intellectionis humanae conducens sit. Id igitur sine duce tanto examinare in praesenti. Faxit Deus,

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. II. 31

Deus, vt in re valde coniectionali veritatem attin-
gam, in cuius disquisitione pro exemplis maximè
vtar obiectis viis (tamet' de reliquis sensibili-
bus externis eadem ratio sit) tum, quia sensus in-
ternus circa obiecta viis potissimum soler Phan-
tasiari. Tum, quia ea inter omnia externa, notiora
sunt, & magis obvia, magisque etiam à nobis
in superioribus explicata.

¹⁶² Suppono primum, id, quod nemo negare potest, cum primū sensus internus alicuius obiecti sen-
sati asequitur notitiam, sub eisdem prorsus sensibili-
bus communibus illud percipere, ac per exter-
num sensum sensatum est; nam prima obiecti in-
terna sensatio à sensatione externa dicit originem;
hac autem nihil aliud notificat sensui interno,
quam illud, quod per ipsam perceptum est, vt ex-
perientia monstrat, alioqui nil certi possemus con-
cipere sensum externorum ministerio; sed passim
per eos falleremur. Semel autem concepto pro-
prio sensibili per sensum interiorem sub eisdem
communibus sensibilibus, sub quibus illud sensa-
tum est per exteriorem; bene potest iam deinceps
sensus interior iteratis sensibus variare, prout
sensiblerit, illius sensibilia communia, concipere
videlicet illud sub alia praesentia, quantitate, situ,
figurā &c. Puto tamen hoc præstare non posse,
nisi per speciem memoriam producā à suā
primariā, aut etiam à secundariis sensationibus;
non verò per speciem impressam ab exteriori sen-
satione, vt ex dendis apparebit.

¹⁶³ Suppono secundo, per speciem vii proprij
sensibili alterum sensibile proprium neutriquam
posse ab interno sensu cognosci, sicut nec potest
ab externo, vt ex communi statuimus hypoth. 18,
quia species vii cuiusque proprij sensibilis tan-
tum habet virtutem ad representandum illud vi-
cum sensibilibus communibus, quæ eiusdem pos-
sunt esse affectiones, vt ibi monstrauimus. Id;
quod pariter haber locum in singulis partibus ex-
tensionis eiusdem sensibilis proprij, vt potè à qui-
bus species diuisibiliter promanat, vt ibidem nota-
tum est.

¹⁶⁴ Ex his infero primum; partes sensibilis proprij, que
diuisibiliter percipiuntur per sensationem exter-
nam; diuisibiliter quoque percipi per internam, quales sunt partes extensionis transuersè proposi-
te; & que diuisibiliter capiuntur per sensum exter-
num, vt partes intensionis; pariter per inter-
num capi. Quia in his non possunt non sibi inui-
cim correspondere sensus internus, & externus; vt
et nonnullum. Quandoquidem ambo per spe-
cies eiusdem virtutis capiunt singula obiecta.

¹⁶⁵ Secundum infero. Quemadmodum species inter-
na cuiusvis sensibilis proprij indifferet natura
sua ad representandum illud sensui externo sub
hoc, aut sub aliquo sensibili communi iuxta dicta pro
sensu viis hypoth. 5. & 6. & pro alijs hypoth. 10.
12. 14. & 17. ita & potiori iure speciem internam
eiusdem similem indifferetiam habere compara-
tione sensus interni. In quo nullum est dubium.
Quomodo verò eiusmodi indifferetia determinar-
tur in sensu interno, tota præsentis hypothesis dif-
ficultas est.

¹⁶⁶ Existimo per partes interni sensiterij determina-
ri; quemadmodum per partes externi determina-
ri diximus locis citatis. Quod probo primum: quia
imaginatio, dum vixit species viis (vixit au-
tem eis, vt in plurimum) simul, & vno quasi
obtutu nequit plura, aut maiora obiecta appre-
hendere, quam ipse vius vno intuitu potest per-

cipere, vt experientia compertum est; atque ideo,
quoties plura obiecta, maioremq; extensionem fa-
tagimus imaginari, quam per vium vno hauftu
comprehendi possunt, non simul, sed successiue il-
la apprehendimus per quendam imaginationis
discursum ex vna ad aliam partem: Quo etiam pa-
eto per motum oculorum, aut capitis discursu
quodam visionis facto ea videmus successiue, que
simul oculi non possunt capere. Hæc autem ima-
ginationis proprietas, non aliunde videtur ortum
habere, nisi, quia magnitudo obiecti ex magnitu-
dine subiecti pensatur, in quā sensatio interna per-
agit: vt visione externe accidit. Atque ita,
quemadmodum organum vius tum percipit sumam,
quam potest obiecti magnitudinem ad eam distan-
tiam, in quā illud appetat; quando ipsis specie
exactè impletum est: si organum sensus interni,
quando totum adæquatè impletum sensatione inter-
iori, sumam, quam potest, magnitudinem ob-
iecti percipere videtur: vt autem amplius percipi-
at, oportet sensum iam habita aliquid amittere,
quo detur in organo locus ad nouam partem
sensationis obiecti noui, vt etiam accidit in viu.
Ita tamen, vt, quod in viu fit receptus nouis obie-
ctorum videndorum speciebus in eisdem partibus
organii per nouam harum applicationem factam
medio motu locali; in imaginatione fiat non re-
ceptis, sed excitatis in eisdem partibus organi, aut
nouis speciebus diuersorum sensibilium propri-
orum, quando talia sunt, que concipienda denuo
sunt, aut eisdem eiusdem sensibili proprij ad nouam
eiusdem sensationem sub nouo sensibili com-
muni, quando ipsum est concipiendum sub
maiori, vel sub alia extensione; (quas quidem spe-
cies organum ipsum abunde præhabet impressas,
& donec excitantur, sumpnas.) Fit autem eiusmo-
di illarum successiua excitatio, non beneficio mo-
tus localis; sed beneficio liberi arbitrij hominis, aut
alterius causa successiue aduenientis talium specie-
rum excitativa, iuxta inferius dicenda.

Secundum id ipsum confirmatur; quia si in inter-
no sensiterio (aliter, quam in externo) plura ob-
iecta, aut plures partes eiusdem distinctè possent in
eadem parte organi representari, non possit reddi
idonea ratio, cuo tot obiecti partes, & non plures
simul represententur. Neque enim id nasci potest
ex defectu specierum, vt patet: habemus enim in
promptu species, quibus statim pergit imaginatio
ad alia noua sensibilia capienda, seu propria, seu
solum communia; neque ex defectu potentia: hic
enim magnâ ex parte suppletur per animi impen-
sam attentionem; per quam efficitur sèpè, vt plus
facultas, quam ante, operari valeat. Constat autem
experimento, ex eo, quod nimirum attentione
imaginari contendamus non fieri, vt obiectum mai-
us appareat, quamvis apparcat melius, & clarius.
Igitur magnitudo obiecti iuxta magnitudinem or-
gani taxari videtur; que, quia attentione non au-
getur, neque obiectum augeri potest: augeretur
autem haud dubie per attentionem, si augmentum
eius per replicatas nouarum ipsis partium sensio-
nes in eadem parte organi efficeretur. Vnde etiam
fieret, vt eò maiora obiecta vnuquisque simul ca-
pere posset, quod perfectiorem haberet imaginatio-
nem, eò autem minor, quod imperfectiorem. Quò
rufus contingere posset, vt imaginatio alicuius si-
mul non possit capere, quidquid capere simul sensus
externus ob magnam eius hebetudinem, quo
malis fallacijs aperiretur ianua: Tum, quia vt ma-
gna est inter homines inæqualitas, quod attinet ad

perfectionem vivacitatemque imaginationis, magna etiam esset inaequalitas inter obiecta, quae singuli simul capere possent, quod non est consonum experientia, ut quicunque consuens alios circa ea, quae imaginari valent, deprehendere potest. Denique, iuxta hanc positionem melius componitur proportio, quam feruat imaginatio cum sensibus externis, quod attinet ad sensibilia communia: ita ut in ea dumtaxat quantitate possit imaginari obiectum simul, in qua potest simul capi a sensu exteriori, quia videlicet virtusque organa in tali proportione suapte natura disposita sunt.

Tertio experientia etiam quicunque deprehenderet si speciebus tactus, aut gustus aliquid imaginetur, ut potest, non posse le illud sub quantitate maiori simul per tales species imaginari, quam per ipsum tactum, aut gultum simul tentiri potest; quia quidem quantitas valde exigua est comparatione quantitatis, quam percipit visus. Igitur talis magnitudo per magnitudinem taxatur sensiterij interioris; qui eam seruat proportionem cum sensiterio exteriori, ut quando per speciem eius operatur, ei prorsus accommodetur, quod attinet ad sensibilia proprii obiecti communia, quae exacte replente integrum sensiterium. Alioquin, cur interior potentia vtens simul speciebus tactus, quibus potest tangere successivum obiectum vnius leucæ, aut replicans eandem speciem non tangit illud totum simul: quando quidem valeret vnius visus specie obiecta maiora simul amplecti?

169 Quarto, si quis imaginatione complectatur totum, quam potest cceli, vel montis extensionem veluti in regione sibi proprieam, attenteque supra se reflectat, experimento nosceret handi dubie, dexteram partem eius magnitudinis, quam contemplatur, ante dexterum frontis cornu obuerlari; atque ibi fieri sensationem internam eius; sinistram autem obiecti partem per partem sinistram frontis percipi. Tunc si attentius partem dexteram obiecti inspiciat, cum, quem adhibet, impenitorem contum in dexterâ parte frontis experietur. Igitur signum est obiecti imaginati extensionem eum extensione organi interni commensurari, quod in parte anteriori cerebri, hoc est in fronte sedem habet, ut hypoth. 25. statutum est.

170 Quinto. Qui obiectum aliquod extensum imaginatur, ita in aliquâ eius partâ potest imaginationem intendere, ut ea pra reliquo clarius, distinctiusque sibi appareat, ut experientia notum omnibus est; sed hoc non posset ita evenire, nisi ea obiecti pars per partem organi sentiretur distinctâ ab ijs, quibus sentiuntur reliqua, quae minus clare apprehenduntur; ergo extensio obiecti imaginati extensioni organi interni respôdet, nec qualibet pars extensionis per totum organum tentatur. Major est ipsa experientia, & consequentia est evidens. Probo minorem. Quia, quod aliqua pars obiecti sensibilis clarius appareat, quam reliqua, & quam ipsa apparebat prius, propter maiorem attentionem denud accedentem, maximè penderet à maiori spiritu animalium prouentu virtute conatus, qui ad attendendum adhibetur, attracto. Cum igitur huiusmodi spiritus non aliter inuenit potentiam, quam disponendo, & souendo eam organi partem, vbi sensatio celebratur (ob id enim hypoth. 7. docuimus clarius ab oculis cerni eam obiecti particulam, in quam collimat axis opticus; quia pars tunicae retinae, vbi eius particulæ visio fit, pluribus gaudet spiritibus. Conficitur, eam obiecti partem, que clarius per imaginationem concipitur, diuersæ organi parti, maiori spiritu-

tuum affluentia disposita, correspondere, ac correspondunt aliae, quae minus clare. Si enim omnes, aut toti organo, aut eidem eius parti correspondunt; omnes haud dubie, aut æquæ clare, aut æquæ obsecrè conciperentur; quia non plus spirituum ad sensationem vnius, quam ad sensationem reliquarum concureret.

Sexto. Experiencia constat non posse nos per 171 speciem vnius aliquid post tergum nostrum imaginari, nisi pariter ipsatum illud, quasi ante oculos ipsâ imaginatione ponamus. Quod sanè non ita eveniret, nisi representatio praesentia obiecti imaginati penderet maximè à positione, quam species habet in organo sensus interni. Igitur per illud eiusti modi species videtur ad sensibilia communia representanda determinari.

Septimo, sensus internus materialis est, & extensus, quemadmodum externi: ergo consentaneum ratione est, ut eundem cum illis seruat operandi, & sentiendi modum, quod attinet ad dignoscenda sensibilia communia: Ergo sicut horum sensatio externa per partes sensiterij externi determinatur; ita & interna determinari sensenda est. Et confirmari potest, quia non videatur verisimile, quod partes sensatiois internæ extensa per organum indiuisibiliter representent omnes, & singulas partes extensas obiecti, quando in reliquis sensibilibus materialibus contrarium evenit: si autem diuisibiliter dicuntur representare, habemus intentum: quia, ut sic quantitas extensionis obiecti nequibet non penes extensionem organi determinari. Deinde confirmatur; quia non est credibile internam apprehensionem formica æquæ esse extensam per sensiterium, ac apprehensionem ingentis montis. Præterea confirmatur virginem. Quoties vnam partem obiecti imaginati attentius, quam reliquas, atque adeo clarius concipiimus, non potest non apprehensione clarior illius partis esse distincta à magis obsecrâ reliqua: quia eadem apprehensione non videatur posse esse simul clara, & obsecra etiam respectu diuersorum obiectorum: sed non est credibile tales apprehensiones esse distinctas, solum quasi intensius, ita ut inhaerent ambae eidem subiecto: Ergo dicendum est esse distinctas extensiæ, atque ita inhaerentes distinctis partibus subiecti. Quo iterum habemus intentum.

Octavo denique probatur hypothesis nostra; 173 quia non appetit aliud per quod species sensibilis proprii possit respectu sensus interni determinari ad representandum communia præter partes organi eius: Ergo per has determinari dicenda est. Etenim à sensatione externâ imprimis non evadit determinata, ut constat: quandoquidem, quoduis sensibili proprium sub diuersissimis communibus potest, & solet concipi per sensum internum, quæ est conceptum per externum. Deinde per causam excitatiæ speciei, quæcumque sit ex recensendis infra n. 180. huiusmodi determinatio non potest fieri, quia excitatio specierum dumtaxat fit per quamdam sympathiam; cuius solum est determinare quoad exercitium causam, iam aliunde completam, determinatamque, quod speciem, ut patet ex dicendis ibidem. Aliud autem non videatur excogitabile præter organi partes, per quod determinatio prædicta effici possit.

Obiecti tamen potest primò contra hypothesis 174 nostram. Plures sunt partes extensionis obiecti sensati, tum per internum, tum per externum sensum distinctè conceperet, quanum species nihilominus in eadem parte interni sensiterij imprimi debet, etiam

si sensiones externæ, à quibus nascuntur, in distinctis partibus sensiterij externi resideant, eo quod per eandem lineam à sensiterio externo ad internum recta mittuntur. Ut patet in speciebus immisilis ad sensum internum ab omnibus, & singulis partibus sensiterij tactus, quæ à pede vlique ad cerebrum in eadem linea recta dispositæ sunt. Igitur nec omnes partes extensionis obiecti per sensum internum apprehensæ, nec omnes partes sensiterij, sensionisque exterioris diuersis correspondentibus sensiterij interioris, ut nostra hypothesis statuit. Respondeo primò species quas ad sensum internum mittunt sensationes externæ per spiritus animales, tanquam per proprium medium, non per lineas rectas protendi a principali agente, vlique ad cerebrum, ut protenditur lumen à luminoso, quia non est credibile semper patere aditum talibus lineis rectis per cavitates, quibus incedunt spiritus animales; sed ita propagari, ut è quoamque subiecto insint, operatus sint circumquaque, ut sunt calor, frigus, & alia huiusmodi qualitates. Quo posito, dum perueniunt ad sensiterium internum quacumque demum viâ eo vlique permeant, quoquo versu naturaliter diffundi possunt: sicut ita accommodari, ut singulis partibus specierum certa quadam partes correspondenti sensiterij interioris pro ratione partium exterioris, a quibus ille immisus sunt, ita ut qualibet pars sensiterij externi suam in sensiterio interno correspondentem habeat determinatam à natura ad recipiendam specie partem, quæ ex illâ mittitur. Quod si ita à natura est constitutum, ut est possibile, & satis verisimile propter haec tenus dicta. Respondeo secundò. Esto demus per eandem lineam species plurium obiectorum recta ad sensiterium internum mitti, dici adhuc posse in ipsius profunditate (quam citra dubium habet) esse diuersas partes destinatas pro obiectis, quæ in tali linea disponita in qualiter distant ab illo: Nec fieri cuiusque sensationem, donec accedit species ad partem sibi propriam, quamvis pertransferat per alias anteriores. Respondeo tandem, si quando fortasse in eamdem partem organi interni dictorum plurium obiectorum incident species, tunc quasi per accidentem discerni per sensum internum talia obiecta distincta; & loco dissita esse, penes maiorem scilicet, & minorem intentionem ipsarum specierum, habita etiam ratione qualitatis earum. Quo pacto agentes de auditu *hypoth. 10.* philosophati sumus de obiectis, quæ per eamdem lineam mittunt species ad eum organum.

175

Secundo obiecti potest. Quoties primaria sensatio obiecti totū sensiteriū internum non occupat iuxta nostrâ hypothesis in eâ solâ parte, in quâ residet, relinquit speciem memoratiâ, quæ ibidem dumtaxat subinde causabit eiusdem obiecti sensiones vltiores. Ergo nequibit tale obiectum maius, aut alterius figuræ, vel situs imaginari, quam per primariam sensitationem conceptum est. Consequens placere est contra experientiam: Ergo hypothesis, vnde sequitur, falsa. Respondeo, speciem memoratiam ex primaria internâ sensione, aut etiam ex alijs oriundam per totum sensiteriū extendi; ita ut qualibet pars sensitationis in omnibus, & singulis partibus sensiterij relinquit speciem sui; sicut qualibet pars luminosi in omnibus, & singulis partibus medijs producit lumen. Hoc enim, & valde possibile, & facile, & valde consentaneum, & congruum est natura Phantastæ, ut valeat per quamvis huiusmodi generis speciem innumeris posse modisphantasiari, uti phantasiari posse experimur. Itaque pro

recipiendis diuersis partibus specie impressæ à sensatione externâ diuersæ partes organi interni videntur esse determinatae proportione correspondentes; tum partibus sensiterij exterioris, tum partibus obiecti sensiterij, prout nuper dicebam: hoc enim fuit expediens, ne passim sensus internus decipatur in primarijs rerum apprehensionibus à sensibus externis oriundis, quæ suauia sunt ex se iuxta doctrinam tradendam *hypoth. 31.* de apprehensionibus sensus interni suauius, & non suauius. Partes vero specie memoratiæ diuersis partibus tum primaria sensatio, tum obiecti correspondentes in omnibus, & singulis partibus organi interni videntur subiectari ad finem dictum phantasiandi sine fine. Tamen, ut eviteat etiam fallacia memoriae circa sensibilia communia obiecti sensu externo percepti, recordatio suauia eius in solâ eâ parte organi causari possit per dictam memoratiuam speciem, in quâ primaria eiusdem obiecti apprehensio suauia virtute sensatio externa cauata fuit. Non item in reliquis, in quibus virtute talis speciei solum imaginationes Phantastæ, & non suauia formari possunt; Dum tamen sensus perfecte, & sine perturbatione operatur. Quod addo, quia quando perturbatus, aut per loranum, aut per amentiam operatur, nihil vetat, eum mille pati fallacias, formando in quibusque partibus sensiterij apprehensiones eo imperfecto modo suauias fictorum obiectorum, quæ nunquam per sensus externos percepta sunt. De quo vide dicenda *infra n. 193.*

Observandum tamen est, cum dicimus determinari speciem sensibilia proprij penes partem organi, cui inheret ad representandum obiectum sibi hoc potius, quam sub alio sensibili communi; non ita intelligendum est, ut per unamquamque organi partem una dumtaxat praesentia obiecti valeat representari. Nulla enim est pars organi proportionata obiecto per quam non possit illud representari in quoquo loco. Neque illus est obiecti locus, qui non possit per quamvis organi partem representari. Cum enim obiectum propositum ob oculos transuersè mouetur; ita possumus illud insequi visu mouendo oculos paulatim, ut semper per eamdem retinæ particulam in omnibus diuersisque locis, quos successuæ acquirit, videatur; si vero immotis oculis mouetur obiectum, aut è contra, immoto obiecto, mouantur oculi, fieri vltius poterit, ut talis obiecti species omnes partes retinæ successuæ percurrat, sicut per omnes in eodem loco videatur. Quod ergo intendimus, dum supradictam specierum determinationem per partes sensiterij faciendam adstruimus, est idcirco partes eiusdem obiecti, aut plura obiecta simul per sensum apprehensum sub tali distantiarum proportione apparere, quia partes sensiterij, in quibus apparent, similem distantiarum proportionem habent inter se; tota quippe obiectorum proportio apparet ex proportione partium organi ducit originem. Et quoniam magnitudo, figura, situs, & alia huiusmodi sensibilia communia in huiuscmodi proportione posita sunt; idcirco haec proprius quodammodo, quam præsentia nuda dici possum per partes sensiterij determinari. Tantundem ergo, quod de organo visu, de organo sensus interni dicendum putamus; hoc tamen discriminare, quid sensationum, sensibiliumque communium variatio in visu per nouas fit specierum productiones, vel in eadem parte organi, vel in diuersis: In sensu vero interno per nouas specierum iam præhabitarum excitaciones

tationes fieri potest, de factoque plerumque fit unde patet, quomodo per sensum internum concipiuntur cætera sensibilia communia, numerus, motus, quies, discrecio, continuitas, & consentanea ad ea, quæ de illis relatae ad vitum diximus *hypoth. 6.*

178 Ex quibus, quedam notata digna sequuntur. Primum est, quod quemadmodum per eandem partem sensiteri exterioris nequeunt plura obiecta distinctori, & in distinctis locis simul sentiri, sed singulae partes singulare loca sibi vendicant; ita pariter per eandem partem sensiterij interioris nequeunt plura simul obiecta in diversis locis apprehendi, sed quicquid per eam partem simul concipiatur, in eodem loco apparet necesse est. Vnde rursus consequitur sensum internum non posse plura, vt plura simul percipere, nisi per plures partes sensiterij, & consequenter per plures cognitiones percipiat illa. Nam ea, quæ per eamdem sensiterij partem in eodem loco veluti penetrata apparent, esto re ipsa plura sint, non vt plura, sed tanquam unum representantur: sicut est contraria, quod apprehenditur in pluribus locis, esto re ipsa sic unum, plura esse videatur. Quæ quidem experientia ipsa latius sunt etiam manifesta.

179 Secundum, quod sequitur est, eam phantasmatum, sive spectrorum varietatem, quæ imaginatio nostra configit, non aliter, quam per excitacionem specierum memoriarum in varijs partibus interni sensiterij fieri. Cum enim obiectum parvum, quod apprehendimus, sub ingenti postmodum magnitudine imaginamur, aliud non facimus, quam excitare speciem proprii sensibilis eius obiecti (quæ per totum sensiterium iam est extensa, vt constat ex dictis) vt in magnâ ipsius parte eiusdem obiecti sensationem progignat sive sub simili, sive sub diversâ figurâ: sic, cum per speciem exigui adamantis, aut auri montem integrum adamantium, aureumque imaginamur, nihil aliud praestamus, quam per speciem adamantis, aut auri excitacionem in tantâ, & tali organi parte sensationem procreare, quanta, & qualis suapte naturâ, tantam, talemque magnitudinem montis valet representare. Vnde hic nulla configitur identitas inter aurum, & montem terrenum, ad cuius instar imaginamur montem aureum; sed tantum configitur in ipso auro figura, & magnitudo montis, quam non habet reuera. Quod planius cernitur, quando montem aureum concipimus, cuius similem terrenum nunquam concepimus, quod magnitudinem, & figuram. Similiter, cum monstrum configimus ex capite leonis, corpore hominis, & pedibus aquile, vel aliud simile, quod præstamus, est excitare species eorum partialium obiectorum, vt in talibus organi partibus, atque adeo sub talibus presentijs obiecta sua representent, qualibus opus est, vt nobis appareat ea monstrosa compositio, & in ceteris pariter.

180 Porro excitationes specierum, quæ in memoria sensitiâ, donec excitentur, veluti consopita iacent, nullam causantes internam sensationem eorum, quas cauare possunt, vt confat, à multis, varijsque incitamentis valent oriri. Primum enim in nobis sive excitant virtute arbitrij voluntatis, quæ supra sensum internum dominium habet, atque adeo potest liberè mouere illum, vt tale, vel tale quidpiam imaginetur, aut apprehendat, quod per quamdam veluti generalem applicationem plerumque fit, quâ voluntas Phantasmam applicat, vt circa aliquam materiam confuso quodam modo prius conceptam distinctius, expressiusque ver-

tur. Vniuersaliter autem in quouis animali non raro excitationes proueniunt ministerio Angelorum, atque etiam Dæmonum, qui bene noscunt, quo paecto phantasia fit mouenda, vt cogitet, quicquid ipsi desiderant. Quandoque etiam influxus cauas vniuersalium species excitant procul dubio has, aut illas penes influxum dixeritatem, sive etiam alteratio temperamenti animalis, aut humorum commotio contentanea ad eorum naturam suscitant species, vnde melancholici tristia solent imaginari, leta sanguinei. Quando vero ex sensatione vnius obiecti alterius excitatur sensatio, qui modus excitandi est frequentissimus, maximè ad id conducit eorumdem obiectorum propinquitas localis: tunc eorum similitudo, aut quævis omnino analogia: insuper dissimilitudo, aut quævis oppositio: nec non quævis obiectorum connexion. Habet etiam vim magnam ordo, quæ species sunt comparatae, vt una per alteram eodem ordine exciterit. In quibus omnibus fundatur mira illa ars memoriarum localis. De qua suo loco nobis agendum est. Affectione etiam animalis multum valet ad excitandas species, vnde frequenter menti occurunt ea, quæ vehementius amamus, vel odio habemus, vel quouis affectu prosequimur. Quæ omnia non per influxum physicum; sed per sympathiam quamdam concurrunt ad specierum excitationes, vt communis Philosopherum opinio fert. Quæ sympathia in eo stat, quod species antea sopia defecuti concursus Dei ipsi non debiti, posito suo incitamento, vt circumstancia quamdam, iure iam talem concursum, vt sibi debitum connaturaliter exposcit, assequiturque, & operatur.

Hypothesis 31.

Sensus internus propriè neque discurrit, neque iudicatur. Habet tamen apprehensiones quasdam suauias, quæ pro iudicis ipsi sunt, ab alijsque apprehensionibus purè simplicibus, seu non suauis in modo tendendi discriminantur.

Priorem partem huius *hypoth.* tenet Tolet. lib. 3. de *Anim. cap. 3. q. 3.* Rub. tract. de *sens. intern. q. 5.* & omnes Recentiores communiter cum alijs ab ipsis relatis; contra nonnullos apud Rub. tribuentes sensu interno præterim hominis proprium iudicium, & discursum. Pro cuius explicatione in primis oportet notare iudicium interdum accipi impropriè, & late pro qualibet rei cognitione, quo paecto acceptum, vel extermis etiam sensibus potest attribui, iuxta illud Iob. 12. 11. *Nonne animis verba dijudicat, & fauces comedentis saporem?* Modo tamen propriè, & strictè sumimus illud pro cognitione, per quam perfectè de obiecto sententia fertur, affirmando videlicet, aut negando illud esse, aut non esse. Deinde discursus etiam late, & impropriè sumi potest pro quoq[ue] transiit, quo potentia cognoscitiva ex viâ cognitione transiit ad aliam, de quo non est dubium posse etiam sensibus conuenire. Quod eis negamus, est proprium & strictum discursum, per quem ex uno obiecto iudicato inducitur mens ad iudicandum aliud, ob connexionem deprehensam inter unum, & aliud.

Igitur, quod iudicium propriè, & strictè sumptum in sensu materiali sive hominis, sive bruti non reperiatur, inde venit probandum, quia iudicium intuituum, quale habent Angeli, & Beati in sensu reperiiri non potest: eo, quod hic iudicandi modus sublimior est, quam, vt potentia adeo imperfecta & possit aptari: sed, nec iudicium comparatiuum, qua-

le intellectus noster exerceat pro statu praesenti, potest sensus habere, quia sensus sua natura non est comparativus, vt docet S. Th. 1. 2. q. 12. art. 5. & q. 13. art. 2. & ex se patet. Tum, quia multa interueniunt in iudicio comparativo, quæ à sensu longe sunt aliena, vt confabat ex dictis Diff. 2. q. 4. Nullum igitur iudicium proprium potest in sensu interno inueniri.

183 Vnde probatur primo; Nec posse in illo inueniri proprium discursum: quia proprius discursus ex proprijs coalefecit iudicis. Secundo probatur; quia sensus internum non potest dignoscere connexio-
nen antecedentis cum consequente, in quâ potissimum discursus nititur, cum illam non dignoscatur externus, eo, quod internum nihil non sensatum per externum percipere valer, vt hypoth. 27. statutum est; igitur, neque potest proprii discurrere. Tertiò, quia, vt ex ibidem dictis colligitur, nullâ experientia probari potest discurrere sensum internum, sicut neque percipere illud aliquid insensatum. Igitur non est fundamentum ad attribuendum illi discursum.

184 Iam vero dari in sensu interiori duplex genus appre-
hensionis, alterius suauitatis, alterius secus; inde probatur: quia experientia confat, quodammodo ipsius appre-
hensiones non esse compotes permouere appetitum, sicut sunt aliae: quæ postiores de obiecto appre-
hensione veluti perfluante animal: priores non item. Si enim imaginem nos domo cadente opprimi, aut ex rapi præcipitari, aut à tauru in-
frenante corripi: dum nulla eiusmodi cœmentum su-
boritur suspicio, nihil in appetitu terroris exper-
mur: ergo talis appre-
hensione non valet appetitum mouere ad terrorem: cum tamen alia simili obiectorum phantasia vehementer deterreat. In brutis etiam sèpè numerò accidit, vt per appre-
hensionem obiecti, neque ad eius fugam, neque ad eius pro-
sequitionem permoueantur, donec ita appre-
hensione illud, vt veluti persuadeant sibi ita esse, sicut
concepitur, quod etiam experientia sèpè restatur. Et quidem, vt appetitus rationalis nisi in obiectum iudicatum efficaciter ferri nequit, vt fert opinio probabilior, & mihi vera; De quâ suo loco: ita appetitus sensitiuus haud dubie nequit efficaciter ferri, nisi in obiectum tali appre-
hensione conceptum, quæ pro iudicio ipsi sit ex suo peculiari modo tendendi in obiectum determinatiu, & suauissimo; cuiusmodi non sunt omnes sensus interni appre-
hensiones. Id, quod satis expresse docet S. Th. 1. 2. q. 9. art. 1. ad 2. dum ait appetitum sensitiuim imaginatio non moueri, nisi estimatio obiecti ac-
cedat; Aestimatio quippe ab ea appre-
hensione, quam non suauissum vocamus, nihilo differt. Eademque est doctrina Arist. lib. 2. de Anim. text. 154. aliorumque Philosophorum communiter. Ob id enim di-
fingunt omnes, vt vidimus hypoth. 24. in sensu interiori facultatem imaginatiuam, & aestimati-
tam relata ad dictas duas appre-
hensiones.

185 Observandum tamen est id, quod iam in su-
perioribus tetigi: Internam sensationem primariam, quæ a sensatione externâ media spe-
cie impressâ causatur, è genere suauitatum esse; hoc ipso, quod ab evidente experientia sensa-
tionis externe nascitur, nisi fortasse illa non for-
maliter; sed virtualiter dumtaxat suauitatem sit, qua-
tenus alterius suauitatis causativa est. Quemadmo-
dum prima intellectualis appre-
hensionis obiecti sensati à sensatione externâ oriunda virtualiter solum est suauitatis comparatione intellectus, quatenus cau-
sare valet iudicium de ipso obiecto sensato, deque-

eius etiam sensatione. Cæterarum vero sensuum internarum, quæ ab specie memoratiâ relicta in memoriâ nascuntur, aliae suauitatis sunt, aliae non suauitatis, vt constat; suauitatum autem illæ potissimum sunt, quibus animal recordatur præteriorum actuum, & obiectorum, quorum experimentaliter notitiam habuit in tempore præterito; quâ ratione animal per sensum internum notitiam de præteritis habere potest.

Quod addo, quia, vt est sententia communis 186 Philosopherum, præteritum formaliter vt præteritum sub sensum internum non potest cadere, sed tantum materialiter, quatenus sensus per speciem in memoriâ relicta sentire potest obiectum antea sensu externo perceptum, eiisque tum externâ, tum etiam internam sensationem, quæ iam non extant, quâsque de praesenti sensu non experitur; quod est quodammodo sentire illas, ipsarumque obiectum, vt præterita; estque sufficiens notitia, vt appetitus sensitiuus suo, quem habet, instinctu naturali perinde mouetur, ac si notitia præteriorum formaliter vt talium esset.

Hypothesis 32.

Per actum memoriarum sensitiuâ ab specie memo- 187 ratiâ in ipsa afferuata nascantem, tum obiectum sensu interno sensatum, tum ipsius interna sensatio ab animali cognoscuntur. Obiectum quidem proprie, & perfecte; sensatio vero minus perfecto, & quasi experimentaliter modo.

Dari memoriam sensitiuâ, tum in nobis, tum in plerisque brutorum certo certius est apud omnes. Ea autem est facultas interna animalis, qua afferuatas habet species ad iteratè cognoscendum obiecta prius ab ipso animali cognita, vt supra hypoth. 24. ex communi positum est. Vbi etiam statuimus pro munere isto, & pro reliquo, quæ in sensu interiori experimur, non plures potentias distinctas inter se realiter, sed vnicam adstruendam esse. Eiusmodi autem species, qua in memoriâ sensitiuâ afferuantur, ab ipsis internis sensationibus effectuè produci, impressâsque in memoriâ relinqui, concors Philosophorum sententia est. Nam, quemadmodum sensatio externa sensu interno speciem imprimit; vt ille percipiat obiectum, quod per sensationem ipsam à sensu externo perceptum est, iuxta doctrinam traditam supra hypoth. 26. Ita etiam sensatio interna, dum adest, sensu interno speciem imprimit quâ possit ipse, transactâ illâ, iterum idem obiectum postea percipere, quod per sensationem ipsam antea percepit.

His positis, prior pars hypothesis, quam, cum 188 alijs tenet in simili agens de memoriâ intellectuâ, & latè probat Ouid. contr. 5. de Anim. pun. 4. Probatur primo; quia dum recordamur obiecti antea imaginatione appre-
hensioni, planè experimur, & ipsius appre-
hensionis ante habita nos recordari; neque est, cur eiusmodi recordatio per duos actus, & non per vnicum solum dicatur fieri. Secundo, quia inhibitum est sensationem internam præteritam sub sensu interiore cadere; recordamur enim aperte nostrorum somiorum, aliarumque imaginationum in vigilâ antehabitarum, idque recordatione pertinente haud dubie non solum ad intellectum; sed etiam ad sensum internum, sine cuius conforto, & concurso intellectus non operatur, iuxta dicenda postea q. 3. sed imaginatio à nobis sine suo obiecto percipi nequit, vt etiam experientia demonstrat. Igitur per eundem memoriarum sensitiu-

tiuæ actum, & sensationem internam præteritam, & eius obiectum percipimus. Et confirmatur, quia impertinenter dicentur esse duo actus, vbi sufficit unus; per actum quippe memoria sensitiæ obiectum, & sensatio eius præterita non concipiuntur per modum plurium obiectorum propriorum, quo casu pluribus egerent conceptionibus, sed quodammodo per modum vnius, cum concipiatur obiectum, vt cognitum, & quasi modificatum per cognitionem præteritam, concepta hæc imperfecto quodam, & quasi experimentali modo, prout diximus. Itaque, sicut sensibile proprium, & communne non diuibus, sed eadem sensatione capiuntur, iuxta dicta *supra*, quia primum apprehendit modificatum per secundum; ita pariter obiectum memorabile, & eius præterita cognitione per eandem cognitionem memoriam dicenda sunt concipi: quia obiectum quasi modificatum per cognitionem concipiatur. Tertio probatur, quia sensatio externa, & eius obiectum per vicinam speciem, per vicinumque actum percipiuntur a sensu interno, vt *hypothesis*. 29. ex communi statutis: ergo tantumdem pariter dicendum est de sensatione interna, & eius obiecto comparatione actus memoria. Quarto, quia memoria actus in viuierum semper habet pro obiecto aliquid præteritum, vt sàpè docet Arist. lib. de memoria, & reminiscièt alibi, sed sàpè euenit, vt obiectum, cuius animal recordatur, dumtaxat sit præteritum, in quantum cognitum primariò, eo, quod cognitione eius primaria præterita iam est, non verò, quod suū esse physicū. Ergo primaria sensatio obiecti semper attingitur per actū memoria sensitiæ. Quinto denique quia cum species memoriam ab ipsa sensatione interna præterita proximè, remotèque ab obiecto eius nascatur, contentaneum rationi est, vt amborum proportionali modo sit semen, & virtus repræsentatiu. Ambo ergo repræsentabit actus memoria procreatus à tali specie.

189. Iam, quod sensatio præterita minus propriè, minùsque perfectè, seu clare, quam eius obiectum cognoscatur, experientia ipsa demonstrat bene animaduertenti. Deinde ratio persuadet. Primiò, quia si per actum memoria sensitiæ aequè clare perciperemus præteritam sensationem, ac eius obiectum, vt nemo negat, per talen actum nos recordari obiecti; ita neque esset, qui negaret nos recordari sensationis, sive illam sentire quod tamen negat Vazq. 1. p. disp. 208. n. 10. ratus nullum sensum suam sensationem sentire posse. In quo, loquendo abfoliè, circa dubium decipiatur; quia sensus suam circa dubium percipit sensationem, licet non adeo perfectè, & propriè, vt obiectum, iuxta superius dicta. Vnde secundo id ipsum probatur; nam, cum sensatio interna non solum obiectum notificet animali, sed etiam se ipsum illi insinuet, tametí minus perfecto, atque experimentali modo, vt *hypothesis*. 28. statutum est, consequitur per speciem, sensioneque memoriam vtrumque pariter animali notificari. Nam, vt experientia manifestat, quā claritate, & expressione concipiatur quidlibet per primariam apprehensionem, eadem, proportione seruat, concipi solet, per secundariam memoriam, que est actus memoria sensitiæ, de quo tractamus. Quo autem sensu verum sit memoriam sensitiæ præteriorum esse, sive, per actum eius cognosci præterita *hypothesis*. *preced. n. 186.* declarauimus. Nonnulla alia circa materiam huius *hypothesis*. tangenda sunt in *superiori* *inferius*. q. 3. *hypothesis*. 4. quæ magis illam illustrabunt.

Hypothesis 33.

Sensus internus dumtaxat fallitur, quatenus 190 concipi obiectum, quod re ipsa non est, sive id sit proprium, sive commune. Per cognitionem enim rei impossibilis, neutiquam decipi potest.

Supponit hypothesis, quod est certissimum, sensum internum sàpè falli circa vtrumque sensibile commune, & proprium, quatenus sàpè apprehendit, quod re ipsa non est, fallacia videlicet latè sumpta. Nam in sensu non potest esse stricta fallacia, seu strictus error, qui in iudicio propriè dicto consistit. Verum, quia in sensu interiori duplex est apprehensio, alia simplex omnino, alia fusiua, vt nuper dictum. Ideo duplex in illo fallacia dicenda est esse; altera, que minus: altera, quæ magis propriè & strictè fallacia sit, & de vtria que est ferme in *hypothesis*.

Cuius posterior pars probatur, quia sensus internus illud solum obiectum proprium valet percipere, cuius propriam habet speciem à sensibus externis acceptam, vt satis ex dictis hæc tenus liquet: sed non habet speciem propriam alicuius figuræ impossibilis à sensibus acceptam, vt patet: ergo nullum figuratum impossibile potest percipere, tanquam obiectum proprium. Deinde omnia obiecta communia, quæ per species, quas habet, propriorum sensibili, valet concipere tanquam affectiones eorum, possibilia sunt, & à Deo possunt produci, vt constat; igitur neque percipere potest obiectum commune impossibile. Hinc prior pars hypothesis manifestè deducitur, quia, si sensus internus nihil impossibile valet concipere, quicquid concipi, dum fallitur, possibile est: solumque falli potest circa existentiam eius.

Dices, sàpè bruta decipiuntur putantia vnam 192 rem esse alteram, vt, quando canis lapidem excipit ore patulo, putans eum esse frustum panis: ergo fingunt identitatem impossibilem diuersarum rerum. Respondeo, non fingere; quia in casu positio canis, aut eà sensione accidentium visibilium lapidis ob similitudinē, quam habent cù accidentibus visibilibus panis, mouetur ad appetendum panem, supplente instinctu naturali appetitus, quod deest de cognitione veri panis, qui appetitur: quo pacto dumtaxat interuenit quædam practica fallacia appetitus circa panem non existentem, sensus autem nulla fallacia erit. Aut certè canis ad appetendum ea ipsa accidentia visibilia, quæ sentit, vt sibi conuenientia mouetur, quatenus eadem numero potuissent esse accidentia panis; donec perceptis alijs accidentibus lapidis alienis à pane, sapore scilicet, & duritate, tanquam sibi disconuenientibus mutato appetitu refugit sub his accidentibus, quod sub alijs antea appetebat. Tantumdemque dicendum in similibus casibus; vnde patet in illis sensum brutorum nullam rerum distinctarum chimæricam identitatem confingere. Quod inde planè confirmatur; quia certum debet esse appetitum brutorum non ferri in aliquid chimæricum, dum sic delusus quidpiam profequitur, aut fugit; quia haud dubiè fertur in id, quod sibi est conueniens, aut verè, aut in apprehensione. Certum est autem ens chimæricum nullo ex his modis esse conueniens appetitui brutorum.

Porro inter fallacias sensus interni potissimum 193 recensenda sunt somnia, quæ nobis somno corruptis frequenter obueniunt. Est somnis status ille animalis, in quo omnes eius sensus externi naturaliter

aturaliter quiescant, ferianturque ab operationibus suis: eo quod vaporesscidentes in cerebrum, ciuisque frigiditate naturali, ibi densati ad instar nubis interpositæ spirituum animalium defluxum impediunt, quibus sensus externi orbati operari non valent; vt latè exponunt Arist. lib. de somno, & vigilia. Tielem. lib. 20. sua physica cap. 19, & alij tum Physici, tum Medici. Igitur ijdem vaporess, qui somnum causant, somniorum etiam causæ sunt: Dum enim cerebrum, vbi sensus internus residet, illis oppletur, magna spirituum animalium concitatio fit, & commotio, à quâ varia, inordinataeque sunt excitations specierum sensus interni: vnde rursus inordinata illarum imaginations, sive Phantasæ quas experimur, enaescuntur. Oportet tamen adnotare dictam spirituum agitationem quandoque adeo nimiam esse, vt proflus impediatur. sensatio interna: eo quod ingenti vaporum copiâ veluti suffocantur spiritus, penitusque præpeditur facultas sensus interni: quo casu nullum dormienti obuenit somnium: Interdum spirituum conturbatio moderatior est; quo fit, vt phantasmatum dormienti apparet, sed inordinata, & monstro. Nonnunquam denique vaporess leainter mouent spiritus, quo casu somnia eveniunt ordinatio, & magis placida. Explicit id pulchre Arist. lib. de somnis cap. 3. exemplo commotæ aquæ, aut ciuius alterius humidi, in quo res vii in speculo representari valet; si enim eius commotio nimia fit, nullum apparet simulacrum; si mediocris, simulacra quidem apparent, sed valde distorta, deformata; si denique parua, sive lenis, magis formata simulacra, magisque ordinata cernuntur. Plura de somniis apud Arist. lib. cit. & apud eius interpres, aliosque, qui de eis scripsero, videri possunt.

Hypothesis 34.

194 Attentio sensus interioris ad perfectionem sensationis externæ eiusdem obiecti multum confort.

Hoc experientiæ notum est: Clarius enim, expressiusque sensimus obiectum, quando vna cum sensu externo sedula sensus interni attentio ad illud percipiendum conspirat. Causa autem huius esse videtur, quod dum sensus internus attentius propendet in obiectum sensus externi, maiorem ad ipsum pro sensatione talis obiecti perficiendâ immittit spirituum animalium prouentum. Ea enim est sensus interni, externique confederatio, vt externus ad internum species, quas ab obiectis accipit, mittat. Internus vero officium hoc externo reperdat remittendo ad ipsum spiritus animalis è cerebro, vbi ipse præsidet, & vbi, tantum in propriâ officina, tales spiritus generantur, iuxta constantem Medicorum, Philosopherumque sententiam. Ob id, namque Galen. lib. 8. de usu part. capit. 3. & 4. & lib. 3. & 7. de placitis, alijque plerique cum illo radicem, & fontem omnis sensationis cerebrum esse, planè, constantèque asseuerant. Itaque sensus internus per attentionem ad obiectum externi promouere naturaliter videtur defluxum spirituum animalium ad talem sensum, vt in maiori copiâ ad illum descendant è cerebro, quam alia descenderent, eiusmodi attentione sublatâ; In quo suas quo-

Pharus Scient. Tom. I.

que partes facit sensus internus, quandoquidem, quo magis virtute spirituum perficitur sensatio externa, perfectior euadit & interna, ob magis perfectam speciem ab ipsâ ad internum sensum remisam.

Porro attentio sensus interni ab ipsius sensatione 195 internâ nihilo differt, nisi, quod sola ea sensatio interna, qua notabiliter est intensa, solet attentio nuncupari. Attentio autem sensus interni eatenus voluntatis arbitrio subest, quatenus voluntas imperio suo aut valet immediatè impellere potentiam, vel excitare speciem ad magis intensam sensationem, quam causarent alia tali imperio sublatâ; aut valet immediatè connocere spiritus animales, à quorum subinde maiore prouento euadat intensior sensatio. Id videtur certum, quo maior est attentio imaginationis, eò plures spiritus animales in cerebro congregari; nam ab illis haud dubiè nascitur alteratio cerebri, quam tunc sentimus. Quia tamen hæc etiam enaescitur ab attentione ad quam non concurrit voluntas, crediderim conuocationem spirituum ab attentione prouenire; atque adeo voluntatis dominium non circa illam, sed circa hanc immediatè versari.

Progressio ad resolutionem questionis.

Ex dictis in superioribus constat ad phantasiam (ita enim per antonomasiam deinceps appellabo semper sensum internum) dumtaxat peruenire species eorum obiectorum, quæ per externos sensus capiuntur: de quibusque singulatim in præmissis hypothesibus tractatum est, phantasiam autem ipsam per eiusmodi obiectorum species variè permixtas, seu potius varijs, innumerisque modis ad sensibilia communia representanda, atque varianda excitatas innumerata, diuersaque sibi compingere, imaginari speæ, seu phantasmatu sensibilia ea, quam habet mirâ virtute ad id præstandum iuxta doctrinam stabilitam hypoth. 30. vnde huiusmodi tantum obiectorum species, seu acceptorum per alios sensus, seu à se confectorum communicat intellectui phantasia. Nec enim aliorum obiectorum species potest illi communicare, praterquam eorum, quorum species ipsa accipit, quæque ipsa cognoscit, vt constat. Certum est autem apud omnes, & ex se satis notum phantasiam non alter, quam medijs suis actibus, seu sensationibus internis prædictas species intellectui communicare. Nam, quemadmodum sensatio externa imprimat phantasia speciem obiecti sensati, seu percepti per illam; ita sensatio interna, sive actus phantasia speciem obiecti sensati, percepti, seu imaginati per illam imprimat intellectui. De quo nullum est dubium inter Philosophos.

Ceterum, quia dictus actus phantasie (quem 198 perperam Recentiores phantasma appellant, vt monstrabo quæst. 3.) corporeus, & materialis est, vt potest actus potentia corporeæ, & materialis, species autem intellectui spirituali imprese non possunt non esse entitatiæ spirituales, & abstractæ à materiâ; idcirco censuit Arist. potentiam quamdam spiritualem in nobis necessariam esse, quæ per actus phantasie adiuta, sive

D actus

actus ipsos adiuuans species supradictas imprimere intellectui nostro. Et hanc potentiam appellavit intellectum agentem. Potentiam vero intellectuam discriminis ergo dixit intellectum possibilem, sive passibilem. Ita ille lib. 3. de *Anim.* cap. 5. quem omnes interpres sequuntur. Eundem intellectum agentem sapere adseruit S. Th. præterim 1. p. q. 54. & q. 54. art. 4. & q. 79. art. 3. & de *verit.* q. 10. art. 6. Tum Scot. in 1. dist. 3. q. 8. & cum illis omnes Theologi præter Durandum relatum *suprà* q. 1. n. 9. qui, ut negauerat species impetratas intelligibiles, vehementer impugnat intellectum agentem. Quem sequitur, licet consequentiā impari Petr. Hurt. *dist. 5. de Anim. sec. 1.* Admittens namque species intelligibiles, eas docet produci à Deo supplete vicem obiecti, cuius solius est munus proprium cauare speciem sui. Præter hos vero, reliqui insuper Philosophi antiqui, & Recentiores sententiam Arist. amplectuntur: iuxta quam, ut certum supponendum est, intellectum agentem esse potentiam anima intrinsecam spiritualem prorsus, & incorpoream: ob idque à corpore separabilem simul cum anima. In quo conueniunt omnes Peripatetici contra quodam prius Philosophos variè de intellectu agente philosophantes, ut viderè est apud Conimb. lib. 3. de *Anim.* cap. 5. q. 2. apud Rub. *Tract. de intellect. agen.* q. 4. & apud Soar. lib. 4. de *Anim.* cap. 8.

198 Porro dari in nobis eiusmodi intellectum agentem, ratione iam infinita probatur. Quia nimirum actus Phantasie, ut pote materialis, & inferioris nota, non valet per se cauare species spirituales, quales necessariò esse debent, qua in intellectu spirituali subiectandas sunt; atque ita oportet assignare facultatem aliam præstantiorem spiritualiè, ut ponitur esse intellectus agens, qua simul cum acta Phantasie dictas species elaborare valeat. Recurrere enim ad Deum pro concursu speciali, quando potest assignari causa secunda talis concursus, ut in præsentis, minus philosophicum est: si quidem Deus non per se immediate, sed per causas secundas solet supplerre proportionem, completere virtutem, qua deest in aliquibus causis respectu aliquorum effectuum, ut viderè est in habitibus infusis ad actus supernaturales simul cum potentis nostris cauandis in speciebus impressis, & alijs huiusmodi. Præterquam quod negari non potest, esse possibilem intellectum agentem, de quo tractamus posito autem, quod si possibilis, ut affirmamus dari de facto, nullum fortasse virginitas argumentum posset occurtere, quam auctoritas unius omnis penè Philosophorum illum adstruentum: ipsum igitur dari de facto fatendum est. Nec refer proprium obiecti munus esse producere speciem, quæ cognoscatur. Nam licet id universaliter effet verum, de quo alijs, inde tamen contra statutam doctrinam non bene pro se arguit Hurt. iuxta eam enim iam concurrunt obiectum medio acti Phantasie ad productionem speciei intelligibilis, licet non sit eius causa totalis ob eam, quam habet in proportionem cum specie spirituali, quam exposcit potentia, à qua obiectum noscendum est.

199 Iam vero, num intellectus agens, & possibilis sint duas potentias distinctæ, vel una, & eadem, sub controversia est. Effe duas viderur docere S. Th. 1. p. q. 79. art. 7. id que reuerat docent Caiet. & Bann. *q. 3.* cum alijs Thomistis. Tolet. lib. 3.

de *Anim.* q. 14. Conimb. cap. 5. q. 1. Rub. *tract.* de *intell. agent.* q. 4. n. 70. & apud eos alijs. Opposita tamen sententia communis est inter Recentiores: Eam defendit Soar. lib. 4. de *Anim.* cap. 8. n. 13. & tom. 1. in 3. p. dist. 30. sec. 2. fine. tenetique Oued. cont. 5. de *Anim.* punt. 1. & alijs, probabilèque censent Tolet. Conimb. & alijs. Itaque iure videretur asserendum intellectum agentem, & possibilem non duas distinctas realiter, sed unicam potentiam anima esse diversis fungentem numeribus, ut *suprà hypoth.* 24. diximus de sensu interiori. Primo, quia diversitas operationum non arguit diuersitatem in causis, ut patet in ipso intellectu possibili, diuersos actus elicente. Secundò, quia non sunt multiplicanda entitatis absque necessitate: hic autem nulla videretur esse necessitas multiplicandi duas potentias. Tertiò, quia in statu separationis anima prorsus cessat operatio intellectus agentis, cum ibi non adsit phantasia, à qua sumat species: ergo ne demus entitatem prorsus frustraneam pro eo statu, tenemur dicere intellectum agentem à possibili non distingui: sed productionem speciei intelligibilis, & productionem intellectus, ab eadē reali potentia nasci, qua in duas ea nomina diversa fortientes per solam nostram rationem dividitur relatae ad dictas duas operationes. Inconveniens autem non est, ut eadem causa aliquo genere operationis frustretur pro aliquo statu: dummodo alia illi operationes superfluit, ut in ipsa anima compertum est. Hæc dicta *ex hypothesi*, quod potentia realiter distinguitur ab anima: si namque ab ea non distinguntur, ut probabilius nos opinamur, indubitatum est intellectum agentem, & possibilem realiter inter se non distingui.

Causa vero, quod distinguuntur, censetur dicendum cum Soar. *suprà* n. 1. & alijs contra Ferrar. Rub. 8. lib. 3. de *Anim.* q. 9. & alios quosdam Thomistis intellectum possibilem longè perfectiorem esse intellectu agente. Quoniam ex una parte non est purè passibilis, sive patiens, qua causa effet imperfectionis. *Agens enim in omni natura præstabilis est patiente;* ut ait Arist. lib. 3. de *Anim.* cap. 5. Ex aliâ vero parte intellectio, quam agit intellectus possibilis adiutus specie, quam sufficit ab intellectu agente, longè perfectior operatio est, quam operatio ipsius agentis, ut constat. Igitur intellectus possibilis, sive passibilis longè perfectior est intellectu agente, absolute loquendo. Tamen ab eo supereret præcisè in quantum ab eodem patiens speciem. Quod tantum voluit S. Th. in 2. dist. 20. q. 2. art. 2. & q. 10. de *verit.* art. 8. Vbi sententia nostræ videretur refragari.

Quomodo autem species expressa, sive actus 261 Phantasie vulgo Phantasma dictum, simul cum intellectu agente concutiat ad causandam speciem impressam spiritualem, quam intelligibilem vocant, etiam sub lite est. Nam, quidam censent solum concurrere materialiter, præbendo scilicet materiam, & quasi exemplar quoddam intellectui agenti, ut ipse solus dictam speciem efficiat. Ita cum quibusdam Thomistis docet Soar. lib. 4. de *Anim.* cap. 2. n. 12. longè tamen communior, & probabilior sententia est concurrere effectuè, prout censent S. Th. 3. p. q. 9. art. 4. ad. 2. & clarius q. 10. de *verit.* art. 6. ad 7. Scot. in 1. dist. 3. q. 8. & plures alijs, quos referunt, & sequuntur Rub. *tract. de intellect. agent.* q. 3. & alijs Recentiores communiter. Probatur

Probatur autem primò; quia species impressa, sive actus phantasie quoddam semen obiecti est ab ipso obiecto oriundum, vt eius nomine concurrat ad productionem speciei intelligibilis: proprium autem feminis est concurrere effectu ad factum, pro quo causando à natura institutum est. Secundò; quia ex duabus formalitatibus, que in specie intelligibili concipi possunt; altera representationis virtualis obiecti; altera accidentis spiritualis, optimè prima attribuitur actu phantasie: Secunda autem intellectui agenti. Sed intellectus agens effectu concurrit ad eam entitatem, vel eo potissimum titulo, quod spiritualis est: ergo, & actus phantasie concurret etiam effectu, eo, quod est representationis virtualis obiecti. Et confirmatur hæc ratio. Nam, si actus Phantasie ob suam materialitatem non esset improportionatus ad producendum se solo speciem spiritualem, nequam ad productionem eiusmodi speciei adderemus intellectum agentem; Sed eam ipsi actu phantasie vnicè attribueremus; vt ei attribuimus effectuonem speciei materialis, quam in memoria sensitiva affluandam relinquit. Igitur eā improportione sublatā, per consortium intellectus agentis, non est, cur actu prædicto concursus effectuus negetur. Tertiò, quia nisi effectuus concurrat, nullus ei videtur superesse idoneus modus concurrendi. Neque enim concurrit, vt materia physica speciei intellectuialis, quoniam enim concurrens, intellectus producere speciem intelligibilem attendendo ad actu Phantasie, vt ad exemplar: indéquè veluti transumendo similitudinem, per quam intellectus possibilis possit cognoscere. Dicere autem, quod indicat Soar. prædictu actu phantasie per Symphatiā naturali determinate intellectum agentem, vt hanc potius, quam aliam speciem intellectualem producat; incongruum esse videtur, & parum ad rem: quia determinatio per sympathiam supponit virtutem adæquatam in causa determinanda: & tantum mouet ad exercitium, aut etiam ad specie actus; quis autem credit intellectum agentem per se solum habere virtutem ad representandum mediatè quodlibet obiectum sensibile, quin sit aliquid ex parte ipsius obiecti, cui talis representatione tanquam causa possit attribui, contra receptum illud Augustini proloquium. *Ex obiecto, & potentia paritur notitia!*

²⁰² Ex istimo autem cum communi actu Phantasie non vt causam principalem partiale, vt censuit Scot. Sed, vt instrumentum intellectus agentis concurre ad producendam speciem intelligibilem. Quoniam causa, quia ex viā parte per se solam nihil in effectum præstare potest absque alterius concurru; ex aliâ vero parte altera causa, cuius ope eget, atque etiam effectu ipso imperfectior est: iure non causa principalis partialis, seu causa instrumentalis dicenda venit. Tali est autem actus Phantasie comparatione intellectus agentis, & speciei intelligibilis ab utroque cauenda. In quo dumtaxat potest esse controvergia de nomine.

²⁰³ Neque audiendi sunt Caiet. 1. p. q. 79. art. 3. & q. 85. art. 1. & alij relati à Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 28. q. 9. sec. 2. dum munus quoddam tribuunt intellectui agenti illuminandi actu phantasie, sive, vt ipsi vocant phantasma; illudque abstrahendi à materia, & à conditionibus individuantibus obie-

Phasias Scient. Tom. I.

cti sensibilis distinctum à munere supra statu o producendi simul cum ipso actu phantasie speciem intelligibilem; quod solum citra dubium haber, vt docent reliqui DD. Fonseca *suprà*. Comimb. lib. 3. de *Anim. cap. 5. q. 2.* Rub. træt. de intel. ag. q. 2. & alij. Non, inquit, audiendi sunt Auctores: quia sine idoneo fundamento & absque illa necessitate aliud intellectui agenti munus attribuunt, præter munus producendi simul cum actu phantasie speciem intelligibilem. Quia ipsa productione, quodammodo dici potest illuminare phantasmata, hoc est obiecta phantasie, non actus, & illa abstrahere à materia, quatenus per dictam speciem à se productam in intellectu possibili proximè intelligibilia ea facit spirituali intellectione, spiritualizato, vt sic dicam, & à materia abstracto, seu separato nomine iporum phantasmatum, quod est dicta species. Quod tantum confidunt sunt voluisse Arist. lib. 3. de *Anim. cap. 5. & S. Th. ibidem leit. 10. & 1. p. q. 83. art. 1. ad 4. alijsque in locis*, dum eiusmodi solent vti loquendi modis.

Quoniam autem species intelligibilis eo fine datur intellectui possibili, vt cum eo ad intellectuonem concurrat, ex dictis obiter est definiendum, quo pacto ab illâ præstetur concursus iste. Quæ quidem quæstio omnibus speciebus impressis, quibus potentia quælibet cognoscitiva ad cognoscendum adiuvantur, communis est, quia de omnibus, quod ad rem attinet, eadem est omnino ratio. Thienem. Albert. & Caiet. apud Soar. lib. 3. de *Anim. cap. 4.* Henric. quolib. 4. q. 7. Tolet. lib. 2. de *Anim. cap. 5. q. 2.* & lib. 3. cap. 7. q. 22. Aguil. agens de specie visus lib. 1. optic. proposit. 70. & Franc. Alf. disp. 7. de *Anim. sec. 2.* exstant speciem impressam non effectu; sed per modum conditionis dumtaxat concurre ad cognitionem. Ego vero sententia opposita, tanquam longè communiori, & probabiliori subscrivo cum Soar. *suprà*, & lib. 2. de *Attrib. cap. 12.* Fonseca lib. 1. *Metaph. cap. 2. q. 3. sec. 6.* Comimb. lib. 2. de *Anim. cap. 6. q. 2. art. 3.* Rub. lib. 2. de *Anim. cap. 6. q. 2.* Molin. 1. p. q. 12. art. 1. disp. 2. Vazq. disp. 48. cap. 4. Petr. Hurt. disp. 12. de *Anim. sec. 4.* Arriag. disp. 4. sec. 3. Ouid. contr. 13. punc. 4. & apud eos alijs pluribus. Moueor primò auctoritate D. August. & D. Thom. qui haud dubie stant pro sententiâ istâ. D. August. quidem, dum ait lib. 9. de *Trinit. cap. vlt.* *Liquid tenendum rem, quam cognoscimus, generare in nobis notitiam sui: quod ab utraque notitia paratur.* scilicet ab obiecto, & potentia, & lib. 11. cap. 12. *Ex re visibili fit visio; non tamen ex sola, nisi ad sit visus. Ex vidente enim, & visibili fit visio.* Nimurum mediâ specie impressâ. D. Thom. autem, cum dicit 1. p. q. 56. art. 1. *Sicut enim calor est principium formale calefactionis in igne: ita species rei visi est principium formale visionis in oculo.* Secundò moueor, quia non capio, quo pacto species impressa per modum conditionis possit determinare potentiam ad producendam cognitionem: cum neque sit applicatio physica, obiecti reddens illud physice præfens potentia, vt constat; neque applicatio intentionalis reddens intentionaliter præfens: quia non est representatione expressa, & actualis obiecti, vt omnes fatentur, & aliud genus applicationis non est. Neque sit dispositio ex parte passi ad cognitionem recipiendam requisita, vt etiam est notum. Neque ea cum potentia videatur cognitione habere, seu sympathiam, vt ad illius

D 2 præsentiam

presentiam potentia illico moueatur; ad id enim muneris satis, superque esset obiectum praesens praesentia physica comparatione sensus externi, & obiecti externa sensatio comparatione sensus interni, & interna comparatione intellectus. Aliud autem conditionis genus prater hac tria non est admittendum de facto, ut *suo loco* ostendam. Tertiò, quia species quoddam semen obiecti est, medio quo concipitur cognitio, sive notitia, qua ob id conceptus appellatur, saltem in intellectu. Semen autem non ut conditio, sed, ut efficiens causat prolem. Quartò, quia cum cognitio sit actus vitalis, & expressio obiecti, non incongrue impræsentiarum duplex eius causa assignatur, cui duplex hoc prædicatum possit correspondere. Esto alias diueritas predicatorum effectus non arguat diueritatem causarum. Quintò, quia actus Phantasia effectu concurrit cum intellectu agente ad speciem intelligibilem, ut n. 201. ex communis statutum est: ergo pariter species impressa dicenda est ad cognitionem concurrere. Accidit, quod species intellectus, & sensus interni, quæ in memoria asseruntur, alio quopiam excitamento agent, tanquam conditione, ut possint ad cognitionem determinare: ergo ipsa non sunt conditiones, sed causæ, alias daretur conditio conditionis, quod videretur absurdum. Mittit alia leuiora, quæ apud præcitos Autores videri possunt.

Opponunt tamen Recentiores. Sicut agens physicum nequit operari circa subiectum, quia hoc præcedat ipsi applicatum physicæ; ita agens intentionale, quale est potentia cognoscitiva nequit operari circa obiectum, quin hoc præcedat ipsi applicatum intentionaliter, ut in potentia appetitiva carnere licet, quia nisi in obiectum per cognitionem ipsi propositum, & applicatum ferri non potest; sed nihil est, quo in vniuersum intentionaliter applicetur obiectum potentia cognoscitiva præter speciem impressam: ergo hæc applicatio quædam intentionalis est obiecti, & consequenter conditio respectu actus cognitionis tendentis in illud; qualis eadem de causa censemur communiter cognitioni respectu actus voluntatis appetitivæ. Respondeo, causam intentionalem debere quidem præcedere applicatam, ut intentionaliter causet, ut videre est in obiectis, quæ solum verè intentionaliter causant, quando mediæ cognitione sui, aut amore aliquid causant. Quo casu iam applicata præcedunt per ipsam cognitionem, aut etiam amorem. Ceterum potentia cognoscitiva, etiæ sunt potentia intentionales in quantum sunt potentia cognoscendi, & volendi, qui sunt actus intentionales, quo iure materialiter, & lato quodam modo causæ intentionales dici possunt; non tamen sunt causæ intentionales strictè, & formaliter in quantum sunt potentia suorum actuum causatiæ; sed causæ physicae. Vnde ex munere causæ præcisè tantum petunt applicationem physicam, quam iam per se, aut per vniōnem physicam habent ad subiectum, in quo suos actus produnt. Quod si potentia appetitiva propositione egit obiecti facta per cognitionem, ut circa illud versetur per actum voluntionis: eo certè titulo causæ intentionalis non egit; sed ex peculiari natura potentia appetitiva, quæ tanquam causa, nisi lumen cognitionis præcedat, in suum obiectum ferri non potest. Ex quo patet speciem impressam nullo iure debere esse applicationem intentionalem obiecti (qualis certè esse non potest, cum non sit representatio eius expressa, ut constat ex dictis) & consequenter nec conditionem ad actum co-

gnitionis. Relinquitur ergo, ut sit causa effectiva respectu eius. Vtrum autem dicenda sit instrumentum potentia cognoscitiva, aut obiecti, vel potius causa principis partialis, quæstio est de nomine, & parui momenti. Censeo dicendam causam instrumentalem iuxta definitionem instrumenti n. 202. insinuatam, & suo loco ex professo tradendam.

Habemus itaque ex totâ hæc quæstione per sensus externos, & interna sensibilium dumtaxat obiectorum, atque spectrorum, sive phantasmatum proprias species intellectui nostro communicari. Quæ quidem species præter huiuscmodi sensibilia obiecta, quæ propriæ, & perfectè representant, insuper imperfecto quodam, & quasi experimentali modo representant intellectui sensationes tum externas, tum internas, à quibus illæ sive immediatè nascuntur, sive mediæ, iuxta doctrinam statutam *hypoth.* 29. Eorum namque omnium suo proportionali modo semina quædam sunt. Quod & experientia innescit, & ex dicendis in sequentibus magis conspicuum fiet. Et sicut, licet species, quibus iuuantur ad cognoscendum sensus internus diuersæ naturæ sint ab speciebus, quibus iuuantur externi, iuxta doctrinam statutam *hypoth.* 26. eorumdem nihilominus obiectorum species propriæ utræque sunt; idemque ipsum omnino utriusque sensui representant suæ naturæ. Ita pariter, licet species, quæ per phantasmam iuuant intellectu agente, communicantur intellectui possibili, diuersæ naturæ sint ab speciebus ipsius phantasiae, cum illæ sint spirituales; istæ corporeæ: eorumdem nihilominus obiectorum sunt propriæ species, idemque profus representant intellectui, & phantasiae. Omnes quippe huiusmodi species femina quædam propria sunt obiectorum sensibilium, à quibus primò suam trahunt originem, quæ licet quoad alia naturam mutant, ut se potentius diuersis, quas adiuuant ad cognoscendum, accommodare, & aptare possint; virtutem tamen semper retinent eadem omnino obiecta, à quibus proficiuntur, representandi. Quomodo autem intellectus nostrarum videnti hinc species sensibilium obiectorum proprijs, quas a phantasia mutuantur, cetera obiecta intellata valeat cognoscere, ex dicendis *diff.* 2. q. 3. notum fiet. Porro species sensuum externorum eiusdem ferme naturæ esse cum sensibilibus proprijs, quæ representant, etiæ à sensibilibus communibus, quæ etiam representantur, natura different: species verò sensus interni, & intellectus valde natura dissidere ab ipsi obiectis tum proprijs, tum communibus, quorum sunt propriæ species, atque etiam ab alijs, quæ per illas ab intellectu cognosci possunt, ex dictis in totâ hæc q. satis, superque compertum est.

Ex quibus tandem ad extremum colligitur contra quodam Recentiores, quos suppremo nomine referunt Rub. lib. 3. de *Anim.* cap. 5. q. 5. n. 154. nequitiam habere vim intellectum nostrum ad producendas in se species proprias rerum spiritualium determinatum speciebus rerum corporalium, medijs quibus per discursum, aut aliter peruenit ad illarum notitiam: quia, si ita esset, proprios conceptus formaremus spiritualium rerum, neque illas semper conciperemus ad instar corporalium contra compertam experientiam. Tum quia nullum est fundamentum ad talem virtutem nostrum intellectui adscribendam, quin potius spectatâ in reliquis eius natura pro hoc statu apercere videtur ei repugnare.

QVÆSTIO III.

QVÆSTIO III.

Quoniamque intellectus humanus ad intelligendum pro hoc, statu indigeat conuersione ad Phantasmata.

208 **P**ro exacta intelligentia, atque resolutione quæstionis nonnullas oportet hypotheses ad rem pertinentes præmittere.

Hypothesis 1.

209 Nomen *Phantasma* per merum abusum, & corruptelam accipitur à Recentioribus pro actu, sive specie expressa *Phantasmæ*; cum tamen non talem actum, aut speciem, sed eius obiectum significet tum à suā ipsa origine, tum apud Aristotelem, & alios quoque Autores probatos, tum Græcos, tum Latinos.

Phantasma quippe, propriè loquendo visum illud obiectum, spectrum, aut simulacrum sensibile est, quod phantasma medijs specibus sensibilium obiectorum, quas habet, passim solet imaginari, ac sèpè sèpè configere sibi, seu compingere apprehendendo obiectum sensibile, quod non existit re verâ, sicut est apprehensum. Vnde graci omnes Dictionarij *Phantasma* visum, ostendunt, & spectrum interpretari solent. In quâ dumtaxat significatione ab antiquis est usurpatum, vt confit ex August. lib. 2. solilog. cap. 20. vbi ita habet. *Sed illud saitem impetrerem, antequam terminum istius voluminis statuas, ut quid interficit inter veram figuram, que intelligentia continetur, & eam, quam sibi fingit cogitatio, que graci sive *Phantasma*, sive *Phantasma* dicitur, breuiter exponas.* Et in lib. de verâ, & falsâ Relig. cap. 10. sic scribit. *Phantasma porro nihil sunt aliud, quam de specie corporis corporeo sensu extorta figura.* Quâ memoria mandare, vt accepta sunt, vel partiri, vel multiplicare, vel contrahere, vel diffundere, vel ordinare, vel perturbare, vel quolibet modo figurare cogitando, facillimum est. Vbi egregiè declarat miram vim nostræ imaginationis ad compingenda spectra sensibilia, sive phantasmata, vt iam superius annotauimus q. 2. hypoth. 30. insuper in codem lib. cap. 34. loquens August. de obiectis, quæ menti nostræ obuersantur, dum Romam, amicum, solem, aut quævis alia abfentia imaginamur, ait. *Numquid foris sunt ista, que *Phantasma* dici solent?* Et infra cap. 49. Eiusmodi phantasmata simulacula vocantur. Hinc visum, aut ostentum externum, quod oculis externis obiectum, phantasma vocari consuevit. Vnde, cum Christus Dominus ambulans supra mare, apparuit discipulis, ipsi delin- dicebant. *Phantasma* est. Matth. 14.

210 Iam vero, quod Arist. in hac èdäm significatio- ne *Phantasma* semper usurpauerit, & non in ea, quam eius recentes affectus confinxerunt, ex ipsis verbis, & contextibus facile erit demonstrare. Et primum lib. 3. de Anim. alias 2. text. 155. *Phantasma, & visum* pro codem usurpat. Ita enim habet iuxta versionem PP. Comimb. *Si igitur imaginatio, id est Phantasma, sit id, quo visum, Phantasmaque aliquod in nobis dicimus fieri.* Et paulo infra. *Clavis etiam oculis visa videntur, atque apparent.* Ex quibus constat phantasma obiectum quoddam esse, non actum imaginationis, sive phantasmæ. Deinde lib. 3. de Anim. Text. 30. comparans sensum, & *Pharus Scient. Tom. I.*

intellectum, & eorum obiecta dicit. *Intellectus autem ex anima phantasmata, ut sensibilia sunt: sive, ut vertuntur Conimb.* *Anima autem dianoitica ipsa phantasmata perinde, atque sensibilia, sensu ipsi obiectantur.* Nam sicut sensibilia se habent ad sensum, ita phantasmata ad intellectum, ut ibi exponit S. Th. phantasmata ergo non actus; sed obiecta sunt tum intellectus, tum phantasmæ. Ideo habet text.

39. his verbis: *Sed cum speculeretur, necesse simul phantasma aliquod speculari.* *Phantasma enim sicut sensibilia sunt, præterquam quod sunt sine materia.* Et lib. de memo. & remin. cap. 1. *phantasma, & speculamentum* pro eodem accipit, & lib. de somnijs cap. 1. ait. *In somnijs præter phantasma, alia aliquando intelligimus:* Sapèque in isto libello simulacra illa, quæ somniantibus apparent, *Phantasmata* vocat. Vnde cap. vlt. sub finem reddens causam, cur pueri, & qui post cibum dormitant, non somniant, concludit. *Convenienter ipsis nullum appetat phantasma.* *Phantasma usurpat* S. Th. commentans Philosophum ad ista loca. Tum 1. p. 9. 34. art. 7. alisque in locis suorum operum. Ex quibus aperte confat, Philosophum, vbiunque incidit in hoc vocabulum, illud non pro actu, aut specie expressa, sed pro obiecto phantasmæ usurpare, qualiter & usurpari debet hanc dubie. Et nos semper deinceps, reiecto vulgari abusu, usurpamus.

Hypothesis 2.

Dari in nobis memoriam intellectuam, omnino certum, & exploratum est. Eam autem ab intellectu non distingui realiter æqualem fermè certitudinem habet.

Vocabulum memoriam intellectuam eam nostræ mentis facultatem, in quâ, tanquam in quadam thesauro species intelligibiles alteruantur, quibus iteratè intelligimus ea, quæ lemnus intellectimus, per quamdam (vt aiunt) præteriorum recordationem. Dari igitur in nobis hanc facultatem concors Philosophorum, & Theologorum, imò, & Patrum sententia est. Vnde opinio Auticensis eam negantib. lib. 6. Natural. p. 5. cap. 6. error in Philosophiâ censenda est. Adstruunt quippe memoriam intellectuam Arist. lib. de Memor. & Remin. cap. 2. & lib. 2. de Anim. cap. 5. & ibi omnes eius Interpretes, atque discipuli. Cic. Tuscul. 1. Magist. in 2. distin. 3. & ibi omnes expofitores. S. Th. lib. 2. contra Genit. cap. 74. & 1. p. 9. 79. art. 6. Vbi alij Theologi. Scot. cum suis in 4. dist. 45. S. August. lib. 10. Confes. cap. 8. & lib. 10. de Trinit. cap. 11. & cæteri omnes. Ipsa experientia imprimis illam demonstrat. Constat enim nos passim recordari præteriorum intellectuionum, atque obiectorum etiam earum. Tum ea, quæ semel concepimus, facile pro arbitrio nostro mente repetimus, iteratisque intellectuionibus intelligimus. Igitur eorum omnium species in mente reservatas tenemus: non enim illa sine speciebus intelligere possumus, vt constat. Neque est, vnde corum species denudò accipiamus. Recurrere enim ad intelligentiam extrinsecam, vt recurrebat Auticensis, ridiculum est. Deinde omnes admittunt memoriam sensitivam, in quâ pro sequentibus sensationibus seruantur species, iuxta dicta supra qu. 2. hypoth. 24. & 32. Ergo potiore iure memoria intellectuam admittenda

D 3

mittenda est; quandoquidem ex vnâ parte perfectior est pars anime intellectiva, quam sensitiva: ex alia vero non minus monstrat experientia nos intelligibilium obiectorum, quam sensibilium, recordari. Præterea anima nostra, dum separatur a corpore, secum fert species intelligibiles, quas ministerio sensuum, siue discursus acquisiuit, iuxta communem Theologorum, Philosophorumque consensum, vi medijs illis in statu separationis eorum, qua in corpore intellexit, recordari posse: ergo etiam, dum in corpore degit, facultatem habet talium specierum retentricem, qua memoria est intellectiva.

212. Ex eo vero, quod eiusmodi memoratiæ species sint causa naturales, non bene infertur contra id, quod docet experientia, vt inferebat Autuena, debere illas intellectiones omnes, quas aliquando possunt, semper, iugiterque causare. Nam eagent, vt conditione ad operandum necessariâ, excitatio quadam, quâ veluti a somno sufficiunt, vt prodeant in operationem simul cum intellectu. Et quoniam eiusmodi excitatio nec semper adest, nec semper est eiusdem rationis, ideo nec omnes species semper, nec quilibet simul cum qualibet suam causat intellectum, sed modò hæc, modò alia pro varietate incitamenti. Quænam autem, & qualia sint incitamenti huiusmodi ex dictis q. 2. hypoth. 30. n. 180. colligitur. Imprimis enim, quacumque excitant memoriam sensitivam, de quibus ibi, & intellectuum pariter excitant saltem ad concipiendum idem obiectum iuxta dicenda in seq. Deinde liberum arbitrium non solum mediâ phantasiam, sed immediate potest mouere intellectum ad tale genus operationis, vnde multæ pullulent excitationes specierum. Deus etiam immediate excitat hæc species nostræ memoriarum, præsertim dum eleuat illas ad supernaturales intellectiones &c. De quo vide Molin. 1. p. q. 58. art. 2. disp. 2.

213. Nam, quod memoria intellectiva realiter ab intellectu distincta non sit, vñanimiter docent Doctores cum S. Th. 1. p. q. 79. art. 7. contra Ricard. in 2. disp. 14. q. 2. Id, quod indubitate est ex suppositione, quod potentia realiter non distinguuntur ab anima, vt ego probabiliter iudico, sed, eti distinguantur, videtur certum, quia ad eamdem potentiam quæ speciebus iuuntur ad operandum, pertinet eas afferuare. Difficile enim intelligitur, quomodo una potentia iuuiatur possit per speciem receptam in altera. Tum, esto id sit possibile, superflue, & incongrue adstrueretur potentia solum pro conferuacione specierum, quibus potentia alia operatura esset. Adde species, quæ afferuantur productæ ab intellectu agente, & actu phantasiam, non alibi, quæ in intellectu possibili, vbi primò producuntur, manifestè afferuantur; quia de subiecto in subiectum transire non possunt, vt confat. Quæ autem afferuantur productæ ab ipsa intellectione, ibidem etiam citra dubium afferuari dicendas esse: quia ibidem etiam, dubio procul, & non in potentia distincta producuntur primò. Quæ autem de memoria, intellectu, & voluntate, vt de tribus animæ potentij dici solent, sufficienter verificantur, eti memoria, & intellectus realiter non distinguuntur; sufficit enim distinctione formalis, diuerlaque eiusdem entis denominatio desumpta a diuersis eius numeribus. Porro memoriam intellectuam perfectam, esse in ratione memoriarum, imo longè perfectiore, quam sensitivam, abs iure in dubium vertitur ab aliqui-

bus, vt constabit ex dicendis hypoth. 4. De quo videri possunt Rub. lib. 3. de Anim. cap 5. q. 5. Petr. Hurt. disp. 5. de Anim. sec. 8. Franc. Alfon. disp. 12. de Anim. sec. 7. & alij.

Rogabis: a quânam causâ consequentur effecti-²¹⁴ uæ species referuate in memoria. Respondeo, a Deo supplete vices intellectuum transiunt, a quibus illæ primò efficiuntur, vt euenit alijs plerisque effectibus, qui non dependent in conseruari à causis secundis, a quibus primò producuntur.

Hypothesis 3.

Duplex ad rem præsentem distinguenda est in-²¹⁵ tellecchio. Alia primaria; alia secundaria. Et utræque aut obiecti per sensum interiorem sensati, aut obiecti per solum intellectum concepti. Rursus secundaria intellectio alia memoratiæ est, alia vero, non item.

Et enim, cùm primùm intellectus noster incidit in obiectum aliquod, siue illud sit ex sensatis perphantasiæ (qua omnia nuncupamus Phantasmata) siue ex non sensatis, qua solo intellectu capiuntur, quia, vel nullomodo sunt sensibilia, vel de facto nullo sensu adhuc interiore sentiuntur: tunc talis intellectio iure optimo primaria dicitur. Cùm vero intellectus idem obiectum, seu sensatum, seu non sensatum, quod tempore antecedente, ianque præterito concepit, iterum concepit; haec intellectio secundaria vocatur. Quæ quidem memoratiæ, & actus proprii memoriarum erit, si ab specie memoriarum relicta in ipsa memoriarum ex intellectione præterita, procreetur; non memoratiæ autem, si ex alio principio nascatur. Hisce quippe duobus modis iteratè nos intelligere, quod antea intelleximus, manifestum est.

Hypothesis 4.

Per actum memoriarum intellectuæ ab specie me-²¹⁶ moriarum in ipsa afferuata proximè oriundū, tū obiectum antea intellectum, tum ipsius præterita intellectio necessario concipitur. Obiectum quidem propriæ, & perfectæ: intellectio vero minus proprio, & quasi experimentali modo.

Hypothesis hæc eisdem fermè argumentis probanda venit, quibus in simili de actu memoriarum sensitivæ idem ipsum probavimus q. 2. hypoth. 32. Etenim prior illius pars, quam cum alijs tradit, & defendit Quied. cont. 5. de Anim. p. 4. Imprimis plane supponitur ab Arist. in lib. de Memor. & exprimitur a S. Th. ibidem loc. 2. lit. F. dum ait. Semper enim, cùm anima agit per memoriam, vt primò dictum est, simul sentit, quod hoc prius vidit, aut audierit, aut didicit. Deinde probatur primò ab experientia: manifestè enim experimunt nos non solum obiecti; sed eius etiam intellectuonis præterita recordari. Id autem fieri per vnicam, & eamdem intellectuonem proximè oriundam ab specie memoriarum ex dictis in simili hypoth. illa 32. citata satis superque notum est. Secundo, quia, vt ibidem statuimus; per eundem actum memoriarum sensitivæ concipiatur obiectum, & eius sensatio præterita: ergo tantumdem censendum est de actu memoriarum intellectuæ, de quo modò tractamus. Tertiò, quia actus memoriarum iuxta Arist. & S. Th. loco

loco cit. &c iuxta omnes, aliquid præteritum habet pro obiecto, tamen sæpem numerò non est re ipsa obiectum, sed eius cognitio dumtaxat. Quartus de-

nique, quia cum species intelligibilis memoratiua ab intellectione præterita procreetur, vt iam in confessio est apud omnes, consentaneum rationi est, vt non solum obiecta, sed ipsius etiam intellectus sit virtus representativa. Vtrumque ergo representabit intellectus memoratiua producta immediate à tali specie.

²¹⁷ Nam verò secunda pars hypothesis, tum experientia est confirmata. Tum inde maxime probatur, quia cum intellectus quævis non solum obiectum notificet, sed se etiam ipsam intellectum insinuet, licet minus perfecto, & experimental modo, iuxta doctrinam vniuersalem *suprà q. 2. hypoth. 2. 8.* statutam consequens est, vt per speciem, cognitio némque prædictam memoratiua, vtrumque pariter intellectus notificetur. Nam, vt experientia demonstrat, quæ claritate, & expressione conceptus quilibet per primariam intellectuonem, eadem proportione seruata, concepti solet per secundariam memoratiua. Accedit primum, quod non ita exploratum est per supradictam intellectuonem memoratiua attingi intellectuonem præteritam, quam est exploratum attingi eius obiectum, iuxta dicta *in illa hypoth. 3. 2. citata*: ergo signum est intellectuonem præteritam minus expressè, & perfectè concepti à nobis, quæm obiectum per memoriam aetatum. Accedit secundum, quod per actum sensitivam memoriam sensatio præterita imperfectè apprehenditur, vt *ibidem* ostendimus: ergo per actum, de quo agimus, memoria intellectuæ pariter censenda est apprehendi intellectus præterita.

Ceterum contra statutam doctrinam sic potest obici. Sæpe recordamus, atque recolimus obiecta anteà præcognita immemores præteritarum ipsorum cognitionum. Vt euemit, cum alios docemus, quæ didicimus; cum longam aliquam ratiocinationem iteratò reteximus, cum psalmum integrum, aut aliud quidpiam memorie mandatum ordinatè repetimus, &c. Igitur per intellectuonem memoratiua ab ipsius memoratiua cauata, non semper conceptus intellectus præterita, à qua talis species relicta est, concepto nihilominus eius obiecto, & consequenter ipsa species non est virtus representativa indiuism, tum obiecta, tum præteritæ intellectus, vt posuimus.

²¹⁸ Pro exacta solutione argumenti, luculentiori que data hypothesis explicacione, noto primò, non semper eos, quos formamus, discursus, easque, quas iteramus, cognitiones circa obiecta alias prius tempore cognitæ, nasci ab speciebus memoratiis; sed sæpe nasci ab aliis principiis, iuxta dicta *hypothesis preced.* Quibus in casibus nihil mirum, quod iteratò conceptiam obiecta prius tempore cognitæ, immemores proflus cognitionum, quibus illa præ nouimus. Catus tamen isti nihil præstant contra doctrinam nostram, vt patet.

Noto secundò, per species intelligibilis memoratiuas, dum excitantur, solummodo produci immediatè apprehensiones quædam simplices representantes indiuism, tum obiecta præcognita, tum ipsorum intellectus præteritas modo explicato, quorum virtualiter tantum sunt suauissimæ, quatenus eorum iudicia in intellectu causare possunt, ad eum modum, quo apprehensiones, quibus primò conceptus intellectus obiecta per exteros sensus sensata simul cum eorum sensationibus, virtualiter sunt suauissimæ, quatenus causare valent in ipso intellectu iu-

dicia, tum de obiectis sensatis, tum de eorumdem sensationibus. Igitur, quemadmodum per istas apprehensiones primarias obiectorum sensatorum sæpe determinatur intellectus ad iudicandum obiecta, non iudicatis externis eorum sensationibus, vt experientia monstrat: quantumvis apprehensiones ipsæ non sola obiecta, sed etiam eorum sensationes indiuism proponant, vt ex dictis *q. 2. hypoth. 2. 9.* constat. Ita pariter per apprehensiones memoratiuas, quorumvis obiectorum sæpe determinatur intellectus ad iudicandum obiecta, non iudicatis eorum cognitionibus: Tametsi apprehensiones ipsæ non sola obiecta, sed etiam ipsorum cognitiones representent, atque proponant. Et hinc quidem nascitur, vt recordationes iudicatu, cuius potissimum habetur ratio, sæpe recordemur obiectorum antea præcognitorum, non memores recordatione simili cognitionum præteritarum.

Cut autem apprehensionis simplex virtualiter suauissimæ representans, proponentque indiuism obiectum, & cognitionem eius determinat intellectum ad iudicandum obiectum, non iudicata cognitione, varia cause possunt existere. Prima, quia eiusmodi apprehensionis, cum longè imperfectius ex sua natura, longè obscurius iubinde representent cognitionem, quam eius obiectum, iuxta superius dicta, sæpe potest contingere, vt illa non valeat determinare intellectum ad iudicium cognitionis, etiæ valeat determinare ad iudicium obiecti. Requiritur enim in apprehensione virtualiter suauissimæ certa perfectio, certaque claritas comparatione rei apprehensionis, vt valeat ad eius iudicium determinare. Secunda, quia licet apprehensionis de obiecto, & cognitione ad virtutem iudicium determinare valeat fieri poterit, vt ad id egerat imperio voluntatis, quod non adeò est expressa, & euidentis, vt sine illo possit mouere saltem ad iudicium de cognitione, quam semper obscurius, quam obiectum proponit, vt dictum est. Quibus in casibus penes arbitrium hominis erit iudicare obiectum, cognitione non iudicata. Tertia, quia species in memoria relicta ex nimia repetitione euidentem obiecti, quandam conficiunt intentionem clarissimè representatiuam talis obiecti, & confusissimè omnium cognitionum præteritarum eius, à quibus illæ in memoria relicta sunt, quod omnes partes talis intentionis euidentem obiecti sunt representativa: Cum tamen non omnes eamdem cognitionem, sed singulæ singulas, à quibus traxerunt originem, representare valeant: quo sit, vt apprehensionis à tali intentione promans proptissime determinet ad iudicium de obiecto apprehenso, nullo expectato voluntatis imperio, ad iudicium verò de cognitionibus non item. Tum per se ipsam adeò sit expressa de obiecto, & confusa, obscuraque de cognitionibus, vt sæpe videatur eam habenti se solum obiectum, non verò cognitionem eius concepire. Ex quibus patet, quid ad argumentum factum n. 2. 18. & ad experientias in eo propositas dicendum sit.

Quæ, cum ita sint, colligo primò, per actum memoriae iudicatum orundum mediata ab specie memoratiua bene posse hominem recordari obiecti anteà cogniti, quin recordetur cognitionis, & vice versa, tamen per actum memoriae apprehensionis nascentem à tali specie immediatè vtrumque necessariò concepti debet modo explicato. Quod quidem, & ipsi experientia planè consentit.

Secundò colligo, per actum memoriae etiam intellectuæ præcise in quantum huiusmodi, neutrum, quam

quam attingi præteritum formaliter in quantum præteritum, sed tantum materialiter, quia nequit cognosci præteritum ut tale formaliter, nisi compando illud ad præsens, respectu cuius est præteritum, & consequenter cognoscendo etiam præsens, ut præsens sed per actum memoriam etiam intellectuam præcise in quantum est actus memoria, non cognoscitur præsens, ut præsens. Igitur neque præteritum formaliter ut præteritum. Itaque, dum aliquis præteriti recordor, cum simul aliunde, quam ab specie memoriam, notitiam habeam temporis præteriti, in quo exsto, facta comparatione inter tempus illud, cuius recordor, & præsens, quod aliunde noto, notitiam compingo præteriti formaliter ut præteriti; quæ subinde notitia quodammodo, mixta ex memoriam, & non memoriam.

224 Tertiò colligo discrimen inter memoriam sensituum, & intellectuam. In intellectuam enim, tam apprehensio obiecti simul, & cognitionis eius præterita virtualiter solum suauia, cum iudicium, aut de solo obiecto, aut de sola cognitione, aut de utroque, ut actus eius proprij dantur. In sensituum vero solum videtur dari apprehensio suauia formaliter obiecti simul, & cognitionis. Nec hoc refragatur experientia propositis n. 218. Si quando enim nos videmus solum obiecti recordari, tunc id non evenit; quia ne per memoriam quidem sensituum recordemur cognitionis; sed quia huius sensituum recordatio, eto luauia in suo modo, adeo leuis est, ob aliquam causam ex recentis n. 221. ut ea per intellectum non aduertatur, cuius dumtaxat aduentia, & persuasio ingesta per iudicium momenti in nobis est. Nisi quis velit, quod magis se experientias dictis conformet, perinde de memoria sensituum, ac de intellectu philosophari. Dici enim non sine probabilitate potest, contentanea ad doctrinam insinuatam in simili q. 2. hypoth. 31. etiam in memoria sensituum apprehensionem obiecti simul, & præterita cognitionis eius nascitentem proxime ab specie memoriam virtualiter solum esse suauia, quatenus aliam suauiam cauare potest: hanc autem ob aliquam ex causis commemoratis dicto n. 221. interdum posse aut solum obiecti, aut solum cognitionis, aut utriusque formaliter suauiam esse.

225 Quartò colligo, nos per nullum actum memoria posse persuaderi de obiecto, cuius præterita cognitione formaliter suauia non fuit: quia per memoriam solum possumus persuaderi de iis, de quibus ante persuasi fuimus. Vnde, quando præterita cognitione fuit tantum simplex apprehensio formaliter non suauia, ut evenit cum obiecta non existentia, aut etiam non possibilia imaginatur, apprehendimusque ut existentia, & possibilia: tunc solum possumus per actum memoriae persuaderi nos illa obiecta apprehendisse, quia de existentia talis apprehensionis etiam ante persuasi fuimus experimentaliter notitia.

226 Quintò colligo. Nos per memoriam non solum actum præteriorum cuiusdem potentiae memoriam, sed actum etiam aliorum, qui sub experientiam cadunt, recordari. Recordamur enim non solum nos interior sensisse, & intellexisse; sed etiam nos vidisse, audisse, appetuisse, amasse, &c. Cum hoc tamen discrimine, quod, ut suauie recordemur actus præteriti, eiusdem potentiae memoriam non opus est, quod de eo ante persuasi fuerimus per aliam reflexam suasionem præter illam, quam ipfmet per seipsum experimentaliter exhibuit (alias

aut series reflexorum actuum esset porrighenda in infinitum, aut ultimus actus seriei nequeret sub recordationem suauinam cadere, quorum utrumque absurdum est. Ut tamen suauie recordemur actum aliarum potentiarum, necesse est, quod potentia memoriam, sive sensitua, sive intellectua prius per actum proprium ab eis distinctum persuasa fuerit de illis: Nullus quippe experimentalis actus aliarum potentiarum, præterquam sensus interni, & intellectus est per se ipsum sive suauus formaliter, et per se ipsum formaliter sit experimental modo sensibilis, quo fundamentum præterit, ut de illo per proprium actum sensus internus, & intellectus, qui solum sunt potentiae capaces suasionis, persuadeantur: sensus quidem internus per apprehensionem suauiam, intellectus autem per iudicium. Quæ omnia ex dictis q. 2. præterit hypoth. 2. 29. & 31. lati sunt nota, maioremque ex dicendis lucem accipient.

Hypothesis 5.

Duplex præterea est memoria operatio; nempe recordatio (qua mutuato vocabulo ab ipsa facultate, memoria solet appellari) & reminiscencia.

De quibus latè differunt Arist. in lib. de memor. & Reminisce. Est autem recordatio, sive memoria actus ille, seu apprehensius, seu iudicatius oriundus proxime, vel remotè ab specie memoriam. Quo, vel obiecti prius cogniti, vel præterita cognitionis eius, vel utriusque recordarum, iuxta doctrinam precedentis hypoth. Reminiscentia vero dicitur ille motus, sive progressio, sive discursus, quo tendit anima ad memorandum, seu ad recognoscendum obiectum, cuius aut erat obliterata, aut actus non recordabatur. Nam, quemadmodum intellectus, quæ talis, primario incidit in cognitionem aliquorum obiectorum, ex quibus factò discursu per illationem cognoscit alia: ita memoria, quæ talis primario incidit in aliquorum obiectorum recordationem, ex quâ per quoddam genus discursus peruenit ad recordationem aliorum. Discurrit autem memoria, seu transit ex recordatione viuis obiecti, ad recordationem alterius, non, quod deprehendat primum cum secundo connexum esse; nam istud genus discursus in rerum connexione fundatum est intellectus, ut abunde trademus infra disp. 2. q. 5. sed, quod recordatio primi excitat specimen memoriam secundum in ipsa memoria assertuatum, & eo usque consopitam, ut prodeat in actum sibi proprium, quæ est cognitione memoriam talis obiecti. Ex quo patet, quod sicut in discursu intellectuali illud obiectum est medium ad cognoscendum aliud, quod deprehenditur ab intellectu connexum cum illo, iuxta dicenda q. citata. Ita in discursu memoriali, illud obiectum est medium ad memorandum aliud, cuius memoria, seu recordatio vim habet ad excitandam speciem memoriam illius. Vnde, quot modis species memoriam obiectorum per recordationem aliorum excitari possunt, totidem potest à memoria exerceri eiusmodi memoriam discursus, sive reminiscencia.

Porro, ut recordatio viuis obiecti excite specimen alterius, valde confert imprimis ordo, quo illa memoria mandata sunt. Ob id, quo ordine aliqua didicimus, eodem, & non alio ea repetere, sive recitare valemus, ut experientia monstrat. Confert etiam ordo diuerorum temporum, in quibus obiecta primaria cognitione cognouimus. Confert ipsorum

iporum obiectorum similitudo, & quævis omnino analogia; confert eorum contrarietas, & oppositio quævis, necnon connexio, coniunctio, & cuiusvis omnino generis necessitudo, seu affinitas. Confert denique maximè omnium ordo locorum, vbi obiecta colloquata concepimus. In quo potissimum fundatur ars illa mirabilis memoriae localis, de qua trago *infra suo loco*.

²²⁹ Quoniam autem reminiscientia quoddam genus discursus est, prout explicimus; memoria vero est recordatio rei ante præcognitæ; ideo ait Arist. *li. cit. cap. 1.* qui tardioris ingenij sunt ad discurrendum, & inueniendum; eos vt plurimum ad memorandum aptiores esse; ad reminiscendum vero minus esse aptos. Quia tamen est contra, qui ad inueniendum, & discurrendum sunt promptiores, iij sine ad reminiscendum magis idonei; ad memorandum vero minus. Diuersas quippe dispositiones, seu complexiones naturales exigunt ex se in animali operationes istæ; minirum memoria, seu recordatio prædominium siccitatis; reminiscientia vero prædominium humiditatis expoicit. Addit Arist. *cap. vlt.* memoriam pene in omnibus animalibus reperi: reminiscientiam vero, quod quædam syllogizatio est, in solis hominibus. Quod certè de reminiscientia strictiori proueniente a consilio, à deliberatæ ordinatione mediiorum in finem memorandi est intelligentum. Cæteroquin dari etiam in brutis suam velut cœlum reminiscientiam, quæ ex vnius obiecti recordatione, mediæ speciem convenerit, excitatione transeunt ad recordationem aliorum, neque negat Arist. neque negari potest. Videatur S.Thom. *ibi*.

Hypothesis 6.

²³⁰ Intellectum nostrum, dum speculatur, non posse non speculariphantasmat, siue converti ad illa, & abusu, prout vulgo solet, & propriè, prout debet, iuxta Arist. capi potest.

Celebre quippe illud pronuntiatum exhibitum ab Arist. *lib. 3. de Anim. tex. 39.* & alias saepe ab eodem commemoratum. *Necesse est intelligentem simul phantasmam aliquod speculari*, bifarium usurpari potest. Primo, vt sensus sit intellectum nostrum, dum quidpiam etiam insensibile speculatur, seu intelligit, non posse non simul speculari, siue concipere aliquod spectrum, seu Phantasma sensibile; atque ita converti ad illud, iuxta vulgatam etiam receptionem Philosophorum phrasim. Secundo, vt sensus sit intellectum nostrum ob connexionem in operando, quam habet cum phantasia, nihil speculari posse, quin illa simul versetur circa obiectum proprium sensibile, quod, vel sit idem cum obiecto intellectus, quando intellectus etiam circa sensibile versatur, vel aliquam similitudinem, aut connexionem habeat cum obiecto intellectus, quando hic speculatur insensibilia. Ex quibus duobus sensibus, primus, me iudice, proprius verborum est, & intentus ab Arist. Secundus improprius, abusu, & ab illius mente alienus. Nam, vt constabit ex dicendum in præfenti; tum maximè *disp. 2. q. 3.* mens Aristotelis est, intellectum nostrum pro hoc statu cuncta ex necessitate intelligere in phantasmatis sensibilibus, vt in quibusdam substitutis; atque adeo, dum quidpiam intelligit, non posse non illum verlari circa aliquod phantasma sensibile. Quo iure in eodem lib. *3. de Anim. tex. 32.* ita concludit. *Forma igitur intellectuum in phantasmatis intelligitur*. Nihilominus secundus sensus in-

ter Philosophos Recentiores receptissimus est. Apud quos subinde idem est querere, an sit necesse intelligentem speculari phantasma, siue intellectum nostrum se ad phantasma conuertere, ac querere: an sit necesse, vt operante nostro intellectu, cum ipso simul operetur nostra phantasia. Igitur in vitro sensu est quæstio præsens resoluenda.

Progressio ad resolutionem quæstionis.

Circa quam in primo, & proprio sensu usurpatam nil controuerteret videatur esse apud Auctores. Omnes namque videntur iam confiteri, siue supponere, tanquam certum, ipsaque experientia conspicuum, intellectum nostrum pro hoc statu cuncta concipere ad instar rerum corporearum, ac sensibilium: atque ita, dum quidpiam non sensatum intelligit, non posse non illum aliquod spectrum, seu phantasma sensibile aliquomodo simul tangere. Circa quæstionem vero sumptam in altero sensu abuso, & improprio, ex duobus nuper commemoratis, certum est etiam apud omnes, atque ex dictis in superioribus fatis conspicuum, non posse primò incideri intellectum nostrum in aliquod obiectum sensibile, idque intelligere intellectione primaria, quin ipsum obiectum actualiter cognolatur per actum sensus interioris, siue phantasiae. Nam intellectus tale obiectum sine specie non potest tangere; species autem eius nequit aliunde suspeditari intellectui, nisi ab actu phantasiae, vt ex superiori stabilitate in præcedentibus quæstionibus liquidum est. Superest ergo dubitandum, an intellectus per species, quas semel iam acquisuit, & in memoria intellectiva ab ipso indistincta asseruantur, possit aliquid siue sensibile, siue insensibile intelligere, quiescente prorsus phantasia ab omnibz operatione? An potius haec duas potentias ita sint colligatae, vt intellectus naturaliter moueri non possit, quin etiam Phantasia mouatur. Dico naturaliter. Nam posse intellectum de potentia Dei absolute independenter à phantasia intelligere, siue per species à Deo infusas, siue aliter, indubitatum est; nec de hoc tractamus in præfenti. Videantur Soart. *2. de Rel. lib. 2. de orat. cap. 14.* & Sandæus in sua *Theologia mystica lib. 1. commentat. 12. Exercit. 2. & seqq.*

Nonnulli, quos referunt Soart. *lib. 4. de Anim. cap. 232.* 7. Rub. *trat. de actu intell. possib. q. 1.* & Sandæus *suprà exercitat. 2. Disquisit. 11.* non adeo arctam putarunt esse connexionem nostri intellectus cum Phantasia in operando pro hoc statu, vt non possit ille in aliquos actus prodire, feriante prorsus phantasia ab omni operatione. Quorum sententia, teste Sandæo, *exercitat. 2. disquisit. 2. consentiunt Valent. tom. 1. dist. 6. q. 1. punc. 3.* & Thomas a Iesu *lib. 1. de contemplatione divina cap. 1.* ipsæque Sandæus videntur annuere, Necnon Petr. Hurt. *disp. 12. de An. sec. 6.* quatenus docet non opus esse, quod omnia obiecta, quæ cognoscuntur à nobis, repræsententur in Phantasia: iufficeri enim unum attingi, è eius imaginatione varie excitentur species intellectuales: cœlante vero omni actu phantasia omnem omnino in nobis cessare cognitionem. Communis tamen, & recepta sententia Philosophorum absolute pronuntiat nihil posse intellectum nostrum pro hoc statu intelligere, non operante simul cum illo Phantasia circa proprium obiectum. Ita S.Th. *1. p. q. 84. art. 7.* & ibi eius expositores: sèpèque alibi

alibi Scot. cum suis in 1. dis. 3. q. 3. & in 4. dis. 4. 5. q. 1. Coniub. lib. 3. de Anim. cap. 8. q. 8. Soar. & Rub. locis citatis, apud quos plures, & communiter Recentiores. Estque sententia D. Dionysij cap. 1. de co-
lesti Hierarchia. & D. Greg. Nazian. orat. 2. de Theol. ut videre est in Soar. cap. 14. de orat. ci-
tato.

Propositio 1.

233 Intellectus noster pro hoc statu omnia insensata obiecta concipit ad instar sensibilium: atque ita, dum quidpiam insensatum intelligit, non potest non tangere simul aliquod Phantasma sensibile, ad ipsumque subinde sua intellectione conuerti.

Docet id exprelse Arist. lib. 3. de Anima, dum ait text. 30. *Nunquam sine phantasmate intelligit anima.* Et text. 39. *Sed cum speculatore necesse simili phantasma aliquod speculari.* Et lib. de memor. & remin. sub intium. *Quod intelligere non est sine phantasmate: siveque alias, praesertim in lib. de somniis.* Expressius adhuc S. Th. id ipsum tradit 1. p. q. 8. 4. art. 7. in corp. dicens. *Respondere dicendum, quod impossibile est intellectum secundum presentis vita-
stum, quo possibili corpori coniungitur, aliquid in-
telligere in actu, nisi conuertendo se ad phantasma.* Et paulo infra. *Hoc quilibet in se ipso experiri potest, quod quando aliquis conatur aliquid intelligere, for-
mat sibi aliqua Phantasma per modum exemplorum, in quibus quasi inspiciat, quod intelligere stu-
det.* Et in Rer. n. 3. subdit. *Ad 3. dicendum, quod incorpore, quorum non sunt Phantasma, co-
gnoscuntur a nobis, per comparationem ad corpora
sensibilia, quorum sunt phantasma.* Moxque con-
cludit: *Et ideo cum de huiusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus conuerti ad Phantasma cor-
porum. Similia habet in lib. de memor. & reminis-
t. 2. ut videbimus proposit. 2. vbi alia producemus quibus haec magis confirmabitur.*

234 Pro qua fundamentum potissimum, veluti à pos-
teriori, ipsa experientia est, ut supra S. Th. tefta-
tur nemo enim non experitur manifeste, si bene
supra conceptus suos reflectens aduertat, se nihil
omnino insensatum posse intelligere, nisi forman-
do sibi spectrum phantasmaticum aliquod sensibile,
in quo velut inspiciat illud, ut dixit S. Th.

235 A priori autem probari potest propositio; quia
cum intellectus noster cuncta cipiat per spe-
cies rerum sensibilium per sensus, eorumque
ministerio sibi acquisitas, v. q. 1. & 2. statutum
est; non possunt non huiusmodi species suam sem-
per naturam sapere; siveque subinde obiecta, a qui-
bus suam trahunt originem, quoniamque propria
sunt femina representare, ut pluribus ostendemus
inferius dis. 2. q. 3. vbi complura insuper alia pre-
ferenda sunt, quibus nequibit non propositio pra-
sens amplius, & amplius confirmari.

Propositio 2.

236 Intellectus noster pro hoc statu omnino depen-
det a phantasia in suis operationibus, atque adeo
phantasia non operante intellectus operari non
potest, adhuc per eas species, quas iam penes se
habet.

Hæc propositio communiter recepta probari so-
let, imprimis iis testimoniis Arist. quibus ego pra-
cedentem probauit; sed non efficaciter, ni fallor;
nam, ut ex obi dictis constat, constabitque amplius
ex dicendis dis. 2. q. 3. Aristoteles eis, & similibus

verbis tantum contendit non posse intellectum
nostrum quidpiam intelligere, quin sua cognitione
phantasma aliquod, seu spectrum sensibile attingat.
Hoc autem, si aliunde non obstat, bene praetari
potest ab intellectu, quiescente Phantasia, per spe-
cies, quas iam penes se habet, eiusmodi Phantasmatum, sive spectrorum. Id autem sibi velle Arist.
vel ipsa phralis, quam ut Aristotelicam ex antiquis
tractant Peripateticis usque modo vtrunt
Philosophi, manifestat. Quid enim sonat intellectum
nostrum, dum intelligit, ad phantasmata se ex
necessitate conuertere, nisi se veluti accingere ne-
cessario ad illas cognoscenda, sua cognitione
attingenda? Alter enim, quam per suam cogni-
tionem, nescio sane, qui possit intellectus quoquam
conuerti.

Igitur propositio nostra ab experientia imprimis

237 venit probanda, uti eam S. Th. probauit. Primò enim experimur, si ledatur organum corporeum,

vbi Phantasia inest, ut accidit in phrenetis, & le-

thargicis, aut si obstruatur vaporibus, ut in dormi-
entibus contingit; intellectum operari non posse,

sive intelligere adhuc per species iam acquisitas.
Ergo signum est intelligendi actum ita actui phan-

tasmatum alligatum esse, ut sine illo pro hoc statu sub-
sistere non possit: alioquin impedimentum organi

materialis intellectioni non obstat, quæ spiritua-
lis est, & in solâ animâ spirituali, non itidem in cor-

poris organo celebratur. Secundo, quia hoc quilibet
in se ipso experiri potest (verba sunt S. Th.) quod

quando aliquis conatur aliquid intelligere, format si-
bi aliqua phantasma per modum exemplorum, in

quibus quasi inspiciat, quod intelligere studet. Huius-
modi autem phantasma, seu spectra sensibilia non

ab intellectu dumtaxat, sed a phantasia etiam for-

marri arguento est, quod in illis efformandis cap-

ut defatigari solet, & quemdam sensibilem labo-

rem percipit, siveque accidit, ut accendatur, & do-

leat: quod non ita euemire, nisi in organo corporeo

huiusmodi elaboraretur operatio, eaque solius in-

tellectus spiritualis, & non item phantasias corpo-
realis operatio esset. Tertio, nam perfectionem intel-
lectus operationis ab exacta dispositione cor-

poris organi dependere, atque adeo à perfecta ex-
peditione phantasia experientia etiam compertum

est. Ob id enim pueri perfecte parent viu rationis,
quia propter organi indispositionem phantasias

opera prædicta, & imperfecta euadunt. Ergo ope-
ratio intellectus, absolutè loquendo, abolutè ab

operatione phantasia dependens est.

Ita experientia plane conuincere videntur de-

pendentiam, quam intellectus habet in suis ope-

rationibus a consilio phantasia. Huius autem de-

pendentia, seu connexionis ratio a priori non ita

facile expeditur. Scot. dixit, alligationem hanc in-

tellectus in peccati datum esse. Quod tam-
amen communiter reprehatur; quia ea non in peccati

data, sed intellectui connaturalis pro hoc sta-

tu censenda est. Alij existimant hoc ipso, quod anima

est alligata corpori, ut forma eius, debere etiam

illi alligari, quoad suas operations: atque ita fun-

ctiones spirituales exercere non posse, quin simul

exerceantur corporæ: vi enim, qui alteri esset al-

ligatus, illo prorsus immoto, moueri non posset; sic

anima alligata corpori, corpore immoto, nequit

moueri. Iuxta quam Philosophiam dicendum erit,

hoc ipso, quod anima corpori unita est, indebitam

esse illi suapte natura operationem intelligendi

absque operatione imaginandi elicita à potentia

corporea. *Imaginationis, seu phantasiae, siudinque*

deficiente

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. III. 47

deficiente hac, illam naturaliter esse non posse. Verum hæc ratio, si quid probaret, probaret utique animam non posse intelligere, quin omnes facultates corporeæ in eadem anima radicatae simul exerceantur. Pro omnibus enim quæ illa, & sine discriminatione facit, ut patet. Quod tamen est absurdum: cum constet facultatem intellectuam, quam optimè in nobis suas operations perficere, quin simul exerceat suas reliqua eiusdem anima facultates corporeæ, præter vnum sensum internum, ut sunt nutritiua, generatiua, locomotiva, visiva, auditiva, olfactiva, &c. Cur igitur intellectua facultas consortio sensus interioris, sive phantasie præ reliquis egeat ad operandum, specialiorem citra dubium cauam, sive rationem habet, quam, quod anima sit corpori vinita, & alligata tanquam forma.

239 Quæ quidem ratio in mea dumtaxat sententia videtur affligari posse, qua opinor cum Arist. (nisi fallor) & S. Th. intellectum nostrum pro hoc statu nihil posse naturaliter intelligere, nisi in phantasmate sensibili, tanquam in quadam subfinitu, prout affatim explicabo, & probabo disp. 2. 9. 3. Inde enim naturalissimè nascitur, quod nihil possit intelligere, nisi simul operante phantasia: ut disertè docet S. Th. in lib. de memor. & reminisc. leet. 2. l. 11. C. dicens. Non ergo propter hoc solum indiget intellectus possibilis humanus phantasmate, ut acquirat intelligibiles species; sed etiam ut eas quodammodo in Phantasmatis inspiciat. Et hoc est, quod dicitur in 3. de Anim. (nempe text. 32.) species igitur in phantasmatis intellectuum intelligit. Huius autem ratio est, quia operatio proportionatur virtuti, & essentiæ. Intellectuum autem hominis est in sensu, scimus dicitur in 2. de Anim. Et idè propria operatio eius est intelligere intelligibilia in Phantasmatis, sicut intellectus substantia separata operatio est intelligere res secundum se intellectus. Quod idem sibi vult S. Th. 1. p. q. 84. ar. 7. camdem rationem latius exponens: Itaque, cum intellectus noster pro hoc statu cuncta in phantasmatis intelligat, multiformique subinde phantasmatum varietate egeat ad tot inter se diversa obiecta intelligenda; huiusmodi variorum phantasmatum compositione, sive efformatio ad phantasmum spectet, ut supra q. 2. n. 160. & rursum n. 196. ex August. notatum est naturalissimè consequitur, quod Phantasia comparatione intellectus vniuersaliter obeat munus quadrantis proponens obiecta; ita, quod, quemadmodum intellectus ipse, iuxta sententiam fatis communem, nihil indicare potest, quod per simplicem apprehensionem propositum sibi non sit; & voluntas, vi fatentur omnes, nihil potest amplecti per intellectum rationis propositum; ita idem intellectus nihil intelligere valeat secundum presentem statum, nisi in phantasmate, sive specie sensibili sibi per phantasmam proposito. Ob idque dixerit Aristoteles necessarium esse, ut ad cuiusmodi phantasma per phantasmum propositum, intellectus convertatur, ipsumvè speculetur, quotiescumque aliquid speculaturus est, seu intellecturus. Adeo species memoratius in memoria intellectuam asserutas naturaliter excitari non posse ad causandam intellectuam, nisi medio aliquo effectu corporeo; atque adeo media operatione phantasia, quod etiam arguit intellectum propositione phantasmatis facta per phantasmam egere, ut quidam intelligere valeat. Atque hæc est optima, imo, & vnicula ratio a priori alligationis intellectus nostri ad phantasmum desumpta ex ipsa intellectus, & phantasia natura, ex modoque operandi, quam

habent à nobis multis obseruationibus, atque argumentis deprehensis, quæ inferius q. illa 3. citata fuscè exhibebimus.

Proposito 3.

Nullum omnino obiectum cognoscit intellectus humanus pro statu praesenti ab illo ope immediata phantasia singula exhibentis phantasmata pro singulis ab illo obiectis intelligendis. 240

Hæc proposito constat ex dictis circa precedentem. Si enim phantasia se gerit per modum proponentis phantasmata, in quibus intellectus intelligat cuncta, quæ intelligit, quemadmodum ibi confecimus, planè consequitur nullum ab intellectu obiectum cognosci naturaliter posse, nisi in phantasmate per phantasmam proposito. Tum si intellectus semel per actum phantasia excitatus ad unum obiectum intelligendum, posset deinceps se ipsum per proprios actus excitare ad alia obiecta intelligere, a independenter a phantasia, ut philosophatur. Ita fieri utique, ut amentes, & dormientes perfeccum vsum rationis sapientie exerceantur. In his enim sepe phantasia ad aliquid cognoscendum excitatur, excitatque intellectum, qua semel facta excitatione, pergeret haud dubiè intellectus ad alia obiecta, quiescente phantasia, perfectissimeque subinde ratiocinaretur circa illa semel etiam in nobis cognitione excitata longos sine ope phantasia possemus discursus conficerere. Neque ad res, quas intellectus versat, penitus, faciliumque penetrandas opus nobis esset intenta, imaginatione phantasmata sensibilia efformare. Quæ manifesta sunt absurdia contra experientiam. Adde, si actus Phantasia vnius obiecti, corporeus cum sit, valeret per se immediate species intelligibiles aliorum obiectorum ad illa intelligenda excitare, per alia quoque excitationa corporæ possent haud dubiè eadem excitari species. Heretique, ut quiescente omnino phantasia, neque inchoante, posset intellectus versari circa quevis obiecta, quorum species in memoria asserutas habet, quod iure Hurt. non audet concedere. Stet ergo, ut communissima sententia fert, intellectum nostrum nequaquam posse circa illam obiectum operari quiescente Phantasia.

Vtrum vero obiecto phantasia possit prorsus 241 quiescente intellectu naturaliter operari, in qua sententia etiam potest vocari. Circa quam arbitror breuissimè, quantum est ex parte phantasia id bene fieri posse, ut sit de facto in animalibus brutis, que intellectu carent: in nobis tamen absolute nunquam contingere, ut non moueatur intellectus operante phantasia, saltem circa ideam obiectum ipsum phantasia, ob naturalem sympathiam, & connexionem, quam habent in operando potentia illæ. Actus quippe phantasia non potest naturaliter non procreare intellectuam proprij obiecti sensibili, vel producendo speciem intelligibilem eius, si nondum est in intellectu producta, vel excitando illam, aut etiam intendendo, si producta iam est. Vnde plerumque saltem cueniet etiam, ut exciteatur intellectus ad memorandum insensibile obiectum, si quod in tali obiecto sensibili, sive phantasmate prius cognouerat.

**

DISPUT